eylem

Samim Kocagöz
Aydın Çaprazı

Şükran Kurdakul
Sağ cenah kendini ortaya koyuyor

Mustafa Demirci
Millîleştirme savaşımız

Prof. Nurayir M. Sizakyan
Bilimin milletlerarası geleceği
Çev. : Alaeddin Bilgi

Dr. H. Topuzlu
Kongo Kurtuluş savaşı

Unesco bildirisi
Irk sorununun biyolojik yönleri

Emin Türk Eliçin
6 Ok ilkeleri

T. A.
Varoluşçuluk, Marxçılık

Jhann Fırschl
Ludwig Feuerbach
Çev. : Dr. Bedrettin Kemâl

Fahir Onger
Sait Faik'in dünya görüşü

Şerif Hulûsi
Nazım Hikmet'in kuvvayı milliye destanı

17

eylem

AYLIK DÜŞÜN VE EYLEM

DERGİSİ

SAYI : 17 CİLT: 2

1 Temmuz 1965

Sahibi :
ŞÜKRAN KURDAKUL

●

Yazı işlerini fiilen idare eden :
ÖMÜR CANDAŞ

●

Her ayın başında İstanbul'da yayımlanır. Sayısı 250 kuruştur. Altı aylık abonesi 10 lira. Yıllık abonesi 20 lira. Havaleler, Şükran Kurdakul - Ankara caddesi 45/22 adresine gönderilmelidir.

●

Dergiye gönderilen yazılar iade edilmez

●

İlân Koşulları :

Tam sahife çift renk: 1250 TL.
Tam sahife tek renk: 1000 TL.

●

Basıldığı yer :
Gün Matbaası - İstanbul

Kapak baskısı :
Büyük Kervan matbaası

AYDIN ÇAPRAZI

Samim KOCAGÖZ

Bu yazımın başlığına, «Aydınların Çelişmesi», «Aydınların Anlaşmazlığı» diyebilirdim. Ama güreşte bir oyun vardır: Çapraza düşmek, çapraza almak. Aynı katagorideki iki güreşçinin birbirlerini yenmek için başvurdukları oyunlardan biri. Bu oyun güreşte olur ama, fikir alanında olmaz. Güreşte yenmek söz konusudur. Fikir alanında aynı katagoride ya da bir doktirin için savaşan aydınlar arasında birbirini çapraza düşürmek yersiz, anlamsızdır. Amaç, bir yöne yönelmekten başka ne olabilir? Bir yolun yolcusu kişilerin birbirlerine güreşteki gibi çapraza girmelerini anlıyamıyorum. Bu konuyu incelemeden önce, Aydın kime denir? Sorusunun üstünde durmak gerek. Aydının tanımlamasını büyük düşünürler, filozoflar, sanatcılar, bilimciler kendilerine göre her zaman yapmışlardır, yaparlar. Ben, bir tanımlamaya girişecek değilim. Birkaç yıl önce bir yazımda da demiştim, anlatmıştım: Yedek Subaylığımızı yaparken, elimizde Askerlerin ders kitapları vardı. Hayat Bilgisi dersinde öğretir, sonra da sorardık:

«Elektrik nedir Mehmet?»

«Ne idigü bilinmez, ettiğünden bellidir komutanım.»

«Aferin. Mehmet. Söyle bakalım, elektrik neler eder?»

«Şavkı yakar, tomafili yürütür, fabrikaları işletir, ortalığı ısıtır komutanım.»

Biz de aydın'ı bu tanımlamıya uyduralım: «Aydın kişi ne olduğu bilinmez, ettiğünden bellidir...» Halktan yana aydın vardır. Halka karşı aydın vardır. Halka iyilik için çırpınan aydın vardır. Halka, bilerek ya da bilmiyerek kötülük eden aydın vardır. Bütün bu aydınlar, memleket içinde, ortalıkta «ettiklerinden bellidir». Böylesine aydınların birbirlerine oyun edeceklerini söylemek gereksizdir. Çapraza girerler, kafa-kol bile kaparlar!

Aydınlar, T.İ.P. ve Sosyalist Kültür Derneği :

Benim sözünü etmek istediğim 'AYDINLAR', bir görüşün etrafında toplanmış, ya da memleket koşullarının toplanmalarını gerektirdiği aydınlardır. İşte bunların çapraza girmelerine, birbirlerine karşı çapraza - fikir bakımından - girişmelerine çok üzülüyorum, çok öfkeleniyorum. Biri, inandığınız birisi, 'filân arkadaş çok bilgili, çok tutarlı ilerici aydın', diyor. Seviniyorsunuz. Günün birinde karşılaşmak nasip oluyor. Bakıyorsunuz, siz, 'Bayram haftası' dedikçe o, 'mangal tahtası' demekte. Ya da tersi. Oysa görüş, fikir, doktrin bakımından bazı konularda birlik olmanız gerek. Bunu söyliyecek olursanız, 'siz', ya da filânca, «şu şu şu kitabı

okumuşsunuz, bense o yazarları sevmem,» deniyor. Ya da tersi oluyor. Peki biz, memleketin dörtbir ucundan tutup nasıl kalkındıracağız? Birisi gevşek tutuyor, birisi bir yakaya, öteki öte yakaya çekiyor... Neredeyse koparanın elinde kalacak. Zaten ilericilere, toplumculara karşı olanlar, kafa-kol girişmişler. İlericiler, toplumcular da kendi aralarında çapraza! Bazısı da çıkıyor, «Bu memleketi bana teslim etmediler ya...» diyor. Bir başkası, «Arkadaş, benim dediğim olmazsa bu işte yokum.» Diye bağırıyor. Politikacıların toplantısına - rakı masasına diyelim daha doğru - yanaşın; sanatcıların, bilimcilerin arasına - rakı masasına - girin oturun; bakıyorsunuz, herkes konuşuyor, kimse kimseyi dinlemiyor. Bilimci, «ben şöyle yazdım, böyle düşündüm» mü diyecek, «bırak biz senin yazdığını biliriz..» deniyor .Sanatcı, «yazdığım kitap, ya da şiir» diye ağzını açmasın. «Bırak birader eserin konuşsun, sen konuşma...» Deniyor. Şu son otuz senedir, içki kullanmadığım halde - ülserim vardır - nice aydınların rakı masasında içmeden oturdum. Tek, birşeyler öğreneyim, fikir alış-verişinde bulunalım diye.. Böyle toplantıların sonunda çoğu kavga çıktı. Hiç bulunamadım, Sosyalist Kültür Derneği'ndeki fikir alış-verişlerinde, yolunda yönteminde gidiyormuş tartışmalar. İşçi Partisi toplantılarında da güzel konuşanlar, konuşmalar oluyor. Ama burada da ne yazık ki karşımıza yine bir (AYDINLAR ÇAPRAZI) çıkmakta. Sosyalist Kültür Derneği işleri bir yakaya çekmekte, İşçi Partisi bir yakaya. İçlerinde çekişenler de caba... Oysa memleketin bir seçim hızını aldığı şu sırada, elbirliği, güçbirliği gerekmez mi? Niçin gerekir:

Aragon'un Bir Şiirindeki Amaç :

Almanlar İkinci Dünya Savaşında Fransa'ya girdikleri zaman, ARAGON'UN bir şiirinde sembolleşen Fransızların bir amacı vardır: «Tanrıya inananlar, inanmıyanlar birleştik!» diye. Gerçekten Fransızlar, Almanlara direnme eyleminde papazından en radikaline değin biraraya gelip döğüşmüşler, «Önce şu faşist belâyı başımızdan def edelim, aramızdaki kozumuzu sonra paylaşırız...» demişlerdir. Bugün seçime hazırlanan, yarın toplumcuların sahip çıkacakları bu memleketin, Türkiye'nin de durumu budur: Önce başımıza, boynumuza dolanan sömürgecileri ve onların uşaklarını def etmek! Sonra aranızda kozunuzu paylaşırsınız beyler... İstiyorum ki, - umarım - bir uzman olan Aslan Başer nasıl İşçi Partisinin bu seçimlerde bir adayı olacaksa, Sosyalist Kü ltür Derneğinin başkanı bir Osman Torun da İşçi Partisi'nin adayı olsun. Bu örnek yeter istediğim işbirliği için. Bunu söylerken hiçbir yakayı tutmadığıma inanmanızı dilerim. Bugün İşçi Partisi, bir sınıf partisi değil, bir (cephe) partisi olmak zorundadır. Önce toplumcuların sesinin Millet Meclisinde duyulması gerek. Bu ses duyuldu mu, biz sanatçılar oh! çekip rahat köşemize çekilerek hikâyerimizi, romanlarımızı yazacağız. Diken üstünde oturmıyacağız. Radyo eser-

lerimizden okuyup da adımızı anmadığı zaman, sorup sual edecek arkamızda bir dayımız olacak. (Hani Bölükbaşı'ndan yana olmak işten değil (!) 15 Mayıs günü, Ankara Radyosu Kalpaklılar romanımdan parçalar okudu, İzmir'in işgalini anlattı; romanımı özetledi de, bu romanı Samim Kocagöz yazdı diyemedi; Kurtuluş Savaşı'nı yazmak suç mu oluyor ki yazarın adı anılmıyor? Bu karşı yakanın çapraza girmesi değil, Kafa-kol kapmasıdır. Sonra bu dava, kişisel davam değildir. Bütün toplumcu aydınların davasıdır. Bir örnek olarak andım.)

Evet karşımızdakiler bize çapraza girerken, kafa-kol kaparken, biz de kendi aramızda çapraza girişiyoruz. Bu doğulu anlayıştan kurtulamamaktır.

Bir de çok önemli bir nokta var: İlericiyim, toplumcuyum diyen aydınlar, belli birçok sorunlarda anlaşmış değillerdir. Sosyalist bir düzenin memleketi kalkındıracağını hepimiz kabul ediyor, inanıyoruz. Ama hepimiz bu düzenin, - parti tüzük ve programlarına karşın-kurulması için başka başka düşüncelerdeyiz. Örneğin, Sosyalizmi kitaplardan öğrenen ve doktirine sıkı sıkıya bağlı bazı kişiler, bir nöbet halinde «İşçinin Önderliği!» diye direniyorlar; memleketin koşullarını, memleketin insanlarını bir kenara itmiş oluyorlar. Bir kitap romantizmine düşüyorlar. Bunları ben, tıpkı İstanbul'dan bir adım dışarı çıkmıyan (Edebiyatı Cedidecilere) benzetiyorum. Doktirin bilgileri, bağlandıkları ilkeler bilimseldir. Doğrudur. Ama bir doğru daha vardır Türkiye'yi bilenler için: Köylüye dayanmıyan, köylüyü bilmiyen, Türk köylüsünün dertlerini dert edinmeyen bir siyasal topluluk, sittinsene Mecliste çoğunluk sağlıyamaz. Anadolu toprağında bir ilçeye, bir köye gidip, (Bizim İşçi sendikalarının dertleri arkadaşlar!) diye nutuk atmıya başladın mı, adamı boklu değnekle kovmasalar bile, oy vermezler. İşte memleketi bilen sosyalistlerle, kitabı bilen sosyalistlerin kavgasının bir yönü budur bugün. Siz, sosyalizmi bilmiyorsunuz diyenlere karşılığımız sadece, biz, memleketi biliyoruz olacaktır. Önce sömürge olmaktan memleketi kurtaralım. Hemen söyleyeyim ki, biz, kitaba geleceğiz; ama onlar önce memlekete bir gelsinler! Memleketi kitaba uyduramayız, kitap memlekete uyacak. Her yerde olduğu gibi.

Mehmet Ali Aybar'ın Sorumu :

Karşımızdaki özelci aydınlarla zaten çapraza girmişiz, bu zorunludur. Ama ilerici, toplumcu aydınlar kendi aralarında oyuna girişirlerse, memlekete yazık olur.

Öyle sanıyorum ki, ilerici, toplumcu ve bir doktirin partisi olan Türkiye İşçi Partisi Genel Başkanı Sayın Mehmet Ali Aybar'a, bir yönetici olarak bu konuda, toplumcu eylemin tökezlememesi konusunda, çok büyük sorumluluklar düşmektedr. Onun bu yükün altından başarı ile kalkacağına inanıyorum. Romantik toplumcularla gerçekci toplumcuların bir çatı

altında, el birliği ile bugün savaşması gerek. Bütün ilerici aydınların birleşmesi gerek. Unutmayalım ki, Meclise girmesini istediğimiz nasırlı elleri, aydınlar, namuslu aydınlar tutmazsa, o ellerin sahipleri, daha uzun yıllar Meclis'e girseler bile, azınlıkta kalmaya mahkûmdur.

Not olarak bir kaç söz daha eklemek isterim bu yazıma: Bu yazıyı Sosyal Adalet'te, Yön'de ya da başkaca bir dergide yayınlıyabilirdim. Bile bile (Eylem'de) yayınlıyorum. Bölünmeden, ayrılmadan, kişisel öfkelerden uzak kaldığımı ortaya koymak için. Toplumcu aydınların elbirliği yapmasını, memleket gerçeklerini görmesini candan istediğim için.

SAĞ CENAH KENDİNİ ORTAYA KOYUYOR..

Şükran KURDAKUL

— Sosyal Demokrasi Düşmanlığı - Mutlu Azınlık İktidarı Olmak İstiyenler - Sağ Cenah Kendini Ortaya Koyuyor, Damat Ferit'in Yaveri Bile —

Süleymen Demirel, ilk gezisinde Türk halkına inanmayanlarda görmeye alışık olduğumuz bir güçsüzlük içinde bilime karşı demogojiyi, gerçeğe karşı kaytarmayı seçerek havaya yumruk salladı, tehdit etti ve en önemlisi Anayasa karşısındaki yerini büsbütün meydana çıkardı. Karikatürist Ali ULVİ'nin dört fırça darbesinde çehresini Mussolini'nin suratına ulaştırması gibi, dörtbeş konuşması ile Demirel de inandığı hukuk ve devlet anlayışının da - öğretinin de içyüzünü aydınlığa çıkaran çizgiye ulaşıverdi. Bu bakımdan karşıdevrim önünde zaman zaman bir cephe halinde, zaman zaman ayrı ayrı fakat her zaman aynı ilkelere bağlı bir ilerleyiş bilinci içinde direnen Türk vatanseverlerinin kendisine teşekkür borcu vardır. Daha ilk deneylerini yaptığı sahnede «son perde dublörlüğü»ne böyle başlamak her oyuncunun göze alabileceği işlerden değildir doğrusu.

Sosyal Demokrasi Düşmanlığı

Süleyman Demirel'in bir ülkeyi yaratan toplumsal kurumlar karşısındaki davranışı, tarih bilincinden çok yoksun bulunduğunu göstermekte, bu yüzden Türk halkını sadece siyasal partilerin arkasından sürüklenecek bir kalabalıklar yığını sanmaktadır. Giderek - A.P. yöneticilerinin çoğu gibi - sanatın, hukukun, ahlâkın, eğitimin Türkiye'de nasıl bir dönüşüm gösterdiğini düşünmediği için bir mutlu azınlık diktatoryası halinde sürüp gi-

den 27 Mayıs öncesi düzenin yeniden yaratılabileceğini düşlemektedir. Biçimsel olarak, demokrasinin büyük dostu görünen bu anlayış, gerçekte «toplumsal kurumların istemi»ni tanımaya boşverdiğinden sosyal demokrasinin amansız düşmanı olacaktır elbet. A.P. Genel başkanı bu yüzden daha ilk gezisinde biçimsel demokrasi ile bacanak olan demogoji içinde büyük rahatlık duyabilmiş, fakat sosyal demokrasinin temel unsurları olan toplumsal kuruluşların istemiyle müthiş bir çelişki içinde sıkışıp kalmıştır.

Örneğin, ordu, gençlik, basın, sendikalar; sanatçısı, bilim adamı, yazarı ile bütün ilerici güç petrollerimizin millileştirilmesi savaşında yerlerini alırken (ve üstelik tarihimizde bir İttihat ve Terakki dönemi olduğu, Alman sermayesine kapıların sonuna kadar açılmasının sonuçları ortada bulunduğu halde) bizim Demirel'in yabancı sermaye tellallığı yapmaktan başka bir anlam taşımayan konuşmalarının asıl nedenini sözcüsü olduğu sınıfın çıkarında aramak gerekir. Böyle olduğu için daha tütün müstahsilini ortada bırakmanın acısı unutulmadan Toprak kanunu tasarısının değiştirilmesine gözyummak, hububat fiatlarına zam yapmak öteki ortakları ile birlikte A.P. yöneticilerinin tabii görevleri haline gelmiştir. Gerçekten toprak kanunu tasarısı köylüye dağıtılacak toprakları öylesine sınırlandırmıştır ki, zaten durumu tartışmaya açık olan tasarı ile **Anayasanın öngördüğü toprak reformu'ndan** büsbütün uzaklaşılmıştır. Bu engelleme, **«Bir kapitalistin istismar vasıtası haline getirilirse bütün arazilerin hakiki sahibi olarak duruma müdahale edecek, kötü kullanandan toprağı alma ve iyi kullanma iktidarında olana verme yetkisinde olan devlet»**in (1) şimdiki yöneticiler eliyle Anayasanın öngördüğü amaçtan uzaklaştırılması demek değil midir?

Mutlu Azınlık İktidarı Olmak İstiyenler

Anayasamızın 37 maddesi, bu yöneticiler eliyle rafa kaldırılırken, hububat fiatlarına yüzde 6 ila 10 bir artış yapmak, üstelik sureti haktan görünerek gerekçeler aramak A.P. Yöneticilerinin bile bile mutlu azınlıktan yana bir iktidar olmak istediklerini göstermez mi? Sosyal demokrasinin yazılı bir belgesi olan 1961 Anayasanın savaşçıları bu durum karşısında toplumun bütün kesimlerinde, bu partinin yöneticilerine toplumsal bilincin ne demek olduğunu göstreceklerdir.

Bu, milletin gözünün içine baka baka yalan söyliyenler, azınlık diktatoryasının bu gülünç kabadayıları sözcüsü oldukları mali çevrelerin kesenin ağzını açması ile rotatifleri kendi amaçlarına kullanmak yolunu da bulacaklardı elbet. Anayasacı güçlerin karşısında tek silahlarının çamur atmak, savunma araçlarının karaçalmak olduğu devrim tarihimiz boyunca görülmemiş miydi? Şimdi Amerika'nın temsil ettiği sermaye guruplarına sımsıkı bağlı olan zihniyet, mütareke'de işgal kuvvetlerine boyun eğmeyen şerefli Türk ordusunu ve onun başkomutanını «bolşevik» olmakla suçlamamış mıydı?

Sağ Cenah Kendini Ortaya Koyuyor:
Damat Ferit'in yaveri bile...

Rotatif düzenbazlarının gerçek yüzlerini açıklayan Mehmet Kemal, genç Atatürkçülere seslendiği yazısında «Güçsüzlüklerinin fikir söyliyemediklerinin bir belirtisi olarak sana söğmeye, seni itip kakmaya başladılar. Vatan ihanetinden ilâm'lıları sana söğdürmek için kullanıyorlar.» diyerek soruyor: Kim bunlar?

«Bahadır Dülger'leri Yüzellilik Tarık Mümtaz Göztepe'leri maşa olarak kullanmaktadırlar. O bahadır Dülger ki, Tahkikat encümeni üyesi idi ve gençlerin 28-29 Nisanda Üniversite bahçesinde kurşunlanmaları için emir verenler safındaydı. Bugün gençliğe yeniden sövüyor. O Tarık Mümtaz Göztepe ki, vatan satıcısı Damat Ferit'in yaveri idi. Atatürk Anadoluda bir kurtuluş savaşına hazırlanırken «idam fermanı» yazdıranların ardında elpençe divan duruyor, Mütareke basınında ağız dolusu küfür ediyordu. İşte sana küfüredenler, söğenler bunlar ve bunların kalemdaşlarıdır.» (2)

Devrim düşmanları, yani bütün sağ cenah; yabancı sermaye simsarları, yani bütün işbirlikçiler bir mutlu azınlık iktidarı olabilmek için nasıl meydana çıkardılar kendilerini. 27 Mayıs'la bozguna uğrayanlar, ulusumuzun bilinci önünde nasıl son çırpınışlarını yaşıyorlar...

---

1 — **Prof. Reşat Aktan. Türkiye'nin toprak reformu meselesi. EYLEM sayı: 7**

2 — **Mehmet Kemal. Genç Atatürkçüye. YÖN, sayı: 116**

MİLLİLEŞTİRME SAVAŞIMIZ

«Emperyalist memleketlere topraklarımız üzerinde tanınan imtiyazlar sadece ekonomik alanda değildir. Askeri ve siyasi anlaşmalarla da bu imtiyazların emniyetleri sağlanmak istenmiştir. Kurtuluş savaşı arifesinde Mustafa Kemal, işgal kuvvetlerine bugün üzerinde durduğumuz imtiyazları ve askeri anlaşmaları kabule taraftar olduğunu açıklasaydı, ne Dumlupınar'a, ne Sakarya'ya, ne de 30 Ağustos'a ihtiyaç kalırdı.»

Mustafa DEMİRCİ

İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana, başta Amerika olmak üzere, emperyalist ülkelere askerî, siyasî ve iktisadî alanda tanınmakta olan imti-

yazlara, yurdumuzun uyanık ve gerçekten vatansever evlâtlarının büyük acılara katlanma pahasına yıllardır gösterdikleri tepki, özellikle son yıllarda daha yaygın ve verimli bir nitelik kazanmış bulunuyor. Konuyu yakından kavramış teknik elemanlar, namuslu yazarlar, Üniversitelerin bazı öğretim üyeleri ve öğrenci kuruluşları, emekçilerimizin siyasî ve gayrısiyasî örgütleri, aydınlarımızın kültür dernekleri antiemperyalist tutumlarını halkoyuna açıklamakta adetâ birbirleriyle yarışmaktadır. Hele D.P. yönetimini alaşağı eden 27 Mayıs mücahitlerinin, biraz geç de olsa bu akıma arka çıktıklarını Senato'da açıkça ortaya koymaları, emperyalist çevrelerde ve yerli işbirlikçilerinde büyük bir panik yaratmıştır. C.H.P. ise, kendi içindeki reaksiyoner ve statikocu kişileri darıltma pahasına da olsa, bu akımın öncülüğünü adetâ eski günahlarını unutturmıya çalışırcasına kapmak eğilimindedir.

Buna karşılık A.P. nin sorumlu kişileri hiç bir açık kapı bırakmaksızın millîleştirme akımlarına karşı olduklarında ayak diremektedirler. Kısaca, yabancı tröstlerin çıkarlarına dokunulmasına karşıyız, önümüzdeki seçimlerde millet kimin haklı olduğunu belli edecektir, diyorlar.

Nasıl olur da bu ölçüde önemli bir konuda millet kendi çıkarını bir tarafa bırakır, yabancı tröstlerin ve yerli işbirlikçilerinin çıkarını savunan bir siyasî örgütten yana olduğunu kendi istemi ile açıklar:

Atatürk'ün ölümünden bu yana yurdumuzda muhalif olsun muvafık olsun, gayet kısa ömürlü bir iki devrimci siyasî kuruluş bazı dergi ve gazeteler bir yana, bütün siyasî partiler, yayın organları ve radyolarımız, yabancı sermaye çığırtkanlığı yapmakta birbirleriyle yarış halindeydiler. 27 Mayıs'tan bu yana da aynı çığırtkanlık, - büyük bir gaflet ve delalet içinde olan - statikocu örgütler ve organlar tarafından, hala yapılıp durmaktadır. Böylesine yaygın ve uzun süreli etkilerin halkoyunu yanıltmakta devam edeceğine A.P. ileri gelenleri güveniyor olmalı.

Halkoyu memleketimizi tipik bir sömürge haline sokan, yabancı sermayenin kendi uzmanlarına hazırlattığı yasaların içyüzünü henüz tam kavramış değil. Mesela bir dolmuş şöförü, benzin deposunu her dolduruşta şu kadar lirayı fazladan yabancı tröstlerin kasalarına yatırdığını ve bu yüzden fazladan şu kadar tur atmak zorunda kaldığının farkında değildir. Aynı şeyi dolmuş müşterilerinin çoğunluğu için de düşünebiliriz. Yine bir emekçi, odasını aydınlattığı, yemeğini pişirdiği ve ısındığı gazı satın alırken, şu kadar iş saatini yabancı tröstler çıkarına vermiş olduğunun veya yabancı tröstü aradan çıkarmakla bir şişe gaz parasiyle I 1/2 veya 2 şişe gaz satın alabileceğinin bilincine varmış değildir. A.P. ileri gelenleri böylesine bir bilincin kolay kolay gelişemiyeceğine de güveniyor olmalı. Yoksa fukaralığın etkisiyle 25 kuruş yüzünden adam boğazlıyan bu memleket insanının yabancı tröstlere zırnık bile koklatmıyacağı ortada.

Milliyetçi akım, eylemine, millet çoğunluğunun kitle halinde destekliyeceği bir yön vermek zorundadır. Şehir şehir, kasaba kasaba, köy köy

yabancıyı aradan çıkarmakla hem kendi neslimizin hem de bizden sonra gelecek kuşakların geçim koşullarında olacak değişme hiç bir kuşkuya yer vermiyecek biçimde somut olarak ortaya konmalı. Sorunu devrimci yazıları yayan gazete ve dergilerin sütünlarından, konferans salonlarının duvarlarından Meclisteki sıra kapaklarından çıkarıp mahalle bakkallarının önündeki gaz kuyruklarına, akaryakıt istasyonlarındaki sayaçların ibrelerine kadar getirmek zorundayız. Sadece B.P., SHELL, MOBİLOİL, CALTEX yerine T.P.A.O. sembolünü yerleştirmek için kırk yıldır canının yandığı, yarı aç yarı tok süründüğü Devlet kapitalizmi yöntemine halkoyunun yüz vermiyeceği bundan önceki seçimlerde belli olmuştu. C.H.P. nin ileriyi gören kişileri kendi dışlarında gelişip hergün biraz daha millete mal olan toplumcu görüşleri tüzükte olsun, eylemde olsun yansıtmak zorunluluğunu duymuş bulunuyor. Bütün bunlara rağmen, yabancı tröstlerin çıkarlarını savundukları halkoyunca bilinen mesela sanayi bakanı Çelikbaş gibilerini barındıran C.H.P. yi, enerji ve tabiî kaynaklar bakanı Mehmet Turgut gibileri barındıran A.P. ye yeğ görmesini milletimizden istemenin güçlüğü ortada.

Ama her ikisinin ipliğini pazara çıkarıp yılmadan usanmadan toplum çıkarlarını savunan alnı açık, geçmişi temiz gerçekten yurtsever devrimcilerimizin milletin güvenini kazanması çok daha kolay. Bütün devrimcilerin aralarındaki ufak defek anlaşmazlıkları, görüş ayrılıklarını bir yana bırakıp, reaksiyoner kuruluşların fiili tecavüzleri altında gelişmekte direnen T.İ.P. le de elele vererek, eylemlerini antiemperyalist bir cephenin saflarında düzene sokması milli bir görev olarak ortaya çıkmış bulunuyor. C.H.P nin anti emperyalist tutumlu kanadının, bilhassa gençlik örgütlerinin, böyle bir cepheye karşı kendilerini daha yakın bulmasını da olumlu karşılamak ve bunun da ortamını hazırlamak gerekir.

Büyük bir soğukkanlılıkla yabancı tröstlerin ve yerli işbirlikçilerinin mali ve politik desteğini her gün biraz daha kazanan A.P nin tam verimle çalışan böylesine antiemperyalist bir örgütün göstereceği eylemle şimdiye kadar demagojik ve mistik yollardan kitle halinde kandırdığı şehir ve köy emekçilerini, küçük esnaf, küçük müstahsil ve küçük memur tabakalarını bu sefer karşısında bulması kaçınılmazdır. A.P. içinde bu görüşümüzü doğruluyan tedirginlikler basına kadar aksetmiş bulunuyor.

Fakat şu çok önemli gerçeği de gözden uzak tutmamak gerekir. Yurdumuzun yeraltı-yerüstü zenginliklerini, iç ve dış ticaretini, finans kapitali geniş çapta elinde bulunduran, yabancı sermaye ile işbirliği kurmuş olan özel sektörün ve devlet sektörünün yönetiminde reaksiyoner unsurlar ağır basmaktadır. Bunlar, durumu kritik gördüklerinde ekonomik egemenliklerinden kuvvet alarak, halkın memleketin yönetimine kısmen olsun katılmasını sağlıyan demokratik haklarının tümünü silip süpüren bir dikta rejmine kaymayı denemeleri de olağandır. Diktanın gerçekleşmesi için de, yerli ve yabancı silâhlı kuvvetlerden destek aranacağı besbelli, 27 Mayıs arı-

dallarının gelişmesi için gerekli temelleri sağlamışlardır. Yani, kuramsal araştırma koşullarıyla pratik bilimsel başarılar teknik gelişmeleri sağlamış ve bazanda yepyeni bir bilim ve üretim kolunun doğmasına yol açmışdır.

Nasıl ki ekonomik bağımsızlık, politik bağımsızlığa ulaşmak için gerekliyse, her memlekette doğal ve uygulamalı bilimler gelişmezse ve bilimden alınan sonuçlar hemen uygulanmazsa ekonomik gelişme düşünülemez. Dogadaki düzenlerin araştırılması, âni doğal fenomenler üzerindeki insanın egemenliğini pekiştiren yeni yasaların bulunması ve böylece doğal kaynaklardan daha fazla faydalanma ve bunları artırma doğasal bilimlerin görevidir. Dogadaki kaynakların bilinmesi özellikle, sanayilerini kurmakda ve tarımlarını düzenlemekde olan gelişen memleketler için önemlidir.

Kimyadaki gelişmeleri yakından izlemek gerekir. Bu bilim insanın daha fazla ve iyi kumaşlar dokumasını, dogallarından daha sağlam ve yeterli yeni malzemeler yaratmasını, yiyeceklerini saklıyabilmesini, daha iyi beslenmesini sağlamaktadır. Son yıllarda, biyokimyasal sentezlerin mekanizmasının incelenmesi nebat ve hayvan hastalıklarının önlenmesi için kullanılan kimyasal maddelerin toprak üzerindeki biyolojik etkilerinin araştırılması gibi konulara el atan dogal bileşikler kimyasının gittikçe artan önemini hep biliyoruz.

Kimyasal maddeler kullanmaksızın artık verimli bir tarım ve hayvancılık mümkün değildir. Öteyandan bu maddelerin gelişigüzel kullanılması insan ve hayvan sağlığı için tehlikelerle doludur. Bu nedenle toprak biyolojisi, biyo-kimya ve hücre biyolojisinin sorunları o denli önemlidir ve incelenmesi gereklidir.

Bilimle eğitim arasındaki yakın bağ ve modern toplumumuzda bilimin gittikçe artan rolü UNESCO'nun, programlarında bilime de eğitime eş bir öncelik vermesine yol açmışdır. Eğer sonuçları teknik ve bilimsel projelerle bir araya getirilmiyor ve bu türlü sorunların çözümlenmesinde kullanılmıyorsa eğitimin etkililiğinden söz açmak mümkün değildir. Ayrıca, eğitimin etkili olmasını da bilimsel ve teknik gelişmeler sağlar.

Geçmişde ve ne yazık ki halâ bazı kimseler gezegenimizin enerji kaynaklarının hızla tükendiğini, gittikçe çoğalan nufusumuzu besliyemiyeceğimizi korkuyla öne sürmektedirler. Dogasal bilimler ile teknolojideki bu günkü gelişmeler bu kuşkuları karşılamış, kötümserliğe yer olmadığını göstermişdir.

Yukarıda, fizikdeki son gelişmelerin termonükler reaksiyonların kontrol edilmesi yolunu açdığını söylemişdim. Bu problemin çözümü bütün insanlığın enerji gereklerini sonuna kadar karşılayabilecekdir. Bütün dünya nufusuna yetecek kadar gıda sağlıyabilmemiz sorununa gelince, şu rakamlar verilebilir. Dünyadaki, tarla, bağ, bahçe gibi ekilebilir toprakların toplam yüzeyi 1.400 milyon hektar olup, 2.600 milyon hektar da mera bu-

lunmaktadır. Bu, toplam kara yüzeyinin sadece yüzde 11 - 12 sini kaplamaktadır. Bu rakamların 20. yüzyıl sonuna kadar değişmediğini kabul edelim. Bu sırada toplam mahsul halen dünyanın bir çok memleketlerinde ulaşılan seviyeye ulaşacaktır. Yani ekilebilir topraklarda hektar başına üç ton, meralarda bir ton. Hesaplarımızı bu asgari rakamlara dayasak bile yirminci yüzyılın sonunda toplam mahsul 7 milyon ton standart hububat birimi olacakdır. Birleşmiş Milletler tahminlerine göre bu, yirminci yüzyılın sonunda yeryüzünde bulunacak nufusun iki katını doyurmıya yetecekdir.

Bu hesaplar okyanuslar ile denizlerin besin kaynaklarını içine almaktadır. Şimdiye kadar okyanusların biyolojik ve maden kaynaklarına sadece zaman zaman el atılmışdır. Yeryüzünün hızla artan nufusunun bunları tam olarak kullanmak istiyeceği tabiidir. Şimdi bu bilim ve çeşitli teknolojilerdeki gelişmelerle mümkün hale gelmişdir. Yakında çevrilen bir fransız filmi, «Güneşsiz Dünya» okyanuslardaki zenginlik kaynakları ile deniz hayatının değişik güzelliği hakkında iyi bir fikir vermektedir.

Okyanusların biyolojik zenginlikleri başlıca besin kaynaklarıdır. Bunlar, eksiklikleri çoğu zaman hastalıklara neden olan protein depolarıdır. Ayrıca bunlar kuşlar ve hayvanlar için değerli birer besin olduğu gibi teknolojik oluşumların bazılarında da bellibaşı ögedirler. En ılımlı tahminlere göre dünyada elde edilen deniz ürünleri yakın bir gelecekde 50 milyon tona ulaşacakdır. Bu son, tavân bir sayı değildir. Bu sayı gene yakın bir gelecekte 100 milyon tona ulaşacaktır. Son on yılda balık tutumunu 200 defa çoğaltan Peru denemesi bu konuda neler yapılabileceğini çok iyi göstermektedir. Denizdeki organizmalardan, organik cevherlerin üretilmesini idare eden kanunların bilinmesi okyanuslardaki zengin biyolojik kaynakların kullanılması için gereklidir. Bu bilgi olmaksızın balıkcılık standardlarının yüksetilmesi, yeni yöntemlerin bulunması, yeni balık tarlalarının üretilmesi mümkün değildir.

Okyanusların kimyasal ve maden kaynakları bitip tükenmez. Mendelyev Tablosundaki bilinen hemen bütün ögeler deniz suyunda ya da okyanus yatagında oluşur. Şimdilik, ekonomi ve teknolojideki geleneksel tutum yüzünden deniz suyundan sadece mutbak tuzuyla, bromür, magnezyum ve calsiyum elde olunmaktadır. Deniz ve okyanusdaki demir ve manganez yatakları 200 milyon tona ulaşmakda, yataklarındaki petrol ve gaz yatakları ise belki de karadakileri geçmektedir.

Denizlerle okyanusların incelenmesi ve madenlerle besin kaynaklarının işletilmesi birçok milli ve milletlerarası sorunları ortaya çıkartacakdır. Balıkcılık endüstrisinin gelişmesi, faydalı cinslerin üretilmesi, faydasızların, zararlıların yokedilmesi, kaynakların tükenmesini önlemek için yeni cns ve yatakların yetiştirilmesi için bu sorunların çözülmesi gerekmektedir. UNESCO bu sorunların çözülmesinde yardımcı olmalıdır.

Bir başka kesimde, deniz suyunun madenlerden arınması insanlığın

temiz suya olan gittikçe artan gereksinmesini karşılamak için yeni ufuklar açmaktadır. Az zaman önce dünyanın büyük bir kısmında su sıkıntısı çekilmezken bu gün «susuzluk» bir sorun halini almışdır. Kişisel su yogaltımı arttığı gibi genişliyen şehirlerde git gide daha fazla suyu gerektirmektedir. Ayrıca, tarım ve özelikle kimya endüstrisinin çok suya ihtiyacı vardır. İşde bu nedenlerle deniz suyunun damıtılması sorunu zamanımızın önemli bir bilimsel ve teknik sorunu olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu sorunların çözümünde atom enerjisinin kullanılması büyük bir önemle ortaya çıkmaktadır. Birçok memleketlerin bilim adamlarının işbirliği ile deniz suyunun madenlerden arınması atom enerjisinin barışçı amaçlarla kullanılmasındaki hedeflerden birisidir. Atom enerjisini insanlığın yarattığı her türlü maddî ve manevî değerleri yokedecek bir silah gibi başımızın üzerinde tutacak yerde çölleri bahçelere çevirecek bir araç insanların artan temiz su gereklerini karşılayabilecek bir araç gibi kullanılmasını sağlamak yeğdir.

Su sağlanmasındaki güçlük sadece suya olan ihtiyacın artmasından değil insanların çoğu zaman mikroplu suları kullanma zorunda kalmalarındandır. Nükleer silâhların denenmesi sebebiyle çeşitli radyoaktif maddeler suya karışmaktadır. Bütün dünya halkları hertürlü atom silahları denemelerine bir son verme çarelerini araştırmalıdır. Temiz bir atmosfer, hidrosfer ve biyosfer için girişilen savaş mutlaka kazanılmalıdır.

Duraksız Bir Yaratıcı Oluşum

Eğitimin önemi şu halk sözünde tam ifadesini bulmuşdur; cahil bır insan dağın tepesinde bile etrafını göremez. İnsanın ussal ve fiziki yeteneklerinin toplumun bütün gereklerini karşılıyabilmek için gelişmesi gerektiği bu günlerde eğitim ayrı bir ekonomik ve sosyal önem kazanmıştır. Halk eğitimi alanındaki sorunlar ele alınırken ekonomiyle olan bu ilgi dikkatle incelenmelidir. Buna eğitimdeki gelişmelerin ekonomik sonuçlarını kıymetlendirmeğe çalışan akademi üyesi S.G. Strumilin'in buluşlarını örnek diye gösterebiliriz. Prof. Strumilin şu sonuçlara ulaşmışdır: Dört yıllık ilk öğretim gören bir kimsenin yaptığı işin değeri, okuma yazma bilmiyenden % 43 fazladır. Eğer bu kimse orta öğrenim görmüşse fazlalık % 108, daha fazla öğrenim görmüşse % 300 dür. Bu rakamları hesabımıza esas olarak alırsak, eğitime harcanan paranın (aşağı yukarı 2 - 3 milyar) bir kaç yılda çok fazlasıyla (aşağı yukarı 70 milyar) geri döneceğini görebiliriz.

Eğitimin yeterli olabilmesi için esaslı bir plana dayanması gerekir. Toplumsal, ekonomik, demografik, coğrafi, teşkilâtçılık ve öteki faktörler hesaba katılmalıdır. Başka bir deyimle eğitim planlaması milli ekonomi kalkınma plânı ile yakından ilgili olmalıdır. Bu sorunun toplumsal ve eko-

nomik yönleri büyük önem taşır. Endüstrideki değişmeler ile üretimdeki makineleşme ve otomatikleşme sonucu eğitim plânlamasını kökünden değiştirmiştir. Bu gün endüstri gittikçe daha fazla iyi eğitim görmüş işçiye gereksnme duymaktadır. Teknik eğitim bu gereksinmeyi karşılamalıdır.

Unesco'nun sosyal bilimler programı sık sık tartışılmaktadır. Sosyal bilimlerdeki faaliyet ve araştırmaların yeterliğini artırmak için en iyi yol bence eğitim, bilim ve kültürün gelişme kapılarını açacak olan genel ve tam bir silahsızlanmanın getirebileceği olanakları ortaya koymaktır. Silahsızlanmanın getireceği bu büyük olanakları anlıyabilmek için, başda gelişmekte olan ülkeler olmak üzere bütün ülkelern eğitim programlarının finansmanı için gerekli kaynakların genişliğini düşünmemiz yeter. Silahsızlanmanın, toplumsal, ekonomik, kültürel, bilimsel ve teknik sonuçlarının incelenmesi; gelişmekte olan ülkelerde sömürgeciliğin etkilerinin yok edilmesi yollarının araştırılması, ırkcılığa karşı açılan savaşın hızlandırılması; çeşitli fikir, yöntem ve ilkelerin hoşgörü ile karşılanması... işde bütün bunlar Unesco'nun, temel yasasınca üzerine yükletilen sorunları çözmesini kolaylaştırır.

Sanat eserleri eğer mutluluk getiriyorsa, halkın daha zengin bir hayat yaşamasına, dünya tarihini ve olayları doğru bir şekilde yorumlamasına yardım ediyorsa kıymetlidir. İşde bu, büyük ölçüde, geçmişdeki ustaların eserlerinin ölümsüzlüğünün nedenidir. Burada Milo Venüsü örneğini alalım. Doğum yeri Yunanistan, oturma yeri Paris olan tanrıça, kıta-kıta dolaşa dolaşa dünya vatandaşı olmuş çıkmıştır. Bir başkası, Ezenştayn'ın «Potemkin» filmi, kaç on yıldır bir çok memlekette beğenilip alkışlanmakda. Aynısı belki de «Batı Yakasının Hikayesi» için de söylenecekdir.

Her halkın gözde yazarı, sanatçısı, bestecisi vardır. Bir halkın begeni ve sevgisini kazanan edebiyat eseri bütün insanlığa malolabiliyor. Michelangelo, Shakespeare, Rembrandt, Beethoven, Tagore, Maksim Gorky, Rodin, Mark Twain dünyanın bütün milletlerine zevk ve neşe veriyor. Afrika ve Latin Amerika'nın pek az bilinen kültür katılımlarından zevk almaktayız.

Unesco, insanlığın kültür değerlerinin, hümanist ilkelerin ilerlemesinde, barış kavramının dostluğun, milletlerarası anlayışın yayılması ve kuvvetlenmesinde bir araç olduğunu sağlamada elindeki bütün olanakları kullanırsa ödevini daha iyi yerine getirebilir.

Bütün dünyanın geleceği, insanlığın toplumsal, bilimsel ve teknik gelişmesi genç kuşaklarımızın eğitimine bağlıdır. Irkçı peşin hükümler, intikamcı ve militarist fikirler muzaffer olursa barış ölüm tehlikesiyle karşı karşıya demektir. Genç kuşakların; ulusal ayrımı, politik ve dinsel inançlar gözetilmeksizin milletlerarası karşılıklı anlayış, barış ve dostluk zihniyetiyle eğitilmeleri Unesco'nun ve hepimizin kutsal görevimizdir.

İçinde yaşadığımız dünyanın gerçekçi bir gözle kıymetlendirilmesi ekonomik, toplumsal ve politik çatışmaların varlığını ortaya koyar. Gene de, anlaşmazlıkların kuvvetle çözülmesi yolu bütün insanlık için çok tehlikeli sonuçlara varabilir. Bu nedenle, anlaşmazlıkların çözümünde kuvvet kullanılmasının kötülenmesi ile ekonomik, kültürel, bilimsel ve teknolojik işbirliği ve barış içinde bir arada yaşama ilkelerinin benimsenmesi milletler için izlenecek en doğru yoldur.

Bütün ülkelerin halkları herçeşit atom silahı denemelerinin yasaklanması, genel ve tam bir silahsızlanmanın sağlanması ve bütün insanlığın gelişmesi adına farklı toplumsal sistemlerle yönetilen memleketler arasında ekonomik, kültürel ve bilimsel işbirliği için hertürlü gayreti sarfetmelidir.

Toplumsal, bilimsel ve teknolojik gelişmelerin ışığı altında, insanlığın bütün besin ve enerji gereklerini karşılamak, bulaşıcı hastalıkları yoketmek, verem ve kanseri önlemek, bunların sonucu şimdiye kadar görülmemiş bir ömür uzunluğu ve mutluluk sağlamak, eğitim, bilim ve kültürün eşine rastlanmadık şekilde açılıp çiçeklenmesi şimdi artık erişilebilir bir hedef olarak önümüzdedir.

Doğası ve özü yönünden hayat çelişik ve iyimser bir olgudur. Durup dinlenmez yaratıcı oluşumun bir sonucudur. Bu oluşumu kolaylaştırmak, yolumuz üzerindeki engelleri kaldırırken hümanist ilkeleri yerleştirmek için durmadan çalışmalıyız. Şimdiye kadar zamanla bir organizmanın yaşlanacağı normal kabul edilmiş, bu doganın bir yasası bellenmişdir. Oysa insanoğlu bilim ve hümanist ilkelerle bu dogal olayı yenilgiye ugratmışdır.

UNESCO'yu yıllar yaşlandırmıyor. Boyuna genç devletler ona katılıyor, çalışma ilkeleri yetkinleşiyor, çalışmaları meyvelerini veriyor. Kuruluşumuzun, çağımızın en soylu amaçlarına ulaşmada, yani barışın kuvvetlendirilmesi, eğitim, bilim ve kültür alanlarında yararlı işbirliğinin kurulmasına git gide artan bir katkıda bulunacağına candan inanıyorum.

Çeviren: A. BİLGİ

KONGO KURTULUŞ SAVAŞI

LUMUMBA'NIN SON ÇAĞRISI

Az gelişmiş ülkelerde emperyalizmin, bu ülkelerin yerli halkından uşak yöneticiler bularak onların iktidarda kalmasını sağlamak ve ülkenin ekonomik gücünü sömürmeye devam etmek amacını güttüğünü biliyoruz. Okuyacağınız yazılar, Kongo'da yeni sömürgecilere ve onların yerli uşaklarına karşı giriştiği bağımsızlık savaşında kavgasını ölünceye kadar yürüten Lumumba'nın vatandaşlarına son çağrısı ve karısına son mektubudur.

Patrice LUMUMBA
Çev: Dr. H. Topuzlu

Lumumba Hardy Kışlasında bulunduğu sırada bir İtalyan gazetecisi hapisaneye girerek Lumumba'nın bir demecini banda almıştır. Bu, kendisinin son sözlü demeci sayılmaktadır.

Sevgili vatandaşlarım, Cumhuriyet insanları!

Merhaba!

Hiçbir zaman halka ihanet etmiyeceğine and içen bir insanın sesini bugün duyunca sevineceğinizden şüphe etmiyorum.

İyi günlerde de, kötü günlerde de her zaman yanınızda olacağım. Bu ülkeyi yabancı boyunduruğundan kurtarmak için hep birlikte savaştık. Ulusal egemenliğin temellerini sağlamlaştırmak için yine birlikte savaşıyoruz. Kongo Cumhuriyetinin bütünlüğünü ve ulusal birliğini korumak için de yine sizinle birlikte savaşacağım.

Biz yolumuzu seçmişiz bir defa: Vatana namusumuzla hizmet edeceğiz. Geri dönmiyeceğiz bu yoldan. Özgürlük insanların yüzyıllardan beri uğrunda savaştıkları ve yolunda öldükleri bir ilkedir. Kongo bu gerçeğin dışında kalamazdı elbette. Yüce bir kahramanlık savaşı sonunda bağımsızlığa ve özgür birer insan olmanın onuruna kavuştuk. Biz özgür yaşamak için bu dünyaya geldik, yoksa 80 yıl süren kölelik rejimi altında yaşamak için değil. 80 yıl ezildik, sömürüldük, hakaret gördük. Bu ülkede yaşayanların en kutsal hakları 80 yıl ellerinden alındı. Yirminci yüzyılın yüzkarası oan sömürgeciliğe son vermek ve Kongo halkına kendi işlerini yöneltme hakkını kazandırabilmek için sömürgeciliğe karşı kesin bir savaşa

giriştik. Tarih, bağımsızlığın hiçbir zaman gümüş tepsiler içinde sunulmadığına gösterir. Bağımsızlık hep zorla elde edilmiştir. Bağımsızlığımızı kazanabilmemiz için bizim de ülkenin bütün zinde kuvvetlerini seferber etmemiz gerekiyordu. Kongolular çağırımıza karşılık verdiler ve güç birliği ile sömürgeciliğe ölüm yumruğunu indirdik.

Dünyanın her yerinde, kurtuluş kuvvetleri her zaman baskı kuvvetlerini yenilgiye uğrattığı için, giriştiğimiz savaşı biz de zaferle bitirdik. Savaştaki tek yolumuz zora başvurmadan zaferi kazanmaktı. Kurtuluş kampanyasındaki parolamız Kongo'nun süresiz ve sınırsız egemenliği idi.

Ülkemizde oturan yabancılara karşı kin ve düşmanlık gösterilerine girişmedik hiçbir zaman. Biz bir rejimle savaşıyorduk, insanlarla değil. Kin ve öç alma duyguları ile hiçbir şeyin kurulamıyacağını da biliyorduk. Politik programımız şuydu: Kongo Kongolularındır. Kongo işlerini Kongolular yürütecektir. Uyruğu ne olursa olsun, ülkemize hizmet etmek isteyen yabancı teknisyenlerin yardımına ihtiyacımız vardır. İnsanlık ailesinin bir üyesi olan Kongo yalnız kalamaz elbette. Hiçbir ulus öteki ulusların yardımı olmadan yaşayamaz. Biz insanlar ve halklar arasındaki bağların düzenine engel olan ırkçılığın ve kabileciliğin artık yeryüzünden kaldırılmasını istiyoruz.

Bağımsızlığa kavuşurken ve ülkemizin sorunlarını ele alırken buraya yerleşmiş avrupalıları kovmayı ve mallarına el koymayı hiç düşünmedik. Avrupalıların yeni gerçeklere uyarak ticaret ve endüstri alanlarında, bilimde ve teknikteki görgüleriyle genç devletimize yardımcı olacaklarını umuyorduk. Bu amaçla hükûmetimiz yabancıların kişiliklerini ve mallarını güven altına almayı vaad etmişti. Ülkemizin ekonomisi için zaruri olan işletmeler her zamanki gibi, en iyi güvenlik şartları altında çalışmalıdır. Ekonomik ve sosyal alanlarda hızlı bir gelişmeyi sağlayamazsak politik bağımsızlığımız bu ülkenin insanlarına yararlı olamaz. Biz boyunduruk altından kurtulurken, eşitlik şartları içinde her devletin egemenliğine saygı ilkesine dayanan işbirliği yolunu seçtik. Aynı zamanda da olumlu tarafsızlık politikasından yana olmaya kara rverdik. Bu politikayı biz, egemenliğimize ve onurumuza saygı gösteren ve hiçbir şekilde iç işlerimize karışmayan devletlerle dostluk bağları kurulması anlamına alıyoruz. Dünyada barışın ayakta durabilmesine ve halklar arasında dostluk bağlarının gelişmesine zararlı olduğu için bloklar politikasından yana değiliz.

Komünist düşmanlığı bahanesiyle hükûmetimle savaşan devletlerin gerçek maksatları başkadır. Bu Avrupa devletleri yalnız kendi peşlerine takılan ve halkı aldatan Afrikalı idarecilere sempati besliyorlar. Bunlar için Afrika'da ve Kongo'da kalmak demek bir takım satılmış idarecileri kullanarak ülkemizin zenginliklerini sınırsız sömürmek demektir. Baştan

çıkartılamayan bütün yöneticilere komünist damgasını vuran ve vatana ihanet eden her politikacıyı da batı eğilimli sayan bu gidişe bir son verilmesi zamanı gelmiştir. Biz hiçbir blokun peşine takılmak istemiyoruz. Dikkatli olmazsak yeni-sömürgeciliğin ağına düşeriz. Bu sömürgecilik de geçen 30 Haziranda toprağa gömdüğümüz sömürgeciilk kadar tehlikelidir. Emperyalistlerin Kongo'daki manevrası, sömürgecilik sistemini yaşatarak sadece aktörleri değiştirmektir. Belçikalı eski sömürgecilerin yerine istenildiği gibi çekip çevrilebilen yeni sömürgeciler getirmeğe çalışıyorlar. Emperyalistlerin desteğini kazanmamız için bizden bunu istiyorlar.

Her zaman söyledim, hangi ulustan olursa olsun, herkesin burada işletmeler kurmasından yanayım. Fakat kötü niyetlerle girişilen aldatma ve bölme manevralarına karşıyım her zaman.

Biz Afrikalıyız ve Afrikalı kalacağız. Bizim de öteki uluslarınki kadar asil bir felsefemiz, geleneklerimiz var. Bunları bırakıp da başka halkların felsefesini, geleneklerini almak kişiliğimizi kaybetmemiz demektir. Ülkesini içten seven her vatandaşın amacı gibi bizim de amacımız ulusunu kurmaktır. İlk uygulayacağımız program, ülkemizin zenginliklerini birleşik bir güçle değerlendirerek, bütün vatandaşların yaşama şartlarını iyiye götürecek ulusal bir ekonomi yaratmaktır.

Bağımsızlıktan önceki yıllarda sömürgeciliğe karşı birleşen Kongoluların bugün de görevi bağımsızlığın düşmanlarına karşı koymak için birleşmektir. Büyük Kongo'yu hiç kimse tek başına kuramaz. Ülkemizin düşmanları pusuda bekliyor. Bütün dünya bize bakıyor. Hiç gecikmeden kahraman halkımızın adını ve onurunu korumak zorundayız. Biz bağımsızlığı kavga etmek, birbirimizi yemek için istemedik; birlik, düzen ve karşılıklı saygı ile ulusumuzu ortaya çıkarmak için istedik.

İşte bunun için size sesleniyorum sevgili vatandaşlarım ve savaş arkadaşlarım. Kardeş kavgalarına, kabile savaşlarına, aranızdaki düşmanlıklara son verin. Bu kargaşalıktan yararlanarak ulusal bağımsızlığımızı sabota edenlerin, devletimizin ekonomik ve sosyal gelişmesini köstekleyenlerin manevralarına engel olamazsak yarın çocuklarımız hakkımızda çok kötü hükümler vereceklerdir.

Afrika'nın kurtuluşunda bu ülkenin her zaman önde gitmesi için sizinle birlikte savaşmış olan bir insanın bugün size söyleyeceği şeyler budur işte.

Yarın gurur duyacağımız birleşik ve zengin bir Kongo'nun kurulması için ileri vatandaşlar!

Parlak bir gelecek görünüyor ufukta!
Yaşasın bağımsız ve egemen Kongo Cumhuriyeti!

KARISINA SON MEKTUBU

Lumumba zaman zaman kışladaki hücresinin önünde nöbet bekleyen askerlerle konuşmaktadır.

— Durum kötü gidiyor, değil mi? der. Aylığınızı bile doğru dürüst alamıyorsunuz. Çünkü Mobutu Belçikalıların hizmetine girdi. Bu muydu benim size vermek istediğim bağımsızlık.

Orduda hoşnutsuzluk gelişmektedir günden güne. Bir sabah Lumumba'nın kapatıldığı hücrenin kapısı açılır. Askerler girer içeriye.

— Arkadaş, derler, serbestsin. Git istediğin yere. Yeter bu çektiklerimiz. Subayları hapsettik. Sen de ne istersen yap...

Lumumba'nın gözleri dolar sevinçten. Ama bunun bir oyun olmasından da korkar. Bir yığın kötü örnekler vardır başka ülkelerde. Adamı arkasından vuruverirler sonra. Lumumba öteki arkadaşlarının da serbest bırakılmasını şart koşar. Onların da hücrelerinin kapısı açılır. Derhal tartışmaya başlarlar. Nereye gidecekler? Hemen bir araba ve benzin bulup Stanleyville'e yönelmek gerektir... Ama aradan bir saat bile geçmeden askerler Kasavubu ile Mobutu'nun dış işleri bakanı Bomboko ile birlikte Thysville'e geldiklerini bildirirler. İsyan bastırılmıştır bile. Lumumba ile arkadaşlarına,

— Haydi bakalım, derler, girin hücrelerinize.

Bir saat sonra da kışla komutanı Lumumba'ya Kasavubu ile Mobutu'nun kendisiyle görüşmek istediklerini bildirir. Lumumba'yı yalınayak Kışla komutanının odasına çıkarırlar. Kasavubu, Mobutu ve Bomboko da oradadır. Cumhurbaşkanı:

— Bir yuvarlak masa toplantısı yapıp politik durumu gözden geçirmek istiyoruz, katılmak ister misiniz? diye sorar Lumumba'ya.

Lumumba'nın da zaten iki aydan beri istediği budur. Ama nasıl düzenlenecek bu toplantı? Kimler katılacak? neler konuşulacak? Bir takım asgari konular ve sorunlar üzerinde önceden anlaşmaya varmak gerekir. Lumumba başlar düşüncelerini anlatmaya. Bu fırsatı beklemiştir kaç zaman. Kongo'nun içinde bulunduğu dramın özetini çıkartır keskin çıkışlarla. Artık sömürgecilik yıllarının milliyetçi lideri olmuştur yeniden. Ama bu sefer belçikalılardan değil, kendi eski savaş arkadaşlarından hesap sormaktadır. Zindandaki sanık, başsavcı olmuştur şimdi. Karşısındakiler küçüldükçe küçülürler. Meclis kürsüsündedir sanki Lumumda. Ne söylesin karşısındakiler... İki saat konuşur Lumumba. Uğrunda savaştığı ilkelere tam bir bağlılıkla, doğru bildiği yoldan hiç şaşmadan, boynunu öne eğmeden, güçlü insanların kendilerine güveniyle konuşmuştur. En ufak bir taviz verse herşey değişecektir bir anda. Lumumba zindandan çıkıp başkentteki köşküne dönecektir o gün. Ama egemenlik ve özgürlük savaşçısı Lumumbanın yerine üçüncü, beşinci sınıf bir politikacı çıkacaktır orta yere. Cumhurbaşkanı ile Ordu komutanı bir zindanda yenilgiye uğramanın ezgisi içinde köskös çıkarlar dışarı. Bu Kasavubu ile Lumumba'nın son karşılaşması olacaktır. Ölüm kararını imzalamıştır Lumumba...

Askerler Yeniden hücresine götürürler Lumumba'yı, Kapının kilidi

iki defa çevrilir arkasından. Üzerine de asma bir kilit vururlar. Artık son günlerinin yaklaştığını anlamıştır Lumumba. O gün hücresinden karısına son mektubunu yazar:

Sevgili hayat arkadaşım,

Bu satırlar eline geçecek mi, bilmeden yazıyorum. Belki de bu mektubu aldığın zaman ben hayatta olmayacağım. Ülkemin bağımsızlığı için giriştiğim savaş boyunca, yoluna dostlarımla birlikte hayatımızı koyduğumuz kutsal amacın erişeceği zaferden bir an şüphe etmedik. İstediğimiz şey ülkemizin onurunu ve namusunu kurtarmak, sınırsız bir egemenliği gerçekleştirmekti. Ama Belçikalı sömürgeciler ve onların batılı dostları yardımına güvendiğimiz milletlerarası kurulların üst kademelerinde destekler bularak engel oldular buna.

Bazı vatandaşlarımızı baştan çıkardılar, bazılarını satın aldılar, gerçekleri bozup başka biçimlere soktular, bağımsızlığımız ayaklar altına alındı. Daha ne söyleyebilirim? Ölmüşüm, yaşamışım, hür olmuşum, sömürgecilerin dileğiyle zindana atılmışım, benim kişiliğimin önemi yok. Amaç bütün Kongo. Zavallı halkımızın bağımsızlığını bir demir kafese çevirdiler, şimdi dışarıdan hırsla, sevinçle, zevkle bizi seyrediyorlar. Ama inancım sarsılmadı. Biliyorum ve tâ içimden duyuyorum bunu. Er geç halkımız iç ve dış düşmanlardan kurtulacak tek bir kişi gibi dikilecek gittikçe küçülen yüz kızartıcı sömürgeciliğin karşısına. Temiz bir güneş altında eski onuruna yeniden kavuşacak halkımız.

Yalnız değiliz. Sömürgeler ve onların paralı askerleri ülkemizden ayaklarını çekmeye kadar sürecek olan savaşta Afrika'nın, Asya'nın ve dünyanın kurtarılmış ve kurtarılacak bütün ülkelerinin halkları, milyonlarca Kongolunun yanında olacak. Çocuklarımı belki bir daha göremiyeceğim. Onlara Kongo'nun geleceğinin güzel olduğunu söyle. Vatan onların da bağımsızlığımızın ve egemenliğimizin yeniden kazanılmasına yönelen kutsal görevi her Kongolu gibi yerine getirmelerini bekler. Çünkü adalet sağlanmadıkça onurla yaşanamıyacağı gibi bağımsızlık elde edilmedikçe de özgür insan olmaz. Ne zorbalıkla, ne baskı ile, ne de işkence ile beni af dilemeye razı edebildiler. Kutsal ilkeleri hiçe sayıp köle olarak yaşamaktansa başım dik, ülkemin geleceğine olan güvenim ve derin inancım sarsılmadan ölümü seçiyorum. Tarih birgün son sözünü söyleyecektir elbette. Ama bu tarih Birleşmiş Milletlerde, Vaşington'da, Paris'de veya Brüksel'de okutulan tarih değil, sömürgecilikten ve onların kuklalarından kurtulan ülkelerde okunan tarih olacaktır.

Kendi tarihini yazacaktır Afrıka. Sahranın kuzeyinde ve güneyimde zafer ve onurla dolu bir tarih olacaktır bu.

Bana ağlama hayat arkadaşım, ben bu kadar acı çeken ülkemin bağımsızlığını ve özgürlüğünü nasıl koruyacağını biliyorum. Yaşasın Kongo! Yaşasın Afrika!

Patrice

IRK SORUNUNUN BİYOLOJİK YÖNLERİ

UNESCO'nun 1964 yılı Ağustos'unda Moskova'da düzenlediği çeşitli ülkelerden 22 bilim adamının katıldığı bir toplantıda ırk sorununun biyolojik yönleri tartışılmış ve toplantı sonunda aşağıdaki bildirinin yayımlanması oybirliği ile kararlaştırılmıştır.

1. Bu gün yaşıyan bütün insanlar tek bir türe; düşünen insan (homo sapiens) türüne dahildir ve ortak bir kökden türemişlerdir. Çeşitli insan guruplarının bu ortak kökden nasıl ve ne zaman türedikleri üzerine farklı görüşler vardır.

2. İnsanlar arasındaki biyolojik ayrılıklar, kalıtsal (irsî) yapıdaki farklar ile bu genetik imkanlar üzerindeki çevrenin etkilerden ileri gelmektedir. Bir çok hallerde bu iki grup faktörün karşılıklı etkileri sonucudur.

3. Bütün insanlarda büyük bir genetik farklılık vardı. Genetik yönden homojen halk kitleleri anlamında saf ırklar, insan türü için söz konusu değildir.

4. Dünyanın farklı coğrafî bölgelerinde yaşıyan halklar arasında ortalama görünüş olarak belirli fiziksel ayrımlar vardır. Bu ayrımların çoğunda genetik bir öğe (unsur) vardır. Çoğu zaman bu öğe aynı kalıtsal özelliklerin tekrarındaki farklılaşmadan ibarettir.

5. Kalıtsal fiziki özelliklere dayanılarak insanlığın bellibaşlı köklere ayrılması, bu ayrılan sınıflarında daha hudutlu kısımlara bölünmesi (halk grupları ya da tek bir halk grubu olan ırklara inilmesi) teklif olunmuşdur. Hemen bütün sınıflandırmalar en az üç ana kökü tanımaktadır.

Irka göre sınıflandırmada kullanılan özelliklerin coğrafi değişim örneği çok karmaşık olduğu ve bu örnek herhangi büyük bir kopma göstermediği için bu sınıflamalar nasıl yapılırsa yapılsın insanlığı sınırları belirli sınıflara ayırdıklarını iddia edemezler. Ayrıca, insanlık tarihinin karmaşıklığı nedeniyle, başda bazı ara halk toplulukları olmak üzere bazı grupların bu ırksal sınıflama içindeki yerlerini tesbit etmek güçdür.

Birçok antropolojistler, insan oğlunun çeşitliliğinin önemini kuvvetle belirtmekle beraber sınıflandırmanın bilimsel yönden imkansızlığına inanmakda, bazı abes genellemelere gidilebileceği tehlikesini taşıdığına dikkati çekmektedirler. Bir ırk ya da halk topluluğuna dahil bireyler arasın-

daki ayrımlar, ırklar ya da halklar arasındaki ortalama ayrılıklardan çoğu zaman daha büyükdür.

Bir ırkı belirlemek üzere ölçü olarak seçilen belirli özeliklerin bazıları ya bireysel olarak soydan gelmiş ya da bir halk topluluğu içindeki özellik benzerliğini sadece değişen derecelerde temsil eder. Bu nedenle de çoğu bireylerdeki bu özelik kombinezonları tipik ırksal karekteri göstermez.

6. Hayvanlarda da, insanlarda da her topluluğun genetik kuruluşu zıt faktörlerin değiştirici etkilerine bağlıdır: çevreye uymaya eğilimli doğal seçilme; kalıtımı tayin eden **dosexyribonuclaic asit** molokküllerinin değişmesine sebep olan tesadüfî başkalaşma; bir dereceye kadar eş seçme şekline ve topluluğun büyüklüğüne bağlı kalıtımsal özelliklerin tekrarındaki gelişi güzel değişmeler gibi.

Hangi çevrede olursa olsun insan yaşayabilmesi için her yerde geçerli biyolojik değeri olan bazı fiziksel özelikler vardır. Irksal sınıflamaların dayandırıldıkları farklılıklar bu özellikleri etkilememekde, bu nedenle de biyolojik yönden bu, ya da şu ırkın üstünlüğünü ya da aşağılığını öne sürmek mümkün görülmemektedir.

7. İnsanlığın evrimi türlere öz önemli nitelikler göstermektedir. Halen bütün dünyaya yayılmış bulunan insan türü geçmişde büyük göçler yapmış, oturulabilir yerleri genişletmiş, birbiriyle iç içe geçmişdir. Bunun sonucu insanın farklı çevrelere genel olarak uyma gücü belli çevrelere uyma yeteneğinden daha büyükdür.

Binlerce yıldır her alanda insanlığın kaydettiği gelişmeler, allah vergisi genetik yayılmıya değil, tamamen olmasa bile git gide gelişen bir şekilde kültüre ve kültürel başarıların yayılmasına bağlı olmuştur. Bu, doğal seçilmenin oynadığı rolde bu gün bir değişiklik yapılmasına akla getirmektedir.

İnsan topuluklarının hareketliliği ile toplumsal faktörler nedeniyle, kazanılan farklılıkların azalmasına yol açan çeşitli insan toplulukları üyeleri arasında birleşme insanlık tarihinde hayvanlarınkinden çok daha büyük bir rol oynamışdır. Herhangi bir insan grubu yada ırkının tarihi, melezleştirme olaylarıyla doludur ve bu melezleşme eğilimi git gide de artmaktadır.

Gruplar arasındaki birleşmeleri daha ziyade coğrafi, toplumsal ve kültürel nedenler engellemektedir.

8. Bu gruplar arası döllenmeler ile yukarıda sözü edilen farklılaşma mekanizması sonucu her zaman insan topluluklarının kalıtsal karakteristikleri dinamik bir denge halindedir. Belirli özelikler topluluğu olarak tarif olunan insan ırkları her an doğmakta ve yokolmaktadır.

İnsan ırkları genellikle bir çok hayvan ırklarından daha az belirli özellikler göstermektedir. Özel amaçlar için seçime ugruyan ehli hayvan ırklarıyla bir karşılaştırma yapmak mümkün değildir.

9. Gruplar arası döllenmenin insanlık için biyolojik yönden sakıncalı olduğu hiç bir zaman ispatlanmamışdır. Aksine bu, insan toplulukları arasındaki biyolojik bağları sürdürmiye yararlı olmakda ve böylece de türlerin farklılıklar içindeki birliği sağlamaktadır.

Evliliğin biyolojik sonuçları çiftin ırklarına değil bireysel genetik yapısına bağlı kalmaktadır. Bu nedenle, çeşitli ırkdan kimseler arasından evliliği yasaklamak ya da buna karşı olmak için biyolojik bir hak öne sürülemez.

10. Başlangıcından beri insan çevresine uyma sonucu yeterliği git gide artan kültürel araçlara sahibolmuşdur.

11. Toplumsal ve coğrafi engelleri yıkan bu kültürel faktörler nufusun git gide artmasını sağlamakda, böylece gelişi güzel dalgalanmaları (genetik sürüklenmeleri) azaltma yoluyla genetik yapıları üzerinde etkili olmaktadır.

12. Kaide olarak ana kökleri; dil, ekonomi, kültür v.b. bakımlardan farklı bir çok çeşitli halkları içine alan büyük bölgelere yayılmışlardır. Tek başına bir ırk teşkil edebilecek ulusal, dinsel, coğrafi, dil ya da kültür grubu yokdur.

Ne varki, aynı dili konuşan ve aynı kültürü paylaşan insanlar arasında evlenmek için bir eğilim vardır. Bunun sonucu bir dereceye kadar fiziksel özellikler ile dil ve ve kültürler arasında bir benzerlik doğmuşdur. Gene de bunlar arasında bilinen nedensel bir bağ yokdur ve bu nedenle de kültür karakteristiklerini genetik kalıtımın etkilerine dayandırmak doğru olamaz.

13. İnsanlığı ırklara göre sınıflandırmaların çoğu aklî özelik ya da nitelikleri doğal ilişkilere göre sınıflandırmanın bir ölçüsü olarak almamaktadır. Halen uygulanan psikolojik testlere belli bir halk topluluğu içindeki bireylerin gösterdiği tepkinin çeşitliliği üzerinde kalıtımın bir etkisi olabilir. Gene de, bu testlerle yapılan ölçüler insan gruplarının kalıtsal özeliklerinde bir ayrılık buunduğunu inandırıcı bir açıklıkda ortaya koyamamışdır. Öte yandan bu testlere gösterilen tepkilerdeki ayrılıklar üzerinde fiziki, kültürel ve toplumsal çevrenin etkileri belirli olarak görülmektedir.

Bu sorunun inceelenmesine farklı kültür halkları arasındaki sözde zekâ testlerinde görülen ortalama ayrılıklarda kalıtımın oynadığı rolün tesbitinde ortaya çıkan büyük güçlükler engel olmuşdur.

İnsan türüne öz belli başlı anatomik özellikler gibi zihinsel gelişmeye ait genetik elverişlilik onun hertürlü doğal ya da toplumsal çevrede yaşıyabilmesi için gerekli biyolojik özelliklerinden birisidir.

Bu gün dünya halkları hertürlü uygarlık düzenine ulaşabilmek için eşit biyolojik olanaklara sahipdir. Çeşitli halkların başarılarındaki ayrılıklar sadece onların kültür tarihleri ile yorumlanmakdır.

Bazı psikolojik özellikler zaman zaman belli halklara vergi sayılmışdır. Bu önermeler geçerli olsun olmasın, bu gibi özelliklerin kalıtsal faktörlere bağlanması için (aksi ispatlanmadıkça) bir dayanak bulamamaktayız.

Ne zekanın tümü ile ilgili kalıtsal gelişmeler alanı ile kültürel gelişme olanaklarında, ne de fiziki özeliklerde «üstün» ve «aşağı» ırklar kavramlarını haklı gösterir bir yön vardır.

YUKARIDA SAYILAN BİYOLOJİK VERİLER IRÇILIĞI ÖĞRETİ DİYE SAVUNANLARA AÇIK BİR ÇELİŞME HALİNDEDİR. IRKÇI KURAMLAR BİLİMSEL BİR TEMELE DAYANDIKLARINI ASLA ÖNE SÜREMEZLER.

ANTROPOLOGLAR ARAŞTIRMALARININ SONUÇLARINI BİLİMSEL OLMIYAN AMAÇLAR GİBİ KASITLI VE TARAFLI BİR YOLDA KULLANILMASINA ENGEL OLMALIDIRLAR

Çeviren: A. Bilgi

6 — OK İLKELERİ

HALKÇILIK, DEVRİMCİLİK

Emin Türk ELİÇİN

BÜYÜK NUTUK'da Atatürk «13 Eylül 1920 tarihli bir **Halkçılık** proğramını yapılacak anayasaya esas olmak üzere bastırıp ilk meclise taktim etmiştim,» diyor. Demekki, Kurtuluş Şavaşının en bunalgın günlerinde bile liderin bir **halk** ve **halkçılık** anlayışı vardı ve bunun yeni Türkiye devletinin temel yasasına malolmasını istiyordu. Nitekim kendi kullandığı **halk hükûmeti** deyimi ilk anayasaya olduğu gibi, hiç açıklamasız geçirilecekti.

Mad. 8 — Türkiye **halk hükümeti** Büyük Millet Meclisince yönetilir.

Mad. 6 — Hakimiyet kayıtsız şartsız **milletindir.** İdare usulü **halkın** mukadderatını kendi elinde tutma esasına dayanır.

Mad. 2 — Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti hayat ve istikbalini kurtamayı biricik gaye bildiği **halkı** emperyalizm ve kapitalizm tahakküm ve zulmünden kurtararak mukadderatının biricik ve gerçek sahibi kılmayı...

Mad. 3 — T. B. M. Meclisi Hükümeti **milletin** hayat ve istikbaline kasteden emperyalist ve kapitalist düşmanların ve onlarla işbirliği eden hainlerin...

Mad. 4 — T.B.M.M. hükümeti **halkın** maruz kaldığı sefalet sebeplerini giderek refah ve saadetini temin etmeyi umde sayar...

Bu düşünceler Halk Partisinin tüzüğünde tekrarlana tekrarlana 1931 kurultayında şu formüle girecekti:

«İrade ve hakimiyet kaynağı **millettir.** Bu irade ve hakimiyetin, devletin vatandaşa, vatandaşın devlete karşı vazifelerini temamiyle yerine getirmek için kullanılması partinin başlıca prensiplerindendir.

Kanunlar önünde mutlak bir eşitlik kabul eden, hiçbir ferde, hiçbir aileye, hiçbir cemaate, hiçbir **sınıfa** imtiyaz tanımıyan yurttaşları halktan ve halkçı olarak kabul ederiz. Her Türk partiye girebilir.

Türkiye cumhuriyeti **halkın ayrı ayrı sınıflardan mürekkep değil,** fakat ferdi ve içtimai hayat için işbölümü bakımından türlü hizmetlere ayrılmış bir cemaat saymak esası prensiplerimizdendir. Partinin bu prensiple gözönünde tuttuğu gaye **sınıf kavgaları yerine** içtimai nizam ve tesanüdü elde etmek ve menfaatlar arasında birbirine zıt olmıyacak surette ahenk kurmaktır.»

Recep Peker parti genel sekreteri olarak daha sonra (1934) bu fikri karekterine yaraşan askerce bir sertlikle şöyle dile getirecekti: «Türkiyede sınıf yoktur, sınıf kavgası yoktur, imtiyaz yoktur, derebeylik, ağalık, aile ve cemaat imtiyazları fikri yoktur!»

Müdafaai Hukuk Cemiyetinin Halk Fırkası haline geleceğini açıklıyan

23 Nisan 1923 tarihli bildiride şöyle deniyordu: «Türkiye Büyük Millet Meclisi bir **Halk Devleti ve Hükümeti** teşkil etti.»

Mustafa Kemal her gittiği ve durduğu yerde Halk Fırkasını **«Halkçılık** ilkesine dayanan bir siyasi iktidar örgütü olarak» öğüyor ve onun asla bir **sınıf partisi** olmıyacağını belirtmeyi de unutmuyordu. Parti milletin partisiydi. Başka bir deyişle CHP. de millet partileşiyordu. O «bütün milletin fikir ve emellerinin hülasası» olacaktı.

7 Şubat 1923 tarihinde Balıkesir'de yaptığı konuşmada Atatürk şöyle diyordu:

«Şunu arzedeyim ki, başka memleketlerde partiler behemehal iktısadi maksatlar üzerine kurulmuş ve kurulmaktadır, **çünkü o memleketlerde muhtelif sınıflar vardır.** Bir sınıfın menfaatini korumak için kurulan siyasi partiye karşılık diğer bir sınıfın menfaatini korumak maksadı ile bir parti kurulur, bu pek tabiidir. Gûya bizim memleketimizde de ayrı ayrı sınıflar varmış gibi kurulan siyasi partiler yüzünden şahit olduğumuz neticeler malumdür. Halbuki **Halk Partisi** dediğimiz zaman bunun içinde bir kısmı değil, bütün millet dahildir.»

Örnekleri çoğaltmak gerekmez. Yeni Türkiye devletini kurup başına geçenlerin dünyagörüşü, sosyal felsefesi işte budur ve - başka **hiçbirşey** değildir!

Bu sosyal felsefenin başlıca niteliği **halk** ile **millet** kavramlarının örtüşmesidir. Onun için egemenliği ele alan **milletin** aynizamanda bir **halk devleti**, bir **halk hükümeti** sayılması sakınılmaz bir mantık sonuçlamasıdır. «Türkiye artık bir halk devleti ve hükümeti» olunca onun demokrasisinin yalnız bize benzemesi, Batıda olduğu gibi çokpartili parlamanter bir rejim olmaması ayni mantık yolunda ikinci adımdır. Geriye kalan, böyle tekpartili bir halk demokrasisinin kurulmasını haklı ve yerinde gösterecek bir gerekçe bulmak, bilimsel görünüşlü bir açıklama yapmaktır. Ve işte o gerekçe: Batı ülkelerinde demokrasinin, halk egemenliğinin çok partili rejimler şeklinde gözükmesi oralarda toplumların sınıflı olması yüzündendir. Her parti bir sınıfı temsil etmekte ve o sınıfın çıkarlarını savunmaktadır. Türkiye'de ise sınıflar bulunmadığından (?), başka bir deyişle «muhtelif meslekler erbabının menfaatleri birbirine aykırı olmayıp imtizaç halindebulunduğundan» ve de «hepsi halktan ibaret olmakla» çokpartili parlamanter rejim yapmıya kalkarsak körükörüne Avrupaya öykünmüş oluruz. Bu körükörüne benzetmecilik yüzünden Meşrutıyet zamanında kurulmuş olan partilerden bu millet çok çekmiştir. Cumhuriyet Türkiyesinde buna meydan verilmiyecektir.

Lafonten kıssalarında aslanla orman halkının konuşmaları geliyor insanın aklına, değil mi? Kelleyi koltuğa yada zındanı göze almadıkça kimse kalkıp bu sözlerin A dan Z ye yanlış olduğunu söyliyemezdi ki osıra! Gerçi şimdi söyliyebiliriz bunu ve istersek bunun birtakım sınıf çıkarlarını ve ayrıcalıklarını gözlerden saklamak için Recep Peker gibi faşist eğilimli

profesyonel politikacıların bilerek uydurdukları, istiyerek ortaya attıkları bir aldatmaca, bir şaşırtmaca olduğunu da söyliyebilirdik. Elimize çağdaş sosyal bilimlerin analiz neşterini alır ve aldatıcı felsefeyi didik didik eder ve sahiplerini utandırırdık. Ama...

Ama biliyoruz ki işin içinde Atatürk var. Kurtuluş savaşımızın Ulu G a z i'si sevgili halkını ve onun aydınlarını şaşırtmak istemiş olamaz! O kendi tarihsel koşulları içinde ve kişisel yeteneklerinin elverdiği derecede daima iyi düşünen, aklına, sağduyusuna ve derin sezgisine hayran olduğumuz, yurt ve halk sevgisi sonsuz, içten ve özden bir insandır.

Öyleyse şimdi bize düşen, kutsal kitapların, Tanrı ve Peygamber sözlerinin çelişmeleri karşısında apışıp kalan ortaçağ teologları gibi kara kara düşünceye dalmak değil, lideri bunca ağır bir yanılgıya, yanılsamıya düşüren nedenleri bulup meydana çıkarmak, onları bilim süzgecinden geçirip değerlendirmek ve çıkacak o olumlu-olumsuz sonuçlardan Türkiye'mizin geleceği için yararlanmaktır.

Öyleyse soralım: Türkiyeyi biryandan Doğu-İslâm uygarlığından kesin olarak çıkarmak, öbür yandan Batılı (uygar) ülkelerin ön safına ulaştırmak istiyen Atatürk bu ikibaşlı D E V - İ Şini başarmak için kökten, dipten bir devrim yapmak gerektiğini sahiden anlamıyor muydu? Eğer anlıyorduysa **Halkçılık** ilkesini neden öyle devrime ve devrimciliğe giden bütün yolları tıkıyacak şekilde koydu? Hattâ buyüzden bir devrim ideolojisi yapma olanağını bile ortadan kaldırdı? Padişahı, halifesi, şeriat hukuku ve bütün başka kurumlarıyla teokratik devlet düzeni yıkıldıktan sonra dahi Türk milleti sınıfsız, ayrıcalıksız, som bir halk bütünü haline gelebilir miydi? Gelemiyeceğine göre bir tekparti nasıl «Bütün milletin menfaat ve emellerini,» ayni zamanda gerçekleştirebilirdi? Devrim kendi amaçlarına doğru değişiklikler yapmak isteyince bundan zarar gören, tedirgin olan ve çok köklü sınıf çıkarlarının tehdit edildiğini görünce de direnecek, ayaklanacak çevreler, zümreler, sınıflar olmıyacak mıydı? Kendisi hilafet ve saltanatı kaldırırken, hukuk ve kültür alanındaki reformlarını yaparken kimi çevrelerle çatışmıyor, birçeşit sınıf kavgası yapmıyor muydu? Ekonomik çıkarlarını, sosyal ve politik emellerini gerçekleşmemiş görünce kendisini ortadan kaldırmayı düşünenler, İzmir komplosunu hazırlıyanlar yalnız «Hırslı politikacılar» mıydı? Onlar birtakım sınıf çıkarlarının gemi azıya almış temsilcileri değiller miydi? Doğu vilâyetlerinde Şeyh Sait isyanı neden çıkmıştı? «İstiklâl mahkemeleri» ile onlardan birkaç düzinesini asmak, birkaç düzinesini de kaldırıp başka yerlere sürmekle halk ve millet birliği sağlanmış olur, cumhuriyeti tehdit eden tehlike ortadan kalkar mıydı? Hele bunların kendi bölgelerinde tam bir derebeylik düzeni içinde kölece çalıştırıp sömürdükleri halk yığınları, kâğıt üstünde **efendi** sayılan köylü halk ne olacaktı? Bu köle köylüler de ağaları, şeyhleri ve aşiret beyleri ile birlikte ayni sınıftan mıydılar? Yine bu ağalar ve derebeyleri batı şehirlerinin batılılaşmış burjuva tabakalarıyla ayni sınıftan

sayılır ve hele ayni partide örgütlenebilir miydi? Kendi kurduğu Ankara şehrinde «Abidei irtişalar» dikenlerle gecekondularda barınanlar, banka milyonerleriyle ücretli memurları, çiftlik sahibiyle kiracısı ya da inek sağan uşağı nasıl ayni sınıftan sayılırdı?

Sözün kısası köklü bir devrim yapılmadan, hiç değilse bir toprak reformu gerçekleştirilmeden yüzlerce yılın biriktirdiği sayısız haksızlık ve adaletsizlikler düzeltilebilir miydi? «Türkiyede ağalık, beylik, eşraflık, şeyhlik, üfürükçülük,. Ve daha bilmem nelik ortadan kaldırılmıştır» demekle, hatta bunların kılıklarını değiştirip belirsiz etmekle kendilerine bir ziyan verilmiş olur muydu? Böylesine götürü ve bütüncü bir **halk** anlayışı yüzünden Halk Partisi gerçekte halkın zorbalarına, açıkgözlerine, iktisadi bakımdan güçlüklerine, yani gerçekte halktan olmıyanlara teslim edilmiş olmıyacak mıydı? Ozaman da «Mutemetli» C.H.P. saltanatı ile «Kâtibi mes'ullü» İttihat ve Terakki zorbalığı arasında ne fark kalırdı?..

Nitekim durum böyle olacak, halkın ve devrimin partisi çok geçmeden her çeşit çıkarcıların, kayıran ve kayrılanların, asalak ve işsiz aydınların ve nihayet köy ve şehir ağalarının bir siyasî ortaklığı haline gelecekti. Bu yeni «Hâni-Yağma» yı görüp tiksinen dürüst aydınlar ya bir köşeye çekilip susuyor, yada şiir ve hikâyelerle sembolik olarak da olsa durumu göstermek isterlerse başlarına bütün belâlar gelyordu: Ya bilinen damgayı yiyip toplumda parya haline geliyor yada kolayca mahkûm edilip zındana, tabutluklara atılıyorlardı. İTTİHATÇILAR zamanında başlıyan devlet eliyle zengin yetiştirme politikası — ki hiçdeğilse gâvurun yerine müslümanı geçirmek gibi sözde **milli** bir mazereti vardı — şimdi daha elverişli şartlar içinde yürütülüyordu.

Hızla gelişen bu sosyal adaletsizlik ekonomik sarsıntı ile ve Serbest Fırka denemesiyle açıkça suyüzüne çıkınca Atatürk de üzülerek görmüş olmalıydı ki Türk toplumu ne sınıfsızdı, ne de sınıfsız olmıya doğru gidiyordu. D e v r i m ve D e v r i m c i l i k dâvası yeniden ele alınmalı, onu ekonomik, sosyal ve politik toplum yapısında köklü dönüşüm anlamında yeniden açıklayıp değerlendirmeliydi. **Devletçilik** ile birlikte **Devrimcilik** de işte ozaman ilkeleşip ilk dördün yanına katıldı ve açıklanıp ideolojisini yapmak ödevi de KADRO'culara yüklendi. Ama iş işten geçmiş, Kurtuluş Savaşının en önde giden ve olayları önüne katıp güden büyük başbuğu şimdi olayların gerisinde kalmıştı, onun da iradesinden bağımsız sosyal kanunlar bildiğini okumuştu. Artık **devrimcilik** çoktan yapılıp tükenmiş olan ve üstelik tutmadığı da anlaşılan sığ üstyapı reformlarını korumak (yani statükoculuk), **devletçilik** te türedi kapitalistlerin diktatörlüğü anlamına gelebilirdi. Bu son iki ilke de halka, yanlış anlaşılan ve iyice küstürülen halka hiçbir yenilik ve iyilik getirmiyecekti. Halk 10. Yıl marşını isteksiz ve sönük bir sesle «Demir ağlarla ördük anayurdu dört baştan»

diye okuyaduracaktı ama, gerçekte sevinen yalnız devlet sırtından kolayca milyoner olan Demirağ ailesinden ve benzerlerinden başkası olmıyacaktı.

Partiyi içten düzeltme çabalarının bir sonuç vermediği, halkın kendi partisine yine ısınmadığı, üstelik parti başkanlarının vali ve kaymakamlarla sürtüştükleri görülünce kördüğüm parti başkanlıkları valiliklere verilmek suretiyle çözüldü. Böylece tek-partiden yok-partiye gidilmiş oluyordu. CHP.nin özü, içeriği ile değilse bile, adı ve kalıbı ile yeniden ortaya çıkması için İkinci Cihan Savaşı sonrasının «Açık rejim» şartlarının doğması beklenecekti.

Gelelim şimdi **halk**'a, kendi adına bunca politika oyunlarının oynandığı halka.

Halk denilen ve her oyunda yine okkanın altına giden bu zavallı kalabalık kimdi, nerdeydi? Kurtuluş savaşı edebiyatında çok sözü edilen halkın kendisi ne yapmıştı? Savaşan, zaferi, bağımsızlık ve özgürlüğü kazanan o muydu, yoksa gerek savaşta, gerek sonrasında sadece yabancı buyruklara boyun mu eğmişti? «Anadolu İhtilâli» kitabıyla Sabahattin Selek bu soruyu ortaya attı ve aktuel bir hale getirdi.

Bilindiği gibi, kurtuluş savaşı ve sonrası üzerine genel inanış aşağı - yukarı şudur :

Kurtuluş savaşımız, bütün başka kurtuluş hareketleri gibi, **ulusal** bir savaştır, yani bütün halk sınıflarının canla-başla katıldığı, coşkunlukla yürüttüğü genel bir kavgadır, çünkü — eski düzene bağlı çevrelerden gelen direnme ve ayaklanmalara rağmen — yurdu yabancı boyunduruktan kurtarmak istemekte her sınıftan insanların ortak çıkarları, istekleri ve umutları vardır. Asker ve sivil aydın takımı, zengin-yoksul bütün şehir ve köy ahalisi, din gayreti güdenler ve ulusal ideal besliyenler... hepsi seve seve kurtuluş bayrağı altında toplanmışlar, o uğurda ne can, ne mal esirgemişlerdir. İlkin Türkiye ile birlikte padişahı ve eski teokratik devlet düzenini kurtarmak emeli besliyenler olsa bile, onun hıyanetlerini gördükçe ulusal egemenlik düşüncesine ısınmışlar ve sonunda Ankara Cumhuriyetini benimsemişlerdir.

Ama reformlara sıra gelince (birkaç büyük kentin Batı'ya özenen aracı burjuva çevreleri dışında) bunları büyük bir şevkle kabul edip destekliyen belirli halk sınıfları bulunmadığı ıgbi, onlara karşı ciddi olarak direnmeyi, gerekirse ayaklanmayı göze alacak sınıflar da yoktu. Onun için bu reformlar Mustafa Kemal çevresinde kümelenen, ama devlet ve hükûmeti ellerinde bulundurduklarından dolayı güçlü olan bir avuç aydının işi olacaktı. Kaldı ki bunlar — bütün gürültülü reklâmlara karşın — D e v r i m l e r(!) değil, çoğu kâğıt üstünde kalacak reformlardan ibaretti. Onlar kimsenin köklü ekonomik çıkarlarına dokunmuyor, gelenek ve göreneklerinde bile pek tedirgin etmiyordu. Şapka giyse, cuma yerine pazarı tatil günü yapsa, çocukları arap harfleri yerine lâtin harfleriyle okusa, hattâ **medeni kanun**

ailede kadınla erkeği, oğlanla kızı eşit saysa ne çıkardı, toplum katlarında herkes eski yeri neresiyse yine orada kalıyordu ya!... Kanun öyle yazıyor diye kimse tek kadınla yetinecek de değildi, istiyen imam nikâhı ile istediği kadar evlenir, dilediği kadar çocuk yapardı. Devlet onları «piç» sayarsa kimin umurundaydı? Varsın başının çaresine kendisi baksındı! Mirası oğlanla kız arasında kardeşçe pay etmek istemiyen ana-baba onun kırk türlü hilesini bulurdu. Okullardan din dersinin kaldırılmasına, erkekle dişinin karıştırılmasına, medreselerin kapatılmasına kızıp homurdananlar olacak, fazla bağnazları kendilerini yenemeyip birkaç öğretmen öldürecek-lerdi; ama oyüzden kelle feda edeceklerin sayısı parmakla sayılacak kadar azdı. Mustafa Kemal'e dinsiz diyorlardı, ama içimizden gâvurları sürüp çıkaran da o idi; kızılbaş diyorlardı, ama tekkeleri kapatan o idi. Devletin başında bulunduğu halde güler yüzü, sevimli ve babacan halleriyle halkın içinde dolaşan ve memlekete bunca iyiliği dokunan bir Mustafa Kemal için birkaç ufak-tefek değişikliğe katlanılmaz mıydı?..

Bu kabataslak genel görüşten ilk ayrılan yazar Ahmet Hamdi Başar olmuştu. Birkaç defa söylediğimiz gibi, onun tezi son aşamasında şu idi: Kurtuluş savaşını başlatıp yöneten de, daha sonraki aldatıcı reformları halka karşın yapıp uygulıyan da çoğu İstanbuldan göçme kapıkulu sınıfıdır, profesyonel politikacılardır. Bu yarı-osmanlı kapıkulu sınıfı «kılıç hakkına» dayanarak yeni devletin iktidarını elegeçirmiş ve günümüze kadar da yalnız kendi elinde tutmuştur. Osmanlıdan miras getirdiği dar, kısır devlet ve devletçilik anlayışı yüzünden Türk milletine büyük bir fırsat kaçırtmış, bugünkü Üçüncü Dünyanın öncüsü, yolgöstericisi olmak onurundan onu yoksun etmiştir. Ankaradaki iktidarı tekelinde tutan bu yeni kapıkulu sınıfını haksız yere tuttuğu iktidar yerinden alaşağı etmek için sosyal sınıflar (üretim yapan, değer yaratan sermaye ve işgücü sahibi sınıflar) birleşmeli, Türkiyeyi gerçek gelişme yoluna sokacak olan bu hayırlı devrimi biran önce yapmalıdırlar.

Biz bu tezi B a ş a r i z m kurucusunun kişisel yaşantısı ve kompleksleriyle yakından ilgili sayarak doğrusu pek ciddiye almıyor, nesnel dayanakları ve bilimsel özü zayıf bir Tarih Felsefesi sayıyorduk. Ama şimdi görüyoruz ki, bugibi özel ve öznel kusurlardan uzak bir genç aydın ayni görüşü esasında benimsiyor ve onu kendisince yeterli sandığı Tarih-sosyolojik nedenlere ve etmenlere bağlıyor. Önyargılardan ve tabusal etkilerden arınmış bir kafanın ürünü olduğu için gerçekten önemli ve ilginç bazı görüşlere ulaşabilen «Anadolu İhtilâli» sıkı ve esaslı bir eleştirmeyi haketmekte ise de burada bizi yalnız Halk ve Halkçılık konusu ilgilendirecektir.

Sabahattin S e l e k özet olarak diyor ki :

Anadolu ihtilâli bir **burjuva** hareketi olmadığı gibi bir **halk** hareketi

de değildir, çünkü İstanbul hükümetini, padışahı tutanlarla Mustafa Kemali ve Ankara hükümetini tutanlar arasında toplum katları açısından farklar yoktur. Her iki yanda da toprak ağaları, eşraf ve âyan, din adamları, burjuva elemanlar, emekçi ve köylüler ve her cinsten aydınlar vardır. Eğer asker ve sivil bir yönetici aydınlar sınıfı, daha doğrusu eski İTTİHATÇILAR'ın kaçmamış, lekelenmiş ve kendi kaderlerini Anadolu'nun kurtuluşuna bağlamış olanlar, bütün askerî hünerleri ve yönetme yetenekleriyle ileri atılmasa, başa geçmeseydiler, ufaktefek bazı kımıldamalar olsa bile Anadolu ihtilâli o perişan halkın kendi gücüyle asla başarılamazdı. Onun için Anadolu ihtilâli yada Kurtuluş savaşı «aslî unsuru asker ve sivil İttihatçılar olan bir karma-kadronun, bir aydınlar ekipinin yaratıp yönettiği bir s e ç k i n l e r hareketi» sayılmalıdır. H a l k ise Anadolu hareketinin hem savaş döneminde, hem devrim döneminde başta subaylar olmak üzere aydın zümre tarafından zorla sürüklenmiştir. Başka bir deyişle «Millî Mücadele», hele bazı tehlikeli dönemeçlerde **halka rağmen** yapılmıştır. Ama kurtuluş savaşının can ve mal kaynağı halk olduğundan ona yine «Millî Mücadele» denilebilir.

Şimdi burda durup düşünelim :

Sahiden, İkinci Cihan Savaşından sonra sayıları çok artan bütün kurtuluş ve bağımsızlık hareketlerini götürü bir yargı ile hep **halk hareketi** saymak doğru mudur? Bu genel yargı sosyolojik ölçülere vurulsa öyle tüm bir kavram olarak kalabilir mi? Başka bir deyişle, Türk Kurtuluş savaşı ile Cezayir, Gana ve Zanzibar'ın; Hindistan, Endonezya ve Çin'in; Küba, Brazilya ve Şili'nin kurtuluş savaşları bir midir? Bir değilse aralarındaki ayrımların sosyolojik nitelikleri yada özellikleri nedir? Bunlar arasında yalnız örtüşen noktaları görüp ayrışan, hattâ birbirine aykırı düşen noktaları görmezlikten gelmek doğru mu?

Adı geçen devletlerden kimine bakıyorsunuz, ekonomik gelişmenin daha ilk basamaklarında, diyelim, göçebe kabileler çağında, bireysel mülkiyet düzeni ve ona uygun işbölümü daha yok gibi. Ama bu esas tip yanında feodal ve kapitalist sistemi andıran şekiller de var. Dış kapitalistlerin kurup geliştirdiği liman şehirlerinde ise eksiksiz kapitalist düzen işlemekte. Bir başka yerde eski düzen herne olursa olsun süprülüp gitmiş, üretim işleri dış kapitalistlerin isteğine göre yalnız birkaç tarımsal ürüne ve birkaç maden işletmelerine yönelmiş. Tüm halk elci, komisyoncu, kâhya, çavuş gibi uşakların buyruğunda ve tektük yerli iş adamlarının hizmetinde yalnız o birkaç şeyi türetmek ve tüketmekle uğraşıyor. Bir başka yerde ekonomik gelişme hayli ilerlemiş, çeşitli dallara ayrılıp azçok endüstri de kurulmuş; demekki bir yerli burjuvazi ve işçi sınıfı da doğmuş. Ama toplumun geleneksel sınıfları karşısında öyle zayıf ki elde edilen siyasal bağımsızlığı ekonomik bağımsızlıkla tamamlamıya gücü yetmiyor. Yeni sömürgecilik bu durumdan yararlanıyor, kapısından kovulduğu ülkenin baca-

sından geri geliyor. Birçok ülkeler buyüzden gerçek bir ulusal kurtuluşa kavuşamıyor. Latin Amerika ülkelerinde olduğu gibi kapitalist üretim düzeni de hayli yolalmış, ama kuzey Amerika emperyalizminin ağına düşerek toplum yapıları bıçakla kesilmişçesine ikiye bölünmüş toplumlar da var...

Bütün tipleri gözönünde tutsak ayrışan, çelişen noktaları ve dolayısıyla toplumların sınıfsal yapıları arasındaki benzersizlikleri saymakla bitiremeyiz. Bunların hepsi kurtuluş savaşı yapmışlardır ama öncülük rolü hangi sınıf ve zümrelere düşmüş ve hangileri yalnız figüranlık etmekle yetinmiştir? Ya da sayın Selek'in dediği gibi işe zorla sürülmüş, sürüklenmiştir?

İmdi, her sınıf ve zümre kurtuluş savaşında oynadığı role göre barış zamanının nimetlerini paylaşmak, kurulacak yeni rejimde kendi sınıf çıkarlarına göre söz sahibi olmak istemiyecek midir?

Çağdaş dünyada kalkınmanın, aslında asıl iki alternatifi — kapitalist ve sosyalist kalkınma yolu — Bulunduğuna göre, bunca çeşitli sosyal yapıda bulunan halklar o yollardan birini: yada ötekini tutabilmek için ne denli çeşitli sorunları çözümlemek ve yalnız kendilerine özgü kalkınma yöntemlerini bulmak zorundadırlar? İşçi sınıfının yada ufak köylünün öncülüğü gibi yalınçlaştırılmış sloganlarla bu korkunç karışıklığın içinden nasıl çıkılır?

Konuya bu açıdan bakılınca bizim kurtuluş savaşımıza da yalnız, tüm halk sınıflarının katıldığı bir «Millî mücadeledir» deyip geçebilir miyiz? Zafer kazanıldıktan sonra aydınlık bir devrim ideolojisine, bir kalkınma felsefesine ulaşılamamış olmasını, hem devrim isteyip hem de ilk adımda devrime giden bütün yolların tıkanmış olmasını toplumumuzun ozamanki karmakarışık ve gerikalmış sosyal yapısıyle, başta Atatürk gibi büyük bir lider bulunmasına rağmen, yönetici sınıfının tarihten getirdiği psikolojik özellik ve niteliklerle ve nihayet batı uygarlığı üstüne derin bilgisizlikleri ve yanlış tasarımlarıyla açıklamak gerekmez mi? Anadolu kurtuluş savaşının başına geçen aydınların, seçkinlerin kafa ve gönüllerini dolduran düşünce, ideal ve heyecanlarının kaynağı da yine, tıpkı Jöntürklerde olduğu gibi, vatan ve millet kavramları çevresinde toplanıyordu. Bu kavramlar Jöntürklerde belirli, somut anlamlar taşımıyordu. Onlar Abdülhamit rejimini devirip kendilerini iktidara getirmeye yardım edecek semboller, yarı-mistik ideallerdi. Nasıl toplumdaki üstün yerlerini, maddi çıkarlarını savunmak istiyen sömürücü, asalak zümreler, din esnafı, yüksek rütbeli kapıkulu takımı (ve bir zaman yeniçeriler) **şeriat, din** parolasıyle ayaklanırlardıysa, Jöntürkler de vatan ve millet sözcüklerini öyle kullanmışlardı. Kurtuluş savaşına katılanlar da, tıpkı İstanbulda kalıp sarayın gölge-

sinde ve hattâ yabancı mandası altında yerlerini ve çıkarlarını korumak istiyenler gibi, aslında bencil amaçlar gütmüyorlar, başlarını yeni devletin başına geçmek için tehlikeye sokmuyorlar mıydı? Ayrıca birçoklarının amacı İstanbulu Anadoludan kurtarmak ve sonra yine oraya dönüp eski yerlerini almak değil miydi?...

Görülüyor ki Sabahattin Selek dürteleyici, uyarıcı bir fikir ortaya atmış, düşünen kafalara izlemeleri gereken yeni bir yol ve yön göstermiştir. İsterse Anadolu ihtilâlinin bir halk hareketi olmadığı tezini yetesiye kanıtlıyamamış sayılsın — yaptığı iş yine de değerli ve yararlıdır. Zaferle biten kurtuluş savaşımız kadar, başlamadan fiyasko veren Türk devrimini bilimsel bir açıklamıya götürebilmek için de bu tezi dikkatle incelemek yerinde olur.

Evet, bilimsel bir teze, temeli sağlam bir ideolojiye doğru yol alabilmek için şu sorunun yanıtlanması önşarttır: Anadolu ihtilâli yada devrimi Mustafa Kemalsiz ve İstanbuldan giden asker-sivil aydınlar zümresiz de olabilecek bir ulusal kurtuluş hareketi, bir halk hareketi midir; yoksa, kökü «Başarizm» de gömülü ve bir gurup aydınlar çevresinde gittikçe artan bir ilgi uyandıran tarih tezine uygun olarak, devrim her iki aşamasında bir eski İttihatçılar gurupunun, kapıkulu memur sınıfının yapıp yakıştırdığı bir iş midir? 40 yıllık cumhuriyet tarihinin o yönetici aydınlar sınıfı ile, bu sınıfla işbirliği eden ve hep birlikte devleti ve tüm ulusu sömürerek serpilen bir komprador burjuvaziden başka kimseyi kalkındırmamış, ilerletip uygarlaştırmamış olduğu gerçeği bu tezi doğrulmıya yardım eder mi?

Yok, bu tezin yanlış olduğu ileri sürülür ve Anadolu ihtilâli yeryer kendiliğinden doğan «Kuvayı Milliye» milislerinin, Müdafai Hukuk cemiyetlerinin», başka bir deyişle halk kurtuluş hareketlerinin Mustafa Kemal ve arkadaşlarınca bir merkezde toplanabilmiş, düzgün bir ordu ve hükümet gücü haline getirilmiş olması sayesinde başarıya ulaşmış bir ulusal devrimdir, denecek olursa, geniş halk sınıf ve zümrelerinin kanlarıyla kurtardıkları Türkiyeye barış ve kuruculuk döneminde sahip çıkmamış, yalancı reform (Devrim) propagandalarıyla avunup yeni rejimin bütün nimetlerini bir mutlu azınlığa kaptırmış olmasını nasıl açıklamalı? Türkiyede ne sınıflı, ne de sınıfsız (Ne kapitalist ne de sosyalist) bir kalkınma ve batılılaşma olamadığı meydanda bulunduğuna göre bu başarısızlığın sorumluluğu ne dereceye kadar yönetici aydın zümrenin ve ne dereceye kadar öteki halk sınıflarının omuzundadır?..

Bilindiği gibi her kavram ancak karşılığı, karşıtı ile varolabilir, yada algılanıp anlaşılabilir. Nasıl **ulusçuluk** doğup yaşamak ve bir ideale kaynak olmak için o ulusun varlığını yada köklü çıkarlarını tehdit eden başka ulusların varlığını gerektirirse, onun gibi **halkçılık** kavramının doğması ve bir

ideoloji akımı haline gelmesi için de, ayni toplumun içinde halk düşmanı sınıf ve zümrelerin bulunmasını gerektirir. Belirli bir toplumda bir devrimden söz edebilmesi o toplumun yapısında, sınıflar hiyerarşisinde, başka bir deyişle ekonomik, sosyal ve poltik kuruluşunda köklü bir değişme olmalı, yani altta, aşağıda bulunan genç bir sını füstte bulunan, ama değişen ve büyüyen üretim güçlerinin doğurduğu yeni ekonomik gelişme koşullarına uyamıyan kocamış, kağşamış bir sınıfı zorla devirip yerine geçmiş olmasına bağlıdır. Gerçi her devrim halk için ve halk adına yapılır, çünkü iktidara gelmiye çabalıyan sınıf daha kendi karşıtını doğurmamış olduğundan, haksız duruma düştüğü kabul edilen üst sınıf devrilince yerine kendisinin, halkın tümünün geçeceğini sanır, çağdaş Avrupanın burjuva devrimleri hep halk adına yapılmıştır. Burjuvazi kendisini bir **sınıf** olarak görmek istemez, o bütün halktır, hattâ insanlıktır. Onun için sloganları hep «insan hukuku» değişmez, ölmez ilkelerdir, tabii haklardır.

Burjuva sosyolog ve ideologları kendi sınıflarını hiçbir zaman üretim ilişkileri bakımından ele almazlar, çünkü ozaman burjuvazinin sınıf niteliği hemen sırıtırdı. Bilimsel sosyolojiye, materyalist tarih görüşüne gelinciye kadar sosyal bilimlerin bütün değerleri kollektif psikoloji alanına aktarılır ve orada **çevre, ortam, kollektif vicdan, topluluk bilinci** gibi yuvarlak ve yarı-metafizik kavramların içine sokulurdu. Böylece bayağı sınıf çıkarlarını gizleyip genel «beşeri değerler» kılığında güzelleştirip idealleştirmeyi umarlardı. Bunda çokluk başarı da gösterirler, çeşitli eğitim ve etkileme araçlarını işleterek kamoyu bu gizli sınıf ideolojisine kazanırlardı. Toplumun sarsıntı geçirdiği, bunaldığı anlarda bu genel psikolojik durumdan yararlanır, **millî** ve **insanî** değerler uğruna(!) halk sınıflarını kolayca kurban vermiye sürüklerlerdi.

Klasik üniversite sosyolojisinin bugün bile Durkheim çizgisinde ve yörüngesinde kalması bundandır. Durkheim'ın burjuva ideologlarında pek tutulan sosyal felsefesinin esası şudur: İnsan beyninde hücreler ayrı ayrı bilinçli değillerdir ama birbirleriyle ilişkiye girince karşılıklı etkiden yepyeni bir varlık, bir gerçek doğar: B i l i n ç ! Bu bireysel bilinç biolojik d o ğ a'nın bir mucizesidir şüphesiz, insanı hayvanlıktan kurtaran odur. Ama daha az şaşırtıcı olmıyan bir olay daha var: Bu bireysel bilinçler biraraya gelip birbirini etkileyince daha güçlü ve olağanüstü bir sosyal varlık meydana gelir: Kollektif bilinç! Gurup ruhu, «ma'şeri vicdan»! Ortaklaşa tasarımlar, değer-ölçüleri, yerleşmiş genel normlar, idealler, yargılar, gelenek ve görenekler, davranış kuralları bütün insanları, bireyleri işte bu gurup-ruhunun potasında yoğurup kaynaştırır ve bu b i l e ş k e d e n bir toplumun ortaklaşa eylemleri, yani tarihi doğar. Tarih ancak bu gurup-ruhundan hareketle anlaşılıp açıklanabilir. Çağdaş burjuva sosyologlarınca Durkheim'in bu kollektif ruh kavramı bir f i k s i o n değil, gerçek bir t ö z (cevher), heran etkili canlı bir gerçektir. Bu açıdan bakı-

lınca ideolojileri ekonomik temel ilişkilere bağlamak olanağı kalmaz tabii, bütün kollektif tasarımlar ve istekler toplumun gelenek ve göreneklerinde dile gelir, somutlaşır.

Bilimsel sosyalizm ortaya çıkıncayadeğin, yani işçi sınıfından önceki sınıfların ideolojilerinde bütün kavramlar azçok mistikleşir, metafizikleşirdi. Nitekim Ortaçağda — insanın doğa güçleri karşısında daha çok zayıf olmasından ötürü — sınıf çıkarları hep din kılığına bürünür, sınıf kavgaları mezhep kavgaları biçiminde görülürdü. «Tanrı kulu olarak insanlar birbirine eşittir, toplumda da eşit olmalıdır,» iddiası teoloji perdesine bürünmüş bir devrim özleminden başka birşey değildir. «Evrensel eşitliğe çağrı», «İlk hıristiyanlığa geri dönmek» gibi sloganlar gerek feodal hıyerarşiden, gerek kilisenin baskısından kurtulmak istiyen halkın sosyal özlemini dile getirir. Alman köylü savaşları örneğin, hep bu din dâvaları uğruna yapılmıştır.

Buna karşılık burjuva dâvaları ayık ve lâik ilkelere dayanır. Sözgelimi «Code Napeleon» biryandan burjuvazinin aristokrasiye karşı kazançlarını kanun maddeleri haline getirirken, öteyandan doğmakta olan işçi sınıfını kendisine karşı saygılı ve uysal olmıya zorlıyacak kuralları da açık ve aydınlık bir hukuk dili ile saptar. Başka bir deyişle burjuvazi toplumun genel çıkarlarının temsilcisi ve bekçisi rolünü üstüne alarak sınıf görüşünü evrensellik katına yükseltir. Öyleki hiçbir klasik sosyoloji öğretisi sermayenin bir artı-değerler birikimi olduğunu kabul edemez, yoksa işçi sınıfına devrim yapma hakkı tanımış olurdu. Durkheim'cı kuruntuları biryana itip işçi sınıfının dâvasını benimsemek zorunda kalırdı. Burjuvazi eğemenliğinin çürük temellere dayandığının anlaşılmasından öyle gocunur ve sakınır ki, ideologları birçok sorunları bilerek ıska geçerler, olayların gerisinde yatan kanunları araştırmazlar.

Çökmekte, sönmekte olan feodal sınıflar, — kaynağı ne olursa olsun — bütün insanları bağlıyacak tek ve evrensel bir hukuk anlayışına yanaşmazlardı, çünkü ozaman köhne toprak ağalığı sistemini ve soyluluk mitlerini savunamazlardı. Bunlara karşı serbest çalışmayı, bireysel yeteneği ve üretim güçlerini artıran bir sosyal düzeni savunarak ortaya çıkan burjuvazi tarihsel akışın yönünü çok iyi sezmiş görünüyordu, ama hasım sınıfın ortaya çıkmasıyla gözünü sınıf körlüğü bürüyüp doğru yoldan saptı ve kulağını hasımdan gelen bütün değerlere ve gerçeklere karşı tıkadı. Burjuvazi sömürücü bir sınıf olduğu düşüncesinden öyle ürker ki, toplumun sınıflardan bileştiği gerçeğini bile yoksamak ister, çıplak hakikati görmemek için başını kuma sokar. İşçi sınıfının varlığını yatsıyamadığı yerde ekonomik, sosyal, kültürel bütün ihtiyaçlarıyle onu kendisine bağlı ve bağdaşık saymak ister; işçide bu inancı uyandırmak ve pekitmek için elinden geleni yapar.

İşçi sınıfının tersine, burjuvazi diyalektik düşünmeyi asla öğrenemez, çünkü bu onun geçiciliğini, tarih dünyasından birgün göçüp gideceğini kabul etmek demek olurdu. O ise ölümsüz olmak, son ve sonuncu sınıf olmak, tüm **halk** olmak iddiasındadır. Kendini üçüncü sınıf tiers état) adlandırdığı sıra yukarı bakıyor, kendi üstünde aylak ve asalak iki sınıf görüyordu: Aristokrasi (zadegân) ve kilise adamları (ruhban). Onlar değer yaratmıyan, **halkdışı** iki sınıf olarak çekilmeli, yıkılmalıydı, ama kendisinden sonra bir dördüncü sınıf olmıyacak, kendisini de tarihin çöplüğüne atmıyacaktı.

O dördüncü sınıf yalnız doğup büyümekle kalmıyarak birçok ülkelerde iktidara da gelmiş, yani burjuvazinin korktuğunu başına getirmiş olduğu halde bile o yine eğemen olduğu yerlerde gerçeği görmezden geliyor, sosyalizm düşüncelerini boğmıya, boğmazsa bozmıya, soysuzlaştırmıya ve devrimci ucunu törpülemiye çalışıyor. Burjuvaziye göre sosyalizm akımı işçi sınıfının varlığından, niteliğinden fışkıran doğal bir oluş değil, şeytan dölleri komünistlerce, marksistlerce uydurulup insanlığın başına belâ edilen bir salgın hastalıktır, bir zehirli gazdır. Hür dünya, gerçek demokrasi, ölümsüz insan hakları, bir atom savaşı pahasına da olsa bunlara karşı savunulmalıdır...

Yüzyıllarca sürmüş bir soygun rejimi sayesinde biriktirdiği K a r u n haznelerinin üstünde Molier'in Cimri'si gibi titriyerek bekliyen Batı burjuvazisinin psikolojik tutumu, dünya görüşü, hayat felsefesi işte budur.

«Peki bundan bize ne, yada daha doğrusu, okuduğumuz yazının konusu olan **halkçılık** ilkesiyle bu soyut bilgilerin ne ilişiği var?» diye sorarsanız, sayın okurlar, şimdilik Hoca-vari bir göz kırpar, «Bilmem ki, ben de onu düşünüyorum!» demekle yetinirim.

Bugün Türkiyede beklenmedik bir olay karşısındayız: Türk Devriminin çoktan unutulmuş bir deyimi, hem de eski dil kalıbı içinde, yeniden doğmuştur: KUVAYİ MİLLİYE RUHU! Kavram kalıbına öyle sıkı bağlı ki, şimdi ukalalık edip **ulusal güçler ruhu** diye türkçeleştirmeye kalksak deyimin bütün büyüsü uçar gider, çünkü tarih ona ulusal bağımsızlık ve özgürlük savaşımızın kutsal ruhunu silinmez bir damga gibi vurmuştur.

Evet, **kuvayi milliye ruhu** yine eski zamandaki elanı ile kanatlanıp Türkiyenin göklerinde uçmaya başlamıştır. Niçin? Çünkü **milli olmıyan** güçler belirmiştir Türkiyede ve bu milli olmıyan güçler, tıpkı ozamanki gibi, Türk milletinin bağımsızlık ve özgürlüğüne kastetmektedir. Bağımsızlık kahramanı Atatürk'ün peygamberce bir sezinti ile bilip «Gençliğe hitap» bildirisinde belirttiği durum meydana gelmektedir.

Ama Türkiyede bundan da şaşırtıcı bir olay daha var: **Kuvayi milliye ruhuna** sahip çıkanlar, onu bayrak gibi dalgalandırarak yeniden bağım-

sızlık ve özgürlük savaşına atılanlar, yazılı ve sözlü bütün tartışmalarda onu kendi canları gibi savunanlar hep toplumcu, solcu, sosyalist (hattâ) komünist denilen) aydınlardır. Kuvayi milliye ruhunda bir Yeni-Kemalizm yaratmıya çalışanlar onlar. Atatürk'ün Gençliğe Hitabını «İstiklâl Marşı» gibi ta içlerinden gelerek ve gözleri nemlenerek okuyanlar onlar. Ulusal bağımsızlığı, sosyal adaleti (yani gerçekten halkçı) demokrasi rejimini, 27 Mayıs'ın getirdiği özgürlük nimetlerini, İkinci Cumhuriyet anayasasının tastamam uygulanmasını, halktan yana köklü reformlar yapılmasını ve böylece **Kemalizmin** daha gelişmiş bir aşamada, daha yüksek bir düzeyde yeniden canlanıp itici, ilerletici bir ideoloji haline gelmesini özliyenler onlar...

Daha daha: Bugün şiir ve sanat dünyasında büyük Türk şairi, ulusal Türk şairi diye öğülen, daha dün komünist diye, vatan haini diye sövülen ve bütün gençliği zındanlarda çürütülen ayni adamdır: Nâzım Hikmet!

Ya karşı kampta bulunanlar, yani ulusal bağımsızlık ve özgürlüğe karşı çıkanlar, yani iç ve dış kapitalistlerin çıkar ortaklığını ulusal amaçlara yeğ tutanlar, işbirlikçiler, yeni mandacılar kimler? Dünün sözde Türkçüleri, Turancıları, Amerikan mandası ve İngiliz himayesi altındada olsa, yıkılan Osmanlı Devletinin kalıntıları üstünde kendi şerefsiz hayatlarını yaşamak istemiş, **mihrace** durumuna düşmüş olsa bile, **padişahın** çevresinde çöplenerek geçinmeyi yeğlemiş olanlar; şeriatçılar, mukaddesatçılar... ve bütün bunların uşakları, maşaları! İkinci Cihan Savaşından emperyalizmin **başağası** olarak çıkan ayni **mandacı** Amerikanın şimdi filden de ağır eğemenliği altında kalmak için gerçek milliyetçilerle savaşa tutuşanlar. **Turan** yolunu kapatıp **kızılelma** hayalini söndürdüğü için ırkçı-türkçüleri, kendilerine aylak ve asalak yaşamayı sağlıyan şeriat düzenini bozduğu için din esnafını kızdırıp kendine düşman etmiş olan Mustafa Kemal şimdi onları tiksindiği bir «Mukattesatçılar cephesinde» bırakarak ve adalet içinde gördüğü» birtakım politikacıların da yüzüne tükürerek gitmiş, bugünün **kuvayi milliyecilerine**, toplumcu Kemalistlere manevi başbuğ olmuştur.

Bu ne iştir, ne gidiştir a dostlar! Kavramlar mı partiden partiye transfer eden politikacılara döndü, yoksa biz mi aklımızı oynatıp bütün değerleri birbirine karıştırır olduk? Eğer ne öyle, ne de böyleyse, insanoğlunu böyle «Havada yaprağa döndüren» hangi yeller, hangi zorlu güçlerdir?...

İşte bu şaşırtıcı olay da gösteriyor ki, bir kavram ancak karşıtı ile birlikte varolabilir, anlaşılabilir ve gerektiğinde bir dâvaya, bir ideolojiye temel olabilir. **Milliyetçilik** şimdi nasıl cansız bir bayrak oku olmaktan çıkıp yaşıyan, silkeleyip uyandıran bir parola haline gelmiş olmasını karşıt, aykırı güçlerin doğmuş olmasına borçluysa, **halkçılık ve devrimcilik** ilkele-

rinin de canlanması, yaratıcı ilkeler halinde gönlümüze girmesi için de kendi düşmanlarının ortaya çıkmış, hatta saldırgan bir hale gelmiş olmasını gerektirir.

Bakın, 6-Ok ilkelerinden birincisi, yani **Cumhuriyetçilik** artık canlı bir ilke olmaktan çıkmıştır. Neden? Çünkü bütün karşıt güçler, padişahlığı, halifeliği, şeriatı geri getirmek istiyen sınıf ve guruplar tarih ölçüsünde artık yokolmuş sayılır. Saidi Nursi'nin «Vatan sathında bir hortlak gibi» dolaştırıldığı ve Menderes'in kendisine karşı biran için aslanlaşan parti gurupunun ağzına kabine üyelerini fırlatan «aman bana kıymayın aslanlarım, siz isterseniz halifeyi bile geri getirebilirsiniz» diye bağırdığı zaman canlanacak gibi olmuştu ama, bilindiği gibi, o yalancı bir kımıldanma idi.

Evet, siyasi bir rejim olarak **Cumhuriyet** Türkiyede artık öylesine sıkı tutunmuştur ki, devrim ideolojilerinin hiçbirinde ona yer verilmemektedir. Şimdi cumhuriyetçiliğin yerini sosyal içeriği, **gerçek halkçılık** özü olan bir demokrasi, bir sosyal devlet kavramı almış bulunuyor. Yeni Anayasa «Türkiye Cumhuriyeti demokratik ve sosyal bir hukuk devletidir» demekle devletin artık doğal sayılan **cumhuriyet** rejimini değil, onun demokratik (halkçı) ve sosyal (sosyal adaletçi) yanını belirtmiş oluyor .

İster böyle sosyal içeriği azçok belirtilerek olsun, ister birinci cumhuriyet anayasasında veCHP. tüzüğünde olduğu gibi halk eşit - millet anlamında kullanılmış olsun, **halk ve halkçılık** Türkiyenin politik yazınında öyle büyük rol oynamıştır ki, ona biz de enbüyük önemi vermek, onu açık-seçik gözönüne serinciye kadar bütün köşe-bucağında aydınlatmak zorunda idik. O ya anlaşılır, tutulur, doğurur, kalkındırır bir kavram olarak ortaya çıkmalı, yada aydınları şaşkına çeviren kaypak, dönek, aldatıcı, yalnız demagokların işine yarayıcı bir politika kavramı olarak dillerde dolaşmaktan vazgeçmelidir.

İNSAN GÖRÜNÜMLERİ

Varoluşçuluk, Katolik Düşüncesi, Marx'çılık

Batı'yı boş, soyut bir kavram olarak düşünmekten kendimizi kurtaramıyoruz bir türlü. Aydınlarımız, bilim-erlerimiz, sanatçılarımız, hepimiz Batı'yı tümüyle ele alamıyor, bütün boyutlarıyla göremiyoruz. Anayasa'yı hazırlatmak istediğimiz kurulların içinde derli-toplu, bütüncül bir kavrayış edinmemizi sağlıyacak kişilere, felsefeyle uğraşanlara yer verilmemiş olması, onlara başvurulması, bu konularda yalınkat, üstün-körü, kaba-taslak düşündüğümüzü, dolayısıyla sorunlarımızı genişliğine, derinliğine inceliyecek tutumdan, davranıştan yoksun olduğumuzu ya da kaçındığımızı açıkça koyuyor ortaya.

Kültürümüzü yıllardır besliyen fransız düşüncesini tümüyle anlıyabilmemiz, «çağdaş fransız felsefesi kaynaklarına» eğilebilmemiz, bir bakıma Batı'yı somut, açık-seçik bir biçimde kavrıyabilmemiz için bize ip uçları sağlıyabileceği umuduyla felsefeci Roger Garaudy'nin **İnsan Görünümleri** adlı kitabını tanıtmak istiyorum.

Roger Garaudy kitabının başında: «Yaşam'ın ortaya sorunlar koyduğunu, felsefenin de bu sorunlara karşılık verdiğini» belirtiyor. Sonra da diyor ki: «Otuz yıldır, ikidizideki sorunları karşılamak gerekti:

— Zamanımız bunalımlarının ve devrimlerinin ortaya koyduğu sorunlar;

— Bilimlerin ve tekniklerin insana verdiği yetkinin ortaya koyduğu sorunlar.»

R. Garaudy bu sorunların geçirdiği serüvenleri üç bölümde: **Varoluşçuluk, Katolik Düşüncesi, Marx'çılık** bölümlerinde ele alıyor.

I — Varoluşçuluk:

Garaudy, Varoluşçuluk'un Almanya'da 1918 bozgunundan, Fransa'da 1940 tan sonra parladığını, geliştiğini; toplumsal, siyasal, ulusal, içsel çerçevelerin parçalanışıyla, yıkılışıyla sonuçlandığını belirtiyor.

Çağdaş düşüncenin çıkış noktası, din ile bilimcilik gibi iki dogmacılığın başarısızlığa uğramasıdır.

«Tanrı, soru bırakmadan çekti gitti». Henri Gouhier işte bu sözlerle özetliyordu Auguste Comte'un düşüncesini. XIX. y.y. sonuyla XX. y.y. başı, tarihte ve insan düşüncesinde egemenliğini sürdüren din dogmacılığının ölümüdür. Bilimciliğin dayandığı dünya kavrayışı:

1) Bilinen varlık'ın duygun niteliğini soyutluyordu;

---

(1) **Roger Garaudy - Presses Universitaires de France 1960 «Perspectives de l'homme».**

2) Bilen özne'nin kendi girişimini soyutluyordu.
Galile bilimi, nesne'nin nitelikleriyle özne'nin davranımını bir yana atıyordu.

Yöntemini temelinden değiştiren ruhbilim: artık olanı biteni açıklamağa, anlatmağa kalkışmıyor, olanı biteni anlamağa çalışıyor. Kişi, bir nesne olmayıp, bir girişim ve sorumluluk kaynağı, bir özne oluyor.
Francis Jeanson da «olgubilim» için sorumluluğun uyanışıdır, der.
Husserl'in çağdaş felsefeye soktuğu yenidüşünce de: bile istiye davranış, **niyetlenmedir.** Husserl, «niyetlenme»de dünyanın anlamını, varoluşunu bulmak istiyordu. Ayrıca Husserl, başkalaşma'yı, yabancılaşma'yı bireyin kendi kendine, tarihin, eylemin dışında aşabileceğini düşünüyordu. Bu bakımdan Varoluşçuluk'un temaları:

— olumsuz ve kötümser;
— eylemsel;
— olgubilime vergi tekniklerin,
temaları olarak sıralanıyordu.

J.P. Sartre'ın kafasını kurcalıyan sorunlar da: toplumsal yaşam, tarihin anlamı, özgürlüğün anlamı sorunlarıdır.

Sartre'ın bütün yapıtlarını gözden geçiren, inceliyen Garaudy, sorumluluğun uyanışı gerekli bir dönem sayıyor, Sartre'ın uğraşını maddecilikten de, idea'cılıktan da uzaklaşma, diye nitelendiriyor.

«Bir yaşam gelecek'le yapılır, maddelerin, gövdelerin boşluk'la yapıldığı gibi» diyor Sartre. (L'age de raison, s. 212)

Sartre, böylece, özgürlüğün temelini belirtiyor: insanın kendini istediği gibi, tasarladığı gibi, gelecekte nasıl olmasını diliyorsa öyle yaptığını söylüyor. İşte bu da: «Varoluşçuluk'un birinci ilkesi» oluyor.

İnsan, ilkin ne yapıyorsa, kendini nasıl yapıyorsa, o'dur. Sonra, olumsuzluk ve seçme olan davranışı, bağımsızlığı söz konusudur. Daha sonra da, insanın davranışı sadece bir doğa olayı, devinmesi değil de, bir istem, bir «niyetlenme»dir. İşte burada da, «tasarı»nın incelenmesi, olumsuzluk ve bağlanma (engagement) isteminin yetkisi başlıyor.

Berdiaev'in, Kierkegaard'ın, Heidegger'in, Jaspers'in, G.Marcel'in Varoluşçuluk'a getirdiklerini de gözden geçiren Garaudy, Sartre'ın «varoluşçu ruhçözümü» ile somut ruhbilime büyük yardımı dokunduğunu belirtiyor. Garaudy, ayrıca, vaktile çürüme, süprüntü diye nitelendirdiği «Varlık ile Yokluk» (L'etre et le néant-Sartre) adlı kitabı, yarı-yüzyılın fransız felsefesi olaylarının en önemlilerinden biri saydığını açıklıyarak, düştüğü yanılgıyı düzeltmeğe çalışıyor.

II — Katolik Felsefesi:

Garaudy, kitabının ikinci bölümünde Katolik Felsefesi'nin, Katolik Düşüncesi'nin geçirdiği evreleri ele alıyor, inceliyor. Katolik Düşüncesi'-nin kaynaklarını belirttikten sonra, Gabriel Marcel'in Hristiyan Yeni-Sokrates'ci tutumunu saptıyor.

Kişicilik'in genel yönelişini Jean Lacroix'nun çizdiğini söyliyen Garaudy, bu hareketin yürütücüsü, canlandırıcısı olarak da Emmanuel Mounier'yi belirtiyor. Kişicilik'in bir felsefe sistemi olmadığını, bir hareketi deyimlediğini ileri süren Garaudy, Kişilikçi Felsefenin ana çizgilerini şöyle açıklıyor:

— özne'nin sorumluluğunu kurmak, uyandırmak;
— özne'nin doğadaki ve tarihteki yerini belirtmek.

Asıl uğraşlarının Karl Marx ile Kierkegaard'ı uzlaştırmak olduğunu söylüyor E. Mounier. Garaudy de, Kişicilik'in baş düşmanının 1789 fransız devriminde doğan bireycilik olduğunu ileri sürüyor .

Doğa Olgubilimi ile R.P. Teilard de Chardin'in ilişkilerini uzun uzadıya anlatan Garaudy, bir bilgin ve papazolan R.P. Teilard de Chardin'in yapıdını, kendisinin şöyle özetlediğini bildiriyor:

«Bir doğa sorunu karşısındayız: varsa, evrimin anlamını bulmak, ortaya çıkarmak. Bu sorunu bilimsel olaylar alanını bir yana bırakmadan çözmek amacındayız.»

Us'u, bilimsel düşünceyi kötü gören, küçümsiyen Bergson'un tersine, Teilard: açık ve seçik, aydınlık düşünceyi, insancıl gücü, anlamı dile getiriyor.

Teilard de Chardin için baş düşman, saçma ve umutsuzluk öğretileridir, faşist nihilizmidir. «Yıkımların en korkuncu: yaşama tadının yokolmasıdır» diyordu Teilard.

Marx ahlâkının iki temel ilkesini buluyoruz Teilard'da: sorum duygusu ile bireyciliğin, bireyin baş düşmanı sayılmasını; bireyin ancak topluca, elbirlikçi bir kurtuluşla açılıp serpileceğini, gelişeceğini deyimliyen ilkeyi.

Teilard'a göre, «omega noktası» diye adlandırdığı yere, başlıca üç çabanın birleşmesiyle ulaşılabilir: gezegenlerin bilimsel araştırılması, bu araştırma yöneliminin insan ile insan gerçekliğini, insanın gereksinmelerini kapsaması, bilim ile dinin el ele vermesi.

Garaudy, Teilard de Chardin'in Marx'çılığı az bilmesine, iyi bilmemesine karşın, gene de onun birtakım temel temalarına, özellikle doğa diyalektiği ile iyimser ve «muzaffer» insancılığına erdiğini söylüyor.

III. — **Marx'çılık:**

Garaudy, üçüncü bölümün başında Fransa'nın bilimsel toplumculuğa getirdiği önemli yardımlarla söze giriyor. Morelli'den Babeuf'e, Saint-simon'dan Fourier'ye, Thedore Dezamy'den Blanqui'ye, Pierre Leroux'dan Proudon'a değin, İngiliz ekonomi-politiği ile Alman felsefesinin sürdürdükleri büyük toplumcu akımın, Marx'çılığın kaynaklarını oluşturduklarını ekliyor. Garaudy, ayrıca, Paris Komünü yöneticilerinin içinde ancak bir tek Marx'çının, Léo Frankel'in bulunduğunu belirtiyor. İlk fransız Marx'çı organın, L'égalité'nin 1877 de yayımlanmağa başladığını bildirdikten sonra, Marx'çı akıma Anatole Farnce, Barbusse, Aragon gibi yazarların felsefecilerden daha erken katıldıklarını, Fransız Üniversiteleri'nde Marx'çılığa ne denli güçlükle yer verildiğini, gene bu üniversitelerde 1929 yılında Hegel felsefesinin öğretilmediğini, Marx'çılığın Fransız Üniversitesi'ne ancak 1934 yılında girdiğini açıklıyor.

Garaudy, Marx'çılığı enine boyuna ele alıyor, işliyor, öteki felsefelerle, öğretilerle olan bağlantılarını, onlardan değişik ve üstün olan yanlarını göstermeğe çalışıyor. Marx'çılığı ilkin bir **eleştiri felsefesi** olarak tanıttıktan sonra, bu felsefenin, türlü biçimlerde, doğadaki, tarihteki, düşüncedeki devinmenin yasası olan diyalektiğe dayandığını belirtiyor.

Marx'çı felsefeye göre:

1. — Varoluşu belirliyen bilinç değil, bilinci belirliyen varoluştur.

2. — Bu eleştiri felsefesi yalnız anlaksal (intellectuel) değil «maddesel»dir de.

3. — Toplumsal düzenin değişmesinde çalışma yöntemi olarak maddeci diyalektik kullanılır.

Başkalaşma, yabancılaşma sorununa da değinen Garaudy, doğa diyalektiğini de uzun uzun inceliyor, bu konuda Marx'çı bilginlerin (Paul Labérenne: De l'origine des mondes; Marcel Prenant: Marxisme et biologie; Jean Pierre Vigier: Une interprétation causale de la mécanique quantique; Marcel Cohen: Langage et son histoire) adlarını ve yapıtlarını sayarak bilimlere getirdikleri yenilikleri belirtiyor.

Garaudy, a) Devinmenin kaynağını; b) Devinmenin niteliğini; c) Devinmenin yönünü açıkladıktan, anlattıktan sonra «Marx'çı İnsancılığa geçiyor, «Renaissance İnsancılığı» ile «Marx İnsancılığını» karşılaştırıyor.» İnsan ile yurttaşı, haklarını ve özgürlüğünü mülkiyet ile tanımlamak, burjuva insancılığının temel sınırlamasıdır» diyor.

Marx'çılık ilkin «toplumsal uygulamanın» değiştirilmesidir. Garaudy, Marx'çı politikayı da, kendince, üç somut amaçla özetliyor:

— Emeği sermayenin boyunduruğundan kurtarmak: kapitalist sömürünün ortadan kaldırılması;

— Her halka kendi başına buyruk olma hakkını tanımak; sömürgeciliğin yıkılması;

— İnsanın atomik yıkımına karşı savaşma, savaşın kaynaklarını ve nedenlerini yoketme.

Daha sonra, sırayla: «Marx'çı yabancılaşmayı», «Marx'çılık ile öznelliği», «Marxien'leri, Marxologue'ları, Marxisant'ları», Henri Lefèbvre'i, İnsancılık ile Zorbalığı: Aragon ile tarihsel sorumluluğu anlatıyor. «Marx'çılık», «Bütün İnsan», «Konuşu» başlıkları altında: «Çağdaş fransız felsefesinin tarihini, görüşünü çizmekle yetinmek istemedik. Bir konuşu ortamı kurmak, yaşıyanların yapıtlarını kurcalamak, soruşturmak istedik» diyor.

Görülüyor ki, felsefe ile yaşam birbirinden kopmuş ayrı ayrı şeyler değil; tersine, kuram ile uygulamayı birbirine sıkıca bağlayan felsefedir.

Sonuç:

Garaudy, kitabında Varoluşçuluk'un, Katolik Düşüncesi'nin, Marx'çılık'ın eleştirel çözümlemelerini yapmağa, ortak yanlarını, birleştikleri yerleri bulup çıkarmağa, «bütün insanı» yakalayabilmek için ortak bir çaba gösterilmesine çalışmaktadır.

Kitabın ilginç yanlarından biri de, her bölümün sonunda o bölümle ilgili kişilerin mektupları: Varoluşçuluk üstüne J.P. Sartre'ın Hristiyan Yeni-Sokrates'çilik üstüne Gabriel Marcel'in, Kişicilik üstüne Jean Lacroix'nun, R.P. Teilard de Chardin üstüne Henri Wallon'un düşünceleri. Okur böylece kitapta sözü edilen düşünceleri, ileri sürülen savları, görüşleri türlü açılardan incelemek fırsatına kavuşuyor. Daha da önemlisi, adları sayılan kişiler, aralarında bir konuşma, bir anlaşma alanı, ortamı yaratmış oluyorlar.

KIRKÜÇ

LUDWİG FEUERBACH

(1804-1872)

A. — HAYATI :

Johann FIRSCHL
Çev. : Dr. Bedrettin Kemal

Ludwig Feuerbach 1804'te Landahut'ta doğdu. Tanınmış kriminalist Anselm Ritter von Feuerbach'ın oğlu ve ressam Anselm Feuerbach'ın amcasıdır. Babasının isteği üzerine Heidelberg'te Tanrı Bilim (Teoloji) okudu. Karl Daub, onun dikkatini burda Hegel'e çekti. Feuerbach, 1824 te Hegel'in derslerini dinlemek için Berlin'e gitti. Teolojiden felsefeye bir geçiş olan bu olay ağır bir iç kriz sonunda oldu. Artık daha önceki konulara karşı şiddetli bir zıtlık gösteren yeni bir hayat dönemi başladı. 1828 de Erlangen'de doçentlik sınavını verdi ve 1830 da yazarı belirsiz (Anonym) olarak «Gedanken über Tod und ünsterblickeit» (Ölüm ve Ölümsüzlük Üzerine Düşünceler) adlı yazısını yayınladı. Bu eserde savunduğu materyalist dünya-görüş'ü yüzünden daha yüksek kademedeki akademik faaliyetleri imkânsız oluverdi. Bundan sonraları serbeest yazar olarak Frankfurt, Ansbach, Erlangen ve Nürnberg'te yaşadı. Heidelberg'te, 1848/49 kış sömestrinde, üniversite öğrencilerinin istekleri üzerine Dinin Esası üzerine serbest dersler verdi. 1860 ta maddi yönden sarsılıp, Nürnberk yakınındaki Rechenberg'e çekildi ve 1872 de burada maddi sıkıntılar içerisinde öldü.

Feuerbach objektif ve itidalli bir düşünür değil, fakat yalnızca, ateşiyle içten yanıp tutuştuğu konular üzerinde konuşan ve yazan tutkulu bir düşünürdür. Alman gençliği üzerinde yaptığı büyük etki burdan da anlaşılabilir.

B. — ESERLERİ :

- Geganken über Tod und Unsterblichkeit (Ölüm ve Ölümsüzlük Üzerine Düşünceler), Nürnberg 1830.
- Das Wesen des Christentums (Hıristiyanlığın Özü), Leipzig 1841. Aslında bu eser onun ana eseridir. Diğer eserleri bunun yalnızca birer uygulamalarıdırlar.
- Vorlesungen über das Wesen der Religion (Dinin Özü Üzerine Dersler), Leipzig 1851.

C. — ÖĞRETİSİ :

1. TANRI : Feuerbach, bütün yazılarının ve derslerinin tek konusunun din olduğunu tekrar tekrar belirtir. Din onun için bir gönül meselesi

idi. Bundan ıstırapla ayrıldığı için din üzerine konuşmaya hakkı olduğu kanısındadır. Ama o bunu Hegel'den daha başka tarzda yapar. Hegel'in Akılcı Mistisizmine (Rationale Mystik) kin besler ve onun spekülasyonlarından nefret eder. «Kritik der Hegelschen Philosophie» (Hegel Felsefesinin Eleştirisi) adlı eserinde kendini Hegel'den koparır ve daha sonra yayınlanan «Grundsaetze der Philosophie der Zukunft» (Geleceğin felsefesinin Temel İlkeleri) adlı eserinde ise, bu kopuş, kesin sonuca ulaşır.

Feuerbach'ın felsefesinin merkezinde, Hegel'deki gibi «ide» değil, fakat «insan» yer alır: «Benim ilk düşüncem Tanrı, ikincisi ise «akıl» idi; üçüncü ve son düşüncem ise «insan»dır. Onun içindir ki Tanrı'yı, ancak insandan hareket ederek anlayabiliriz. İnsan kendi Tanrı'sını nasıl yaratmıştır? İnsan bilince sahiptir. Kendi bilincinde o, bir defalılığa has olan kişiliğini içine girdiği varlıktan sınırlar. Tek bir insan «İnsanlığın» sonsuz özü içe risinde yalnızca bir noktacıktır. Birey ölse de insanlık yaşar, birey günah işlese de insanlık lekesiz olarak kalır, birey kusurlu olsa da insanlık mükemmeldir. O halde insanlık Tanrı dediğimiz şeydir. Biz O'nda, en sonunda daima insanlığımıza tapınırız. Tanrı ile insanlık arasındaki yapılan bütün ayırmalar, bir aldatma ve safsatadan ibarettir.

Feuerbach'ı en çok ilgilendiren nokta, yanlış yoldan giderek bakışlarını öbür dünyaya yöneltmiş olan insanları tekrar bu dünyaya geri çevirme ve onları dinî monarşinin uşaklığından bu dünyanın bilinçli birer vatandaşı yapabilmektir.

İşte bu suretle ölümsüzlüğe inanışın yanlış bir yoruma dayandığını görüyoruz. Şüphesiz insanlık ölümsüzdür ve fakat teker teker insanlar ölümlüdür. Eğer insanlık teker teker insanlar ile karıştırılırsa, o zaman kişisel bir ölümsüzlüğe inanış gibi büyük bir hataya düşülmüş olur.

2. TANRIYA GİDEN YOL : Peki ama insanın kendine has olan insanlığını kendisinden ayırıp ve sonra buna kendi Tanrı'sı olarak tapınışının nedeni nedir? Feuerbach bunun nedenini bizim mutluluk özlemimizde ve felâket karşısındaki duyduğumuz korku da görmektedir. İnsan her şeyden önce ölüm tarafından tehdit edilmektedir ve bu yüzden de tek başına karşı koyamıyacağı ölüm kudretine karşı bir koruyucu aramaktadır. «Eğer ölüm olmasaydı hiç bir din de olmazdı. Tanrı'ların doğduğu yerler yalnızca insanların mezarlarıdır. İnsan fakirdir, onun için de zengin bir Tanrı'ya ihtiyaç duyar. İnsan zayıftır, bu yüzden kuvvetli bir yardımcıya muhtaçtır. İnsan mutsuzdur, onun için de pek mutlu olan bir Tanrı'ya sahip olmak ister. Demek oluyor ki bizim kendi kisisel arzu ve özlemlerimiz Tanrı'da bir kişilik kazanıyorlar.

3. DUYARLILIK : Feuerbach ne idealist ve ne de materyalist olmak ister. Ona göre Tanrı ve tin (Geist) boş soyutlamalardır. Ama aynı şekilde

madde ve beden de boş soyutlamalardır: Tek gerçek, yalnızca duyusal algıdır. İşte bu yüzden Feuerbach bütün konularda salt bir duyumculuğun habercisi olmaktadır. İnsan ancak bu yolla gökten tekrar yere inebilir. Öbür dünyanın vaatleriyle insanın bu dünyası aldatıldı, Tanrı'ya güveni ile kendi kudretine güveni elinden alındı, ebedi mutluluk üzerine verilen vaizlerle bu dünyayı düzeltebilecek olan çabası gaspedildi. İşte böylece Feuerbach din yerine Tanrı tanımazlığın geçmesini arzulamaktadır: Biz ancak bu dünyada, Tanrı yerine insanı, inanç yerine aklı koyabilirsek mutlu ve memnun olabiliriz.

Feuerbach şu iddialı önermeyi söylemek gözüpekliğinde bulunur: «İnsan ne yer ise, o dur.» «Yiyecek ve besin maddeleri böylece hem ahlâkî ve hem de siyasî bir anlam kazanmaktadırlar. Besinler kan, kalp, beyin, düşünce ve düşünce maddeleri haline girerler. İnsanları düzeltmek istiyorsanız, işlediği suçlar karşılığında nutuklar çekeceğinize onlara daha iyi yiyecek veriniz.»

SAİT FAİK'İN YAŞANTISI, DÜNYA GÖRÜŞÜ II.

Fahir ONGER

Said Faik, «Şehri Unutan Adam» hikâyesinde «Dünyayı ve şehri riyasız kucaklamak istiyordum» der ve hikâye bu cümleyle biter.
Şehir'i, şehirde yaşıyan insanları bu denli coşkun bir tutkuyla sevdi.
Ölçü ve kurallardan daima nefret etmiştir.
«Endividüel olmak» diye tanımlamıya çalıştığı kişisel özgürlüğü, uçsuz bucaksız yaşantısında somutlamıştır. Hem de sağlık kurallarını hiçe sayarak.

Yazı hayatında Said Faik'ı üzen bir çok olaylar vardır. Bunları her tanıdığına her rastladıkça tekrar tekrar anlatmış, anketlerde, röportajlarda sırasına getirip yayınlanmasına böylece, daha çok kimsenin okuyup bilmesine çalışmıştır. Ufak tefek olaylar üzerinde ısrar etmemiştir. Ama ona en çok koyan bir kaç olay vardır ki, bunları hiç unutmamıştır :

«(Medarı Maişet) isimli bir hikâye kitabı çıkarmıştım. Hayatı toz pembe görmüyorum diye mahkemeye verildim. Üç beş kuruş kazanalım derken ikibin lira mahkeme masrafı ödedim, üzüntüsü de caba. Kahramanlarım rahat etmek için hapse giriyorlardı. Bütün sebep bu» (Sadettin Gökçepınar: Said Faik Diyor ki, Akşam II/II/949)

«(Kestaneci Dostum) diye bir hikâye yazmıştım. Orada çocuğun mangalına tekme vuruluyordu. Ertesi gün polisten çağırdılar ve kestanecinin mangalına tekme vuranı sordular. Ben ne bilirim, hatırlıyamadım ki. Belki bir bekçi vurmuştur dedim.

— Bari bu çocuğu bulun da okutalım, kestanecilik etmesin adam olsun dediler.» (Aynı anketten)

«Bir zamanlar Varlık'ta hikâyeler yazıyordum. Mevzularım hoşlarına gitmedi. Başka şeyler yazmamı söylediler. Ismarlama şeyler yazamıyorum, ayrıldım. Zaten verdikleri ne? Bir hikâyeye 5, 7,5 haydi bilemediniz 10 lira. Ayda dört hikâye yazacaksınız da bu zamanda kazancınızla geçineceksiniz.» (Aynı Anketten).

«Aile mecmuasına yazdığım hikâyelere 25 lira veriyorlardı. Bir gün Vedad Nedim Tör, kendinizi aşacak hikâyeler getirin, dedi. Bu da bir başka türlü sipariş. Oradan da vazgeçtim.» (Ayni Anketten)

«Düzensizlikten de şikâyetçiyiz. Meselâ bir gün ortaya birisi çıkıp ta bu kitap zararlıdır dedi mi tamam. Haydi eser toplanıveriyor. Neden zararlı? Arayıp soran yok. Bunun zararlı olduğuna kim karar verecek? Bu

da malum değil. Sorgusuz, sualsiz ve mahkemesiz eser toplatılmamalı.» (Aynı Anketten).

Said Faik, anketler, röportajlar, mektuplarla da yetinmez, iç sıkıntısı şiddetlendi mi sarılır kaleme, «Yaşasın Edebiyat», «Söylendim durdum», «Eleştirmeci Falan Filan» gibi gerçekten çok güzel Düzyazı'larla düşünce ve duygularını açıklar. Böyle demekle, Said Faik'ın bunalımlarını yansıtan bu tür yazıların tam bilinçli bir hayat felsefesine ulaştığını söylemek istemiyorum. Yer yer hikâyelerinde belirtmeye çalıştığı insan sorununu da, çözümlediği savında değilim. Üstelik bu «deneme»leri bir öğe bütünlüğünü de kapsamaz. Bütün bunlara karşın, hiç sevmediği o biçim endişesi dışında, kendi kendine kalışın, bir iç «murakabe»ye varışın, duygusal ve içten anlatımı bakımından önemlidir.

«Bu şehir lâubaliliğin, kötülüğün, iki yüzlülüğün kaynaştığı bir şehir. İyi insanları yok mu? Dolu. Ama nasıl çekilmişler, nasıl ürkmüşler, nasıl kapanmışlar bir yere? Neredeler?

Bu şehirde düşünülemez. Düşünmek iyi değil sıhhate muzırdır. Allahı bile düşünemezsin. Düşündün müydü karşına onun namına iğrenç mecmualar, nefesleri yırtık para kokan şairler, ölü bekliyen imamlar çıkar. Avâidini isterler.

Ben fukarayı severim, dersin kendi kendine yalandır. Kendin de inanmazsın. Hangi fukarayı, nasıl fukarayı? Bu canavar gibi dilenci kadını mı? Bu arsız, edepsiz, huysuz çocuğu mu? Bu iki paralık adamın önünde secdeye varan balıkçıyı mı? Yoksa köşe başında oturup çürüklerini, yüzünden açlığı, kimsesizliği, hafifçe deliliği, dünyadan bıkkınlığı akan adama yutturan külhanbeyi kestaneciyi mi?

Kimdir şu sevdiğin insan? Anladık fakir, kimsesiz, bahtsız... Ama kim? Kim olacak? Sensin, kendi kendinsin. Evet, bu şehirde herkes dönüp dolaşıp, kendisinde karar kılacak. Başkasını seveni tek adam bulamazsın. Olmasına da imkan yoktur.

......

Ama insan? Yok kardeşim, yok, insan bulamıyacağız. Bu şehir kadar pisken bu kadar düşkünken. Para kazanıp ta kendinden ötesini, beygirini kullanan arabacıdan daha merhametsizce kullanıp ta rahat edenler, sessizce, tereyağından kıl çeker gibi kendini aramızdan çekmişleri bir bakıma haklı buluyorum, gibime geldi. Sonra da düşündüm. Onlar böyle ettiler bu şehri. Belki de bu şehre vebalar, belki de bu şehre koleralar gelecek yakında.

Kime bütün bunları istiyorum gibi geliyorsa, namussuz olan, odur. İstemiyorum, Aldanma konuşmama. Bırak Allahı bir tarafa. O nasıl bizi sessizce bırakıp gittiyse, biz onu tekrar buluncıya, yahut büsbütün yoktur diyinceye kadar, o bizim işimize karışacağa benzemiyor. Ama bu şehir artık şehre benzemeli, ama nasıl? Nasıl mı? Sen mi çare düşüneceksin? Gü-

lerim? Ama evvela sen. Sen yazıcı. Bırak eşekliği artık. Olmazsa yazma.» (Söylendim Durdum, Varlık I Mart 1949)

Said Faik, kendi içine çevirdiği bakışlarından, bu bakışlarının baskısından kendini kurtarma çabası içindedir. «Dünyanın ve şehrin insanlarını riyasız kucaklamak istiyorum» demişti. Daha ilk yazılarında «Semaver» de böyle söylüyordu. Kucaklamak istediği insanlara «riyasız» sarılma özlemi, yukarıya aktardığımız parçalarda biraz aydınlanıyor. Sevmediklerini, nefret ettiklerini, kötü bulduklarını çok keskin imaj'larla anlatıyor. Bu anlatım biçimi, ayrıca, onun yaman bir gerçekçi olduğunu apaçık ortaya koymaktadır.

Sait Faik'in Ahlâk Anlayışı

Bir daha tekrar ediyorum: Bu yazıları, Said'in tam bilinçli bir hayat felsefesini yansıtmaya yeterli değildir.

Ama insan'ın ruh sefaletini ahlâk açısından mükemmel ve müthiş surette yansıtır. O halde:

Said Faik'ın Ahlâk anlayışı nedir?

Said Faik'ın Ahlak anlayışı, insan anlayışının içinde düğümlenir.

Bu demektir ki; dostluklardan, çevreden kopmuş, kendi kaderini kendi başına yaşayan insan «Yalnız kalırsa aklına ya delilik, ya fenalık gelir.» «İnsan etrafındaki ne olursa olsun, ne cife olursa olsun insanlardan kaçmamalı». Yani insanın ahlakça arınması topluma karıştığı oranda olanaklıdır gibi bir sonuca ulaşılıyor. «Bir cemiyette insanlarımızla birlikte aynı hayatı yaşamak istiyoruz. Yeni edebiyatın yerle beraber olmasını, hatta çamura bulanmasını istiyoruz. Ben mahdut bir zümre için değil büyük kütle için yazıyorum. Fikrimce sanatkâr cemiyetin ham insanlarıyla meşgul olmalıdır», «halkla beraber yaşamak, halkı anlatmak istiyoruz. Bu kitlenin içine hakikaten girdiğimiz gün ortada ne hürriyetsizlikten, ne de insanlar arasındaki korkunç uçurumlardan eser kalacaktır. Bugünkü edebiyatçının vazifesi halkı anlatmaktır.» (Akşam, II-XI1949)

Said Faik'ın ahlak anlayışı, birey'in davranışlarına yönelmez, halkın toplumun davranışına yönelir.

Said Faik'ın «Ben mahdut bir zümre için değil, büyük kütle için yazıyorum», sav'ına kaşı Şevket Rado: «Hikâyelerinde fakir tabakanın insanlarını anlatmasına ve daima halk için, geniş kitle için yazmak istemesine rağmen Said Faik seçkin bir münevver zümresinin muharriri oldu.» (Akşam'dan naklen Yenilik, Haziran 1954) kanısındadır.

Şevket Rado'nun, ilk bakışta inandırıcı nitelikte görünen bu kanısına katılmak, o düşünceyi paylaşmak olanaksızdır. Bir kez, halkı anlatmak, onun çok karışık, çok yönlü ruh hallerini incelemek ve bunlardan elde edilenlerle onların gelişmelerine ışık tutacak sonuçlara ulaşmak eylemi ile, bu yazılanların halk tarafından ilginç görülmesi, alınıp okunması eylemi ayrı şeylerdir. Yazar, halkla kaynaşarak onu türlü yönleriyle tanıma ereğinde-

dir. Bu ereğe ne denli ulaşmıştır? Bizim ele alacağımız sorun budur. Örneğin Tahir Alangu: «Yeni Türk Realizmi ve Said Faik» konulu incelemesinde:

«Said Faik'ın realizminin durgun olduğu, hikâyelerinin hareketsiz olduğu şeklinde tefsir edilerek vakaya kıymet veren bir görüşle, anlaşılmadan ortaya sürülüyor. Mevzularının gündelik halk hayatından alınmış olmasından gelme durgunluk bir kusur değil, bugünün sanatının getirdiği kazançlardandır. Onda görünen ve tenkitçiler tarafından henüz müşahede edilemeyen asıl durgunluk, kullandığı realist metodun sosyal meseleleri ve fenalıkları göstermekle kalmış olmasından bunlarla ne şekilde mücadele edileceğini göstermeyişinden gelmektedir.» (Varlık, I Kasım 1948). demektedir. Oysa Said Faik «Ben kurtuluş yolunu gösteriyorum» diyor. Bu konuyu enine boyuna tartışmamız gereklidir. Ama Said Faik'ın «ne şekilde mücadele edileceğini» açıklamadığını var sayalım, konu edindiği geniş halk kitlesinin buna bakarak ilgi göstermediğini ileri sürebilir miyiz? Aksine, kurtuluş yollarını göstermiş olduğunu var sayalım, gene sonuç kitlenin yeteri kadar ilgilenmediği olacaktır. Şu halde kitleyi konu edinen yazarın o kitle tarafından okunması zorunlu değildir. Ve kitlesi değil de seçkin münevverler tarafından okunuyor diye de yazarın halk yazarlığından indirilmesi bana aykırı geliyor. Halkın yararına çalışan yazarları halkın okuyamamasının koşulları ve nedenleri vardır.

Said Faik'ın yapıtları okur yazar halk yığınlarına geniş ölçüde ulaştırılabilse, gene okunmıyacağı biçiminde olumsuz bir sav ileri sürülemiyecektir. İyice okunacak, hem de Tahir Alangu'nun belirttiği özellik göz önünde tutularak eleştirisi bile yapılacaktır.

Said Faik'ı, yaşantıları, düşleri, ögeleri, anıları ve yapıtlarıyla çevresindeki yankıları birbiriyle kaynaşık bir bütün içinde çok boyutlu bir anlatım biçimiyle açıklamıya ve yorumlamıya çalıştım.

Bu çaba sırasından yayınlanmış bir çok eleştiri yazılarını da topluca gözden geçirdim. Şunu hayretle gördüm ki, kendi kuşağı Said'i, hiç anlamamış.

Said Faik'ın genç kuşaklar arasında yere almasının başlıca nedenlerinden biri, kendi kuşağının bu anlayışsızlığını sezmiş olmasıdır.

«Semaver» İlk yayımlandığı zamanki Sabri Esat, Sabahattin Eyüboğlu, Peyami Safa, Yaşar Nabi'nin düşünceleri.

«Semaver»in ilk yayımı üzerine «Kültür Haftası»nın bir toplantısında Sabahaddin Eyüboğlu:

«Benim ilk aldığım intiba hikâyelerdeki tenhalıktır. Gerek şahıs azlığı gerek hadise azlığı ve gerek teferruat azlığı. Bu tenhalık intibatını veren şey tiplerin hadiselerin ve teferruatın çok silik olmasıdır.» diyor.

Gene bu toplantıda konuşan Sabri Ander (Sabri Esad Siyavuşgil) de:

«Benim umumi intibaım şu: Bu genç realist olmak, edebiyat yapmaktan mümkün mertebe uzaklaşmak gayretindedir; fakat bunun aksine, dehşetli bir (Lyrisme sociale) içinde kalmıştır. En objektif ve en realist ol-

mak istediği noktada bile. bu lirik hamle ile, yapmamak istediği şeyi yapıyor.» kanısındadır.

Peyami Safa:

«Bu hikayeler bize hayat ve hayata ait imkânları değil, muharrire ait keyifleri, istekleri ve özleyişleri, biribirinden yalnız insan isimleriyle ayrılan hakikatle muharririn tek hüviyetini bir teviye tekrarlıyan sun'i tipler vasıtasıyla ifade ediyor.» demiş ve bunun gibi bir çok sözler söylemiştir.

(Yeni bir hikayecimiz, Kültür Haftası, 15 Nisan 1936)

Yaşar Nabi:

«... (Nedarı Maişet Motoru) ve (Havada Bulut) isminde iki romanımsı hikâyesi varsa da, dikkat edilince bu iki eserin de birbirine hayli acemice eklenmiş bir takım küçük hikayelerden başka bir şey olmadığı farkedilir. Şu halde Said Faik'i günümüzün, küçük hikaye sahasından dışarı çıkamıyacak olan büyük sanatkârı saymamız yerinde olur.» gibi bizce tartışılması gerekli bir yargıya varmıştır.

(Yaşar Nabi: Türk Edebiyatının en güzel hikâyeleri. Sahf 147, 1947)

Peyami Safa, «Kültür Haftası»ndaki konuşmasından üç yıl sonra, «Sarnıç»ın yayınlanması üzerine yazdığı büyük bir eleştiri yazısında Said Faik'ı daha anlayışlı, daha olumlu bir anlatımla belirtiyor. Böylece üç yıl önceki yargısını da düzeltmiş oluyor.

Peyami Safa, sözü geçen eleştirisine heyecanlı bir dille başlıyor:

«Bizden sonraki edebiyat gençliği, Sabahaddin Ali ve Said Faik adlı iki yaman hikayeci peydahladı. Hiç şüphe yok, bu iki isim, yeni Türk hikayeciliğinin başsedirinde oturuyor.» «Bu makalemde Said Faik'ın yeni çıkan (Sarnıç) adlı kitabındaki hikayeleri sevgile kucaklamak istiyorum.»

(Sarnıç) ve (Bir Karpuz Sergisi) hikayelerini duygulu deyimlerle anlattıktan sonra:

«Bunun için, büyük sanatkâr dokuması taşıyan her muharrir gibi, Said Faik da kendi haline bırakılmalı. Ona hikayenin, tahkiyenin, lisanın, üslubun şüpheli kanunlarını ve şemalarını zorla kabul ettirmeye çalışmıyacağız; şu var ki onun içinde kımıldıyan bulanık ve kalıpsız insan idealinin billurlaşmasından evvel, her beşeri meseleyi kendinde toplayan (milli) sırra ereceği günü iple çekeceğiz. O zaman bu egoist ve avare, gözleri kendi içine dönük, sosyal bağları çözük, fakat büyün sanatkâr çocuktan daha büyük bir sanatkâr insan doğacak.» demektedir. (Cumhuriyet, 10/5/1939)

Bu övgüde, şu «Milli sırra ermek» deyiminin yerini ve anlamını kavrayamadım. Peyami Safa'nın 1939 da sözünü ettiği «milli sır», ikinci dünya savaşının bunalımları sırasında açıkça tuttuğu Nazi ülküsü müdür?

Bir yandan «Said Faik kendi haline bırakılmalı» diye öğüt verirken, öte yandan «milli sırra ereceği günü iple çekeceğiz» gibi yazara baskı yapacak, onu bir başka yöne itecek telkinde bulunmanın gülünçlüğünü belirtmeden geçemiyeceğim.

Said, Peyami Safa'nın «milli sır»rına hiç bir zaman eremedi, bunu hiç düşünmedi bile, ama Türk edebiyatının güçlü bir yazarı olarak millî onursallığa ulaştı ve bu anlamda milli olduğu için de «Mark Twain Derneği üyeliğine» seçildi.

Said Faik'ın edebiyata ettği hizmetlerden ötürü, bu arsıulusal derneğe alınması üzerine kendisiyle bir röportaj yapan Yaşar Kemal'e duygularını şöyle anlatmıştır:

«— Bana, Mark Twain cemiyeti fahri üyeliği verildi, dünya edebiyatına ettiğim hizmetten ötürü. Bir çokları gibi ben de şaşırdım. Dünya edebiyatına hizmet filân etmediğimi söylemeğe ne hacet. Bu, üyelik verilebilmesi için uydurulmuş nazik bir sebeptir sanırım.»

Ben aldım, dedim ki:

«— Senden önce bu cemiyetin ilk üyesi Atatürkmüş...»

«— Biliyorum. Beni sevindiren de işte bu. Atatürk'ten sonra, benim üye olmam benim için ne büyük bir şereftir. Bir milletin yetiştirdiği en büyük çocuğu ile, o milletin kendi halinde bir küçük hikayecisinin Amerikada bir cemiyette buluşmaları küçük hikayeci için ne bulunmaz şerefli bir fırsattır. Demokrasi de zaten böyle olur. Eğer bu üyelikten memnunsam, bu yüzdendir.» (Cumhuriyet 17/5/1953)

Burgaz'da Said Faik'ın annesiyle konuşan Özcan Ergüder de bu konuda şunları yazmıştır:

«Nasıl? dedim. Hoşunuza gitti mi Said Faik'in Mark Twain Derneğinin üyeliğine seçilişi?»

«Türkiyede Atatürk'ten sonra seçilen ilk insan» dedi arkadaşım.

«Bu büyük bir şeref» dedim.

«Parası pulu yokmuş ki ayol, dedi Said Faik'ın annesi. Ama, dedi, bir şeye memnun oldum. Bizim eş dost Saidi serseri ruhlu, işe yaramaz bir adam sanır hep. Şimdi görürler, diye seviniyorum.»

«Siz okur musunuz Said beyin yazılarını?» dedim.

«Yok, oğlum, dedi, o balıkçıları, iti, köpeği yazarmış. Napim ben onu. Ben öylesini sevmem ki...»

«Nasıl seversiniz siz?» dedim.

«Ben Namık Kemalleri falan severim» dedi. (Vatan'ın ilavesi 2/8/1953)

Said Faik'ın açtığı çığırın önemini bir çok yazarlarımız belirtmektedirler. Yukarda gördük ki, Said, kendi kuşağı yazarlarınca iyi anlaşılamamış, bu yüzden de «Tasfiye hareketi» sıralarında Genç kuşak yazarlarını tutmuş, onların yanında yer almıştır.

Said Faik'ın o kendine özge anlatımı içinde getirdiği hayat, insan ve sevgi dünyası genç kuşakları tüm sarmıştı. Said, bir çoklarının sandığı gibi, derbeder, sallapati (İbrahim Hoyi'nin deyimi) bozuk düzen yazı yazmazdı. Tam tersine düşüncelerini, duygularını en ince ayrıntılarına kadar belirterek yazardı. Ya bir kahramanı ağzınan dünya görüşünü açıklar, ya da dosdoğru yazıya karışarak söylemek istediklerini anlatır. Ama daha çok

düşleriyle yaşantıları birbirine karışıktır. Ara sıra izlenimlerini, anılarını, heyecanlarını yeniden yaşamak ister. Sinema, karanlık salonu, kalabalık insanları, hayatı dilediği gibi biçimlendiren filmleriyle, Said'in düşlerini harekete getiren ereklerden biridir. Bu bakımdan sinema anlayışında ayrı bir özellik vardır. Sinemaya çocuksu bir tutkuyla bağlıdır. Yaşantılarını film seyrederken olgunlaştırır. Sinema, onun günlük yaşayışının vazgeçilmez bir parçası olmuştur.

Said'de insan sevgisi, soyut bir anlam taşımaz. «Bir tek insan bütün insanları nasıl sevebilir?» soruyu koyduğu gibi, karşılığını da verecektir: «Çok büyük bir adam olarak.» Kendisi büyük adam olmak savında değildir. Çünkü kimbilir. «Bu işin ne eziyetleri vardır, ne işkencelerle büyük adam olunabilir.» Oysa bir de «Avantürye olarak insanları sevmek vardır. Bu daha çok insanları değil, hayatı sevmek demektir? Avantürye ile büyük adam arasındaki farkta birinin insanlar, diğerinin hayat üzerindeki fazla bilgi ve sevgileridir. Don Kişotla, Servantes arasındaki farkı anlıyorum.» (Ormanda Uyku, SARNIÇ)

Bir başka yazısında: «İnsanın en fenasında bir iyi tarafın bulunduğu-biliyoruz. Biz, o iyi tarafı bulmağa, ondan istifade etmeğe mahkûmuz, mecburuz.» diye yazmaktadır (Bir Takım İnsanlar)

«Medârı Maişet Motoru'nun toplatılması

Said Faik'ın en çok sevdiği yazısı, kuşkuya kapılmadan, «Bir Takım İnsanlar»dır, denebilir. Bu yapıtından çok söz etmiştir. Gerçi bunun Said için acılı bir anısı da vardır. İlkin 1943 lerde «Medarı Maişet Motoru» adıyla ve kendi parasıyla bastırmıştır. Bir iki ay geçmeden toplattırılmış. Faruk Toprak'ın anlattığına göre satılanları oturup hesaplamışlar yüz tane bile değil Şuraya, buraya verilip te parası alınmıyanlar bir kenara konursa 1700 kitap satıştan kaldırılmış. «Toplattırandan Allah razı olsun, sayesinde meşhur oldum. Çünkü iyi kitap toplanırmış dediler. Kimbilir toplattırılmasaydı belki onu da sevmiyecektim. Benim tiplerimin kaderine eş bir kaderi oldu bu kitabın» diye bana 948 de not ettirmişti. Ve şu sözü de eklemeden yapamadı: «Naki Tezel ismini ömrüm oldukça tanımıyacaktım, şimdi ömrüm oldukça unutamam.» Ve son nefesine kadar da unutamadı. (Bu zatı hiç tanımıyorum. Hayatta olup olmadığını da bilmiyorum. Toplattırma olayı ile ne derece ilgilidir, bizce meşhul. Dünya çapında bir Türk yazarının en güçlü yapıtını toplattırma vebali altındadır. Bay Naki Tezel hayatta ise bu durumu aydınlatmasını rica ederim.)

«Yaşı kırkı geçti. Geçti ya, on beş yıldan fazla bir zamandanberi adı Genç Hikâyeci diye anılır...» diye Orhan Veli'nin değindiği Said Faik'ın ardında kalan boşluk bize onu, biz de göçüp gidene dek, hep aratacak.

(SON)

KURTULUŞ SAVAŞI DESTANI VE NÂZIM HİKMET'İN «KUVVAYI MİLLİYE DESTANI»

Şerif Hulûsi

Yön dergisi 30 Ekm 1964 tarihli 83 üncü sayısında büyük bir cesaret göstererek, Nâzım Hikmet'in şiirlerini yayımlamaya başlamıştır. 1938 yılındanberi, tam yirmi altı yıl süren baskılardan sonra, büyük şairin şiirleri, içine gömüldüğü karanlıklardan sanki yeniden gün ışığına çıkıyordu. Buna ne kadar sevinsek, **Yön** dergisinin gerçek aydınlara yaraşan bu hareketini ne kadar övsek azdır.

Oysa, derginin 83 üncü sayısından 114 üncü sayısına kadar yayınlanan 32 şiirden çoğunun pek hatalı olarak yayımlandığı da bir gerçek. Bu hatalara, Nazım Hikmet'in «Kuvvayı Milliye Destanı»nın «Kurtuluş Savaşı Destanı» adiyle ve eserin en eski şekline dayanılarak yapılan hatalı bir baskısını da ekliyelim. O güzel davranıştan sonra, bu hatalar yapılmasaydı, elbette ki sevincimiz daha büyük olacaktı. Biz bu yazımızda şiirlerin yayımlanmasında yapılan birkaç büyük hataya şöyle bir dokunduktan sonra, en çok «Kuvayı milliye destanı» üstünde durmak istiyoruz. Bunu yaparken, destanın ilerde kusursuz bir baskısını yapacak olanlara yardım etmekten başka birşey düşünmüyoruz.

Şiirleri yayımlarken **Yön** dergisi ilk ciddi hatayı «Bu otobiografi 1961 yılı Eylülünde Doğu Berlin'de yazıldı» adlı şiirde yapmıştır (20 Kasım 1964, sayı 86). 19-20 inci mısralar arasındaki altı mısra çıkarıldığı halde, bu mısraların ne sebeple çıkarıldığı söylenmemiş, çıkarma yapıldığını anlatan bir işaret de kullanılmamıştır. Oysa bu mısralar şairin hayatındaki önemli safhaları anlatıyor ve birer tarih belgesi niteliği taşıyordu. O mısralar şunlardır:

Lenini görmedim nöbet tuttum tabutunun başında dokuz yüz yirmi dörtte
dokuz yüz altmış birde ziyaret ettiğim anıt kabri kitaplarıdır
partimden koparmağa yeltendiler beni sökmedi
yıkılan putların altında da ezilmedim

İkinci ciddi hata «Ölüme Dair» şiirinde işlenmiştir. Herhangi bir kimse tarafından şiirin ezbere söylenen mısralarını not edip yayımlamak yüzünden, şiir hem «Ölülere Dair» adile, hem de baştanbaşa yanlışlarla dolu olarak çıkmıştır. Okuyucu bu şiirin doğru şeklini Türk Edebiyatçılar Birliği'nin çıkardığı **«Edebiyat**, Seçmeler, 1965 No. I» de bulacağı için, üstünde uzun uzun durmuyorum.

Üçüncü ciddi hata «Karıma mektup» şiirinde işlenmiş, sondan 17 mısraı eksik olarak yayımlanmıştır (Yön, 26 Mart 1965, sayı 104). Bu şiiri,

Ahmet Cevat, **Nazım Hikmet, Hayatı, seçme şiir ve yazıları**, İstanbul 1937 s. 49-51 den alan kim ise başlıktaki «Karıma Mektup'tan bir parça» sözlerine dikkat etmemiştir. Oysa şiirin tamamı ve doğrusu: Nazım Hikmet, **Portreler**, İstanbul 1935, s. 49-51 de vardı.

Şairin en güzel eserlerinden biri olan «Sebastian Bahın bir numaralı konçertosu» (Yön, 16 Nisan 1965, sayı: 107) şiiri şekil bakımından baştan aşağı yanlış yayımlanmakla bütün güzelliğini ve çekiciliğini kaybetmiştir. Asıl adı «Sebastian Bahın I numaralı dominör konçertosu» olan şiir Nazım Hikmet, **Yeni Şiirler**, Sofya, 1964 da şekilce doğru olarak yayımlanmıştır.

Derginin 21Mayıs 1965 tarihli 112 sayısında yanlışlı olarak çıkan «İnsan Manzaraları» adlı şiirin 4 Haziran 1965 tarihli 114 üncü sayıda «Adsız» ve daha doğru olarak bir daha yayımlandığını görünce bu tutum hoşuma gitti, (I). Ama ne çare ki, doğrulama ve yalanlama yanlış yayının yaptığı ilk etkiyi ortadan kaldırmaz. Değerli olan, ilk yayımda hataya düşmemektir.

En korkunç hata ise, derginin 22 Ocak 1965 tarihli 95 inci sayısında çıkan «Mehmetçik» şiirinin bu şekile Nazım Hikmet tarafından söylenmiş gibi gösterilmesidir. Bu şiirde, sadece yolda giden bir şümendüfer katarının raylar üstündeki düzenli temposunu taklit eden «Meehmetçik, mehmet... Mehmetçik, Mehmet...» sözleri Nazım Hikmet tarafından söylenmiş, İnsan manzaraları, Birinci Kitap, kendisini Bursa hapishanesinde ziyaret eden şair Celal Sulay bu motifi «Mehmetçik» adile yazdığı şiirde kullanmıştır. Bu korkunç hataya Vâlâ Nurettin Vâ-nû da biraz farklı bir şekilde dokunmuştur (Bk. Vala Nurettin Va-Nu, **Çocukluk arkadaşım Nazım Hikmet** Meydan dergisi, 23 Mart 1965, sayı 10).

Yayımlanan 32 şiirin hemen her birinde bazı mısraların atlandığını, kelimelerin ve şekillerin değiştirildiğini, dizgi yanlışlarının göze batacak kadar çok olduğunu ekleyelim. Üstünde durmak istediğimiz başka bir nokta da şu: dergide bugüne kadar yayımlanan şiirlerle Nazım Hikmet henüz ortaya çıkmamıştır. **Yön** idarecilerinin şairin inkılapçı şiirlerine büyük bir yer vererek, onu asıl yüzü ile Türk okuyucusuna tanıtmanın artık zamanı gelmiştir sanıyoruz.

DESTANIN MACERASI

1

«Kuvvayı milliye destanı»na gelince, Nazım Hikmet'in böyle bir eseri olduğu daha 1941 yılında kulaktan kulağa duyulmuş, ilk parçası «Köylü» adile (Kurtuluş savaşı destanı, Yön baskısı, İstanbul s. 38-39 daki **Türk** köylüsü şiiri) **Yeni Ses** dergisinin 1940 da çıkan 3 sayısında Nurettin Eşfak imzası ile yayımlanmıştı. O yıllarda **İstiklâl Harbi destanı** diye bildi-

---

(1) — Bu şiirin Meşgale adile doğru bir yayımı için bk. Vâlâ Nûrettin Vâ-nû, Çocukluk arkadaşım Nazım Hikmet, meydan dergisi 2 Haziran 1965,

ğimiz ve sonra «İnsan manzaraları»nın içine alınan eseerden daha büyük parçaların yayınlanması için 1946 yılını beklememiz gerekti. O yılda çıkan **Yığın** dergisi destanın (bu defa **İstiklal savaşı destanı** adına alan eserin) **Şöför Ahmet,** ve **Arhaveli İsmail** parçalarını (Yön baskısı, s. 62-64, 30-33) I ve 15 Kasım 1946 tarihli sayılarında bastı. Orhan Burian, **Kurtuluştan Sonrakiler** antolojisi adlı kitabının o yıl çıkan ikinci baskısında (İstanbul. 1946) destandan «Büyük taarruz gecesi» ve «Saatlar» (Yön baskısı. s. 69-75) parçalarını yayımlamıştı. Bu parçalar antolojinin ilk baskısında yoktu.

«İstiklal savaşı destanı»nın 1949 yılına kadar Türkiye'de hiçbir yerde yayımlanmadığını görüyoruz. 1949 da İzmir'de çıkan **Havadis** gazetesi cesaret gösterip destanın birçok parçalarını, ne yazık ki, çok yanlışlı olarak yayımladı.

1949 yılı sonu ile 1950 yılı başında Nazım Hikmet'in hapisten çıkarılması için yurtta ve Avrupa memleketlerindeki ilerici aydınların giriştikleri büyük kanpanya sırasında, İstanbul'da üniversiteli gençlerin çıkardıkları **Barış** ve **Nazım Hikmet** dergileri destandan birçok parçalar yayımladılar. **Barış** dergisi 15 Nisan, 15 Mayıs, I Temmuz 1950 tarihli sayılarında **Onlardan bazıları, Şoför Ahmet, Onlar** (Yön baskısı, s. 69-73, 62-64, 7-8) **Nâzım Hikmet** dergisi 15, 23 Mayıs, 6-13 Haziran 1950 sayılarında **Şoför Ahmet, Davet, Kadınlarımız, Birinci Kısım başlangıç** (Yön baskısı, s. 62-64, 72-73, 59-60, 9, 27-30) parçalarını bastığı gibi, 1950 yılında Yalçın Kaya tarafından çıkarılan **Nâzım Hikmet** adlı kitaba destandan büyük bir parça alınmıştı.

Nazım Hikmet, 1950 yılı Temmuzunda Büyük Millet Meclisinde günlerce sürmüş uzun tartışmalardan sonra kabul edilen af kanunundan faydalanarak hapisten çıkınca «İstiklal savaşı destanı»nı bastırmak istemişti. Teklifi Ankara caddesindeki İnkılap Kitabevi sahibi Bay Garbis Fikri kabul etmiş, Nazım Hikmet'e istediği telif hakkını da ödemişti. Ama polisin ısrarlı baskıları ve tehditleri yüzünden kitapçının destanı yayımlaması mümkün olmamıştı.

Büyük şair 1951 yılında Türkiyeden gidince, Demokrat parti idarecileri ve hükümetleri düşünce hürriyeti üstündeki baskılarını günden arttırıp şiddetlendirince, fikir hayatımızı kaplıyan karanlıklar içinde «İstiklal Savaşı destanı»nın 1964 yılına kadar memleketimizde gün ışığına çıkması artık imkansız hale gelmişti. Ama, destan acıklı macerasını bu sefer gurbet ellerinde yaşamağa başladı. Nazım Hikmet'in 1951 yılında Sofya'da türkçe olarak yayımlanan **Seçilmiş Şiirler** kitabına **Davet,** 1954 de yine Sofya'da yayımlanan **Seçilmiş Şiirler** kitabına **Davet, Şoför Ahmet, Türk Köylüsü, Onlardan Bazıları** parçaları alındığı gibi, 1951 de Paris'te yayımlanan Nazım Hikmet, **Choix de poémes'de Onlar, 1920 yılı'nın** bazı parçalarının (Yön baskısı, s. 27-29), 1961 da yine pariste yayımlanan Nazım Hikmet, **Paris, marose** kitabına **Kadınlarımız** şiirinin fransızca çevirisi

alınmıştı. Bütün bu çeviriler 1964 te Paris'te çıkan. Nazım Hikmet, **Anthologie poétique**'te bir araya toplanmıştı.

Rusça çeviriler ise daha çoktur. Akbar Babaev ve iki arkadaşının 1960 de Moskova'da yayımladıkları **Nazım Hikmet: Biobibliyografiçeski ukazeteli** (Nazım Hikmet: Hayatı ve eserleri için kılavuz) adlı kitaptan öğrendiğimize göre, destanın **Onlar**, **Davet**, **Türk Köylüsü**, **Kadınlarımız**, **Kara Yılan** (Yön baskısı s. 9-12) adlı parçaları P.Jeleznov ve M. Pavlova tarafından rusçaya çevrilmiş, birçok dergilerde yayımlanmış, Nazım Hikmet'in şiirlerinden seçmeler yapan birçok kitaplara alınmıştır. (Bak: **Adı geçen kılavuz**. No. 275, 379, 457, 508, 509, 516). Destanın rusça tam çevirisi herhalde: Nazım Hikmet **Çeleveçeskaya Panorama** (İnsan manzaraları), çev: M. Pavlova, Moskova. 1962 (395 s.) adlı kitabın başında olacak. Bunu adı geçen **Bibliyografik kılavuz**'a 1964 de yapılan ekten öğreniyoruz. Bundan başka, Nazım Hikmet'in Moskova'da çıkan **Novi Mir** dergisinde yayımlanmış **Destana Mukaddime** adlı bir makalesi var. (**Novi Mir**, 1955, sayı I s. 193-197) Destanla ilgili bütün meseleler bu makale türkçeye çevrildiği zaman ancak tamamiyle anlaşılacaktır.

Nazım Hikmet'in eserine büyük ilgi gösteren Yunanlılar onun birçok şiirlerini çevirip yayımladıkları gibi, Stelyo Mayopulosta **Nazım Hikmet: Ta erga to** (Nazım Hikmet: Eserleri), Atina. 1959 adlı eserinde destanın Orhan Burian tarafından yayımlanan parçalarını çevirip basmıştır. (s. 104-11)

Başta ingilizce, almanca, bulgarca ve rumence olmak üzere, çin, leh, macar, italyan, ispanyol, arap vb. dillerine yapılan çeviriler arasında, Sovyet Rusya'da yaşıyan Türk halklarının dillerinde şairin birçok şiirleriyle birlikte destandan bazı parçaların da çevrilip yayımladığına şüphe yoktur.

Birçok dillere çevrilmiş olan bu önemli eserin ilk parçaları Yön dergisinde de (6 Kasım, II ve 16 Aralık 1964. 1, 8, 29 Ocak ve 5 Şubat 1965 tarihli 84,89,90,92,93,96,97 inci sayılarında) yayımlanmaya başlayınca, bu garip maceranın artık sona erdiğine, Türk halkının **Destanı** artık okuyabileceğine inanmış, pek sevinmiştik. Ama, sevincimiz pek uzun sürmedi. Dikkatle okuyunca, yayınlanan parçaların eskidenberi ellerde dolaşan ilk kopyalardan derlenmiş olduğunu anladık. Üzüldük. Üzüldük, diyoruz, çünkü Nazım Hikmet'in şiirlerni, eserlerini çok değiştiren, durmadan değiştiren bir sanatçı olduğunu biliyorduk. Hapishanede eli altında bulunan nushayı zaman zaman yaptığı düzeltmeler ve geliştirmelerle evvelce dışarı gönderilmiş nushalardan oldukça farklı bir hale getireceği düşünülebilirdi.

Bu sıralarada **Yön** dergisinin **İstiklâl Savaşı Destanı**'nı basmak niyetinde olduğu söylentileri dolaşmağa başladı. Dergi idarecilerinden hiç kimseyi tanımadığımdan, tanıyan dostlarımla onlara «İnkılâp kitabevinde Nâzım Hikmet'in 1950 de basılmak üzere verdiği orijinal bir destan nushası vardır.» dye haber gönderdim. Bana söylendiğine göre, dergi idarecileri eserin iyi basılması için gereken bütün titizliği gösteriyorlarmış.

Kitabın çıkmasını merakla bekledim. Kitap çıktığı gün büyük bir heyecana kapıldım, birkaç tane birdensatın aldım. Birini kendime alakoyacak, ötekileri de Avrupa memleketlerindeki dostlarıma gönderecektim. Eve gelip kitabın başına oturunca, acı duyarak gördüm ki, baskıya esas olan nusha, dergideki yayına esas olan kopyalar gibi, yine eski bir ya da birkaç kopyadır. Bunun üzerine, ertesi gün İnkılâp kitabevi'ne gittim, Bay Garbis Fikri'den kendisinde bulunan orijinal nushayı göstermesini rica ettim. İsteğimi hoş karşılayıp nushaya verdi. **Yön** baskısı ile bu orijinal nushayı bir dostumun yardımı ile karşılaştırdım ve sonunda, on yıl içinde yapılan düzeltme ve geliştirmelerle bu nushanın eski nushadan-eserin lehine-çok farklı hale geldiğini gördüm. Bundan başka orijinal nushada, eski nushalarda olmıyan bazı parçalar bulunduğu gibi, bazı çıkarmalar da yapılmıştır.

Orijinal nusha, daktilo ile saman sarısı pelür kağıda yazılmıştır, zamanla kağıdın rengi solmuştur, 66 sayfadır, adı da **Kuvvayı Milliye: Destan**'dır. 66'ncı sayfanın altında bulunan bir nottan şairin eserine, 939 yılında İstanbul tevkifhanesinde başlamış, 940 yılında Çankırı hapishanesinde devam etmiş, 941 yılında Bursa hapishanesinde tamamlamış olduğu anlaşılmaktadır. Destan dosyasının başında bulunan 9.8.1950 tarihli mektuptan, şairin kitabın telif hakkını 3.500 lira karşılığında İnkılâp kitabevi sahibi Bay Garbis Fikri'ye sattığını, baskı sırasında destana ressam Abidin Dino tarafından yapılan desenlerin de verileceğini öğreniyoruz. Telif hakkının birkaç defada alındığına gösteren ve avukatı Bay İrfan Emin Kösemihal tarafından imzalanan makbuzlar da dosyanın başına konmuştur.

Eserin yazılışı üstüne bilgi edinmek için, Nâzım Hikmet'in gerek 1938 yılı başındaki tutuklanışında, gerek 1938 yılı ortalarında bazı deniz gediklileriyle tutuklanmasından ötürü görülen mahkemesinde ilgisi olanlara başvurdum. Şair A. Kadir, Nâzım Hikmet'in 1938 yılında İstanbul tevkifhanesinde kendisini ziyarete gelen dostlarının birinden Atatürk'ün Nutuk'unu istediğini kitap gelince de hararetle okuduğunu, romancı Kemâl Tahir ise, Çankırı hapishanesinde bu konu üstünde çalıştığını söyledi. Verilen bilgiler kitabın yukarıda anılan tarihlerine uyuyordu.

Evvelce de söylediğim gibi, ilerde destanın tam ve doğru baskısını yapacaklara bir yardım olsun diye, ben iki nusha arasındaki bütün farkları aşağıda gösterdim. Hele **Yön** baskısında 9 uncu sayfada çıkarılmış 61 mısralık bir parça varki, bu mısralar okununca İstiklâl Savaşının sınıf karakteri daha iyi belirecektir. İstiklâl Savaşında ozamanki hakim sınıfların ihaneti, ile Türk halkının bu mücadeledeki eşsiz kahramanlıkları arasındaki zıtlığı ve bu savaşın diyalektiğini sağlam bir marksçı görüşle anlatmağa çalışan böyle önemli bir sanat eserinin kolunu kanadını kırmak kültür eserleri karşısında böyle hafif davranmak doğru değildir.

Destanın iki nushası arasındaki farklar (2).

Kuvvayı Milliye destanı «Başlangıç: Onlar» diye başladığı halde, **Yön** baskısında **Onlar** parçası Birinci Baba alınmıştır.

Yön baskısı s. 7, mısra 7 deki **hâkim** sözü **orijinal** nüshada **hakim'dir.**

Yön 2.-7, mısra 19 daki **mevsimsiz** sözü aslında **merasimsiz'dir.**

Yön s.-, mısra 19 daki **mevsimsiz** sözü aslında **merasimsiz'dir.**

Yön s. 8, mıs. 1,2,30**ve bilcümle sanayi kollarının** mısraı **orijinalde** s. 7, mısra 27 den öncedir.

Yön s. 8, mısra II deki **ve nasırlı** sözler, **orijinalde** yoktur.

Yön s.8, mısra 13 deki **âlim** sözü **orijinalde bilgin'dir.**

Yön s.8, mısra 20 deki **dendi, orijinalde denildi'dir.**

Yön s.9 daki başlık, **orij.** de «Yıl 918-919 ve Karayılan hikâyesi» şeklindedir.

Yön s.9, mısradaki **ortasına** sözü **orij.** de **ortalarına'dır.**

Sayfa 9, mısra II deki **buğdaylar, buğdaya.** s.9, mısra 18 le 19 arasında **orij.** de aşağıdaki 61 mısralık parça vardır:

Ateşi ve ihaneti gördük.
Ve kanlı bankerler pazarında
Memleketi Almana satanlar,
yan gelip ölülerin üzerinde yatanlar
düştüler can kaygusuna
ve kurtarmak için başlarını halkın gazabından
karanlığa karışarak basıp gittiler.
Yaralıydı, yorgundu, fakirdi millet,
en azılı düvellerle dövüşüyordu fakat,
dövüşüyordu köle olmamak için iki kat,
iki kat soyulmamak için.

Ateşi ve ihaneti gördük.

Murat nehri, Canik dağları ve Fırat,
Yeşilırmak, Kızılırmak.
Gültepe, tilbeşar ovası
gördü uzun dişli İngilizi.
Ve aksuyla köpsu,
Kara gölle Söğüt gölü
ve gümüş basamaklı türbesinde yatan
büyük, âşık ölü,
şapkası horoz tüylü İtalyanı gördü.

---

(2) — Kurtuluş Savaşı destanı Yön baskısındaki dizgi yanlışları için Sosyal Adalet dergisinin Mayıs 1965 tarihli 15 inci sayısında (S. 44) bir Doğru-Yanlış cetveli yayınlanmıştır. Bu sebeple, biz yazımızda bu türlü

yanlışlar üstünde durmadık. Zaten kitabı okurken göze batan bu yanlışları düzeltmek için bu cetvele başvurmakta fayda vardır.

Ve Çukurova,
kıyasıya düzlük,
uçurumlar, yamaçlar, dağlar kıyasıya
ve Seyhan ve Ceyhan
ve kara gözlü Yürük kızı,
gördü mavi üniformalı Fransızı.
Ve devam ettik ateşi ve ihaneti görmekte.
Eşraf ve ayân ve mütehayyizânın çoğu
ve ağalar:
Bağdasar ağadan,
Kellesi büyük Mehmet ağaya kadar,
düşmanla birlik oldular.
Ve inekleri, koyunları, keçileri sürüp, götürüp,
gelinlerin ırzına geçip,
çocukları öldürüp
ve istiklâli yakıp yıktıkça düşman,
dağa çıktı mavzerini, nacağını, çiftesini kapan
ve çığı gibi çoğaldı çeteler
ve köylülerden paşalar görüldü,
kara donlu köylülerden.
Ve bizim tarafa geçenler oldu
Tunuslu ve Hintli kölelerden.
Ve Türkistanlı Hacı Ahmet,
kısık gözleri,
seyrek sakalı,
hafif makinalı tüfeğiyle,
dağları bir başına dolaştı.
Ve sabahleyin ve öğle sıcağında ve akşam üstü
ve ay ışığında ve yıldız alacasında geceleyin,
ne zaman sıkışsa bizimkiler,
peyda oluverdi yerden biter gibi o
ve ateş etti
ve düşmanı dağıttı
ve kayboldu dağlarda yine.

Ateşi ve ihaneti gördük
dayandık,
dayandık her yanda,
dayandık İzmirde, Aydında,
Adanada dayandık,
dayandık Urfada, Maraşta, Antepte.

(Sonu gelecek sayıda)

SEÇİMLER YAKLAŞIRKEN

Ahmet Ceyhan

Seçim ortamına girildikçe sermaye guruplarının sözcüsü durumundaki siyasi partilerde gözle görülür bir huzursuzluk başlamıştır. Bütün gayretleriyle, kanun dışı bir başkaldırma ortamı bulunduğu sanısını yaratmaya çalışarak, sosyalist akımın gelişmesini önlemek istemekte, kanun diye, kanun diye kanunu tepelemek niyetlerini gizlememektedirler. Karadeniz gezisinde C.H.P. ni aşırı sol'u himaye etmekle suçlayan Demirel, 29 Haziran günü adalet partisi meclis gurubunda şöyle konuşmuştur

Biz komünist düşmanıyız. Komünizmle yılmadan mücadeleye kararlıyız. Bazı kimseler, komünizme karşıyım, demekten adeta ürkmektedirler. Biz aşırı cereyanlarla mücadeleye kararlıyız. Bu meseleyle yalnız bugün değil, önümüzde ki yıllarda da mücadele edeceğiz. Karşımızda mükavim bir cephe vardır. Mücadelemiz bu cephe ile olacaktır. Türkiye'ye komünizm giremez, çünkü nufusumuzun % 98 i müslümandır. Kendimize müslüman millet diyebilmeliyiz.»

Bu biçim bir mantık örgüsü ile sosyal olayları değerlendirmek bir siyasi parti liderini ister-istemez bilimsel ölçü'den uzaklaştırmakta ve kahve politikası düzeyine götürmektedir. Bu iddiayı ispat için A.P. Genel başkanına ve ona alkış tutan A.P. yöneticilerine şöyle sorulabilir:

— Demokrat parti iktidarının son yıllarında, parti ileri gelenlerinin «komünizm tehlikesi»yle söze başlayıp, komünistlere küfürle sözü bitirdikleri 1956-1960 yıllarında acaba kaç Türk vatandaşı hüküm giymiştir?

YARGI dergisi, bu soruya, Devlet istatistik genel müdürlüğünün 422 Numaralı yayımına dayanarak şöyle cevaplıyor:

Köylünün maddeten manen sömürülmesi, vatanın parsel parsel yabancılara peşkeş çekilmesi 1956 ile hızlanmıştır. Bu gidişe baş kaldıran vatanseverlere SOLCU - KOMÜNİST diye yüklenmek modası da o tarihten itibaren geçer akça olmuş, 1957, 1958 ve 1959 da yaygaralar ayyuka çıkmıştır. Şimdi bu yaygaraların da bir nevi sahtekârlık olduğunu ispatlayan resmî vesikalara eğilelim:

Devlet İstatistik Genel Müdürlüğü neşriyatlarının 422 ncisi olan Adalet istatistiğinin birinci sayfasında: en adî, hattâ içinde vatan hainliği de bulunan bütün suçlardan takibe uğrayıp mahkûm olanların genel toplamları 1957 de: 178.173, 1958 de: 168.653, 1959 da: 180.709 olarak tescil edilmiştir. Aynı resmi belgenin onikinci sayfasında: komünistlikle ilgileri sebe-

biyle tevkif ve mahkûm edilenlerin genel toplamları; 1957 de: 1 kadın, 7 erkek, 1958 de: 5 erkek, 1959 da: 3 erkek olarak tesçil edilmiştir.

Üç yılın muhtelif suçluları genel toplamı: 527.535, komünistlikle ilgili suçluların genel toplamı ise sadece 16 dır. Bu kadar küçük oran hiçbir zaman bukadar bağırtının nedeni olarak gösterilemez, kabul de edilemez. Bağırtının gerçek nedeni, sosyal uyanıştan duyulan ürküntü, soygunların duracağından duyulan üzüntüdür.

Bu üzüntüyledir ki, çıkar guruplarının siyasi alandaki sözcüleri sosyal uyanışı önlemek için piyasaya yeni yeni uyku hapları sürmektedirler. Telaşları, korkuları bu uyanışın önümüzdeki seçimlerde «fiili» sonuçlarını görme telaşı ve korkusudur. Nitekim, Cumhurbaşkanı Sayın Cemal Gürsel de **«bazı partiler aşırı sağ cereyanlarını parti propagandasında malzeme olarak kullanıyorlar. Aşırı sağı parti propagandası yapmak yanlıştır...»** diyerek bugün memleketimizde Komünist partisinin ve diktanın olmadığını hatırlatmak gereğini duymuştur.

Adalet partisinin ve çıkar guruplarına bağlı partilerin **«bir huzur atmosferi içinde seçim yapmak»** arzuları, bu düşüncelerin ışığı altında ele alındığı zaman, sermayenin büyük hakimiyetine rağmen örgütlenen emek gücü karşısında paniğe kapıldıklarını göstermiyor mu? Böyle olduğu için seçimlere üç ay kala dört aylık bir iktidar gurubunun adalet bakanı - üstelik anayasa hükmünce istifasına onbeş yirmi gün kala - Yüzkırk savcıya yer değiştirme kararı almıştır. Kararın uyandırdığı tepkileri nasıl yorumladığını soran gazeteciye Bakanın verdiği karşılık gerçekten çok hazindir: **«Adaletli bir çalışma...»**

Siyasi alanda çıkar guruplarının sözcüsü olduklarını gizlemeyen partilerin ne istedikleri, ne umdukları açıktır: emeğin savunucusu olan güçlerden mümkün mertebe oy çalmak. Alaturka kurnazlıkların, iftiraların, gözdağı vermelerin minder dışında güreş tutmaların ana nedeni bu. Ne var ki, büyük çoğunluğu emeğini satarak yaşıyan Türk halkı kendilerini sermaye guruplarına satan siyaset adamları karşısında, şaşmaz sağduyusu ile gerçeği anlamış olarak 10 Ekim seçimlerine girecek ve aksidevrim yüzyıllık batağında biraz daha çamura saplanacaktır.

T.E.B. BİLDİRİSİ

Ceza kanununun 141 ve 142. Maddelerinin Anayasaya aykırı olduğu iddiası ile T.İ.P. tarafından açılan dava sonuçlanmış ve Anayasa mahkemesi iddiayı varit görmediği yolunda karara varmıştır.

Türk edebiyatçılar birliği'nin Cumhurbaşkanına yaptığı müracaatta bu maddelerin neden kaldırılmasını istediğini anlatan bildirisini - bir tarih belgesi niteliği taşıdığı için - yayımlıyoruz.

Ülkemizde Hukuk Devleti kurulması yolundaki sürekli çabaların yüzyılı aşan bir tarihi vardır. Bu tarih, kişilerin özgürlüklerini birtakım kuvvetlerin hoşgörülerine ve keyfi isteklerine bağlı olmaktan kurtarmak, kişileri ve bu kuvvetleri öznel ölçülerin dışında, herkes için aynı biçimde geçerli olan kanunlara bağlamak, hoşgörünün ya da keyfî isteklerin yerine nesnel kanun ölçüsünü geçirmek için girişilen savaşın tarihidir.

Bu savaş, Padişahın ilâhi kudretini sınırlamak çabaları şeklinde başlamış ve bugün bilinen aşamasına ulaşmıştır. Artık söz konusu olan, demokratik düzeni, bütün kısıtlamalardan sıyırarak, halkımızın öz malı durumuna getirmektir. Türk halkının mutluluğu, ancak, bu mutluluk savaşı için gerekli hukuk düzeninin kurulmasıyla gerçekleştirilecektir.

Sanatın, edebiyatın en önemli görevi, dünyayı ve insanları tanıtmak ve değiştirmek olduğuna göre, Namık Kemal'lerden günümüze kadar sürüp gelen halkçı ve devrimci sanat geleneğinin devam ettiricileri olan bizler, sanatın ve edebiyatın görevini yerine getirebilmesi ve halkımıza lâyık olabilmesi için, Anayasaya aykırı bütün kanunların tez elden iptal edilmesi için ilgilileri ödeve çağırıyoruz.

Anayasaya aykırı bütün kanunların iptalini istiyoruz. Bu, bütün yurttaşların katılması gereken Hukuk Devleti kurulması savaşının temel direğidir. Ayrıca, Türk sanatçısı olarak, Anayasanın 21. maddesinde «Herkes, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir.» denerek Türk sanatçısına tanınan hakları kısıtlayan bütün kanunların iptalini, özel uğraşımızla doğrudan doğruya ilgisi bakımından, Birinci koalisyon hükûmeti Adalet Bakanı Sahir Kurutluoğlu'nun faşist eğilimli maddeler olarak gösterdiği ceza kanununun 125 - 178 arasındaki maddelerinin, Adalet Bakanlığı Ceza Dairesi başkanı Hayri Köksal'ın tamamen antidemokratik olarak gösterdiği 141 ve 161 inci maddelerinin, gene Cumhuriyet Senatosu üyesi Esat Çağa'nın uygarlık prensipleriyle bağdaşamaz saydığı 141 ve 142 inci maddelerin kaldırılmasını özellikle istiyoruz.

Çünkü kurulu düzenin uşağı olmayan, daima halktan, yani doğrudan, haklıdan, güzelden yana olan sanatçı, her zaman şüpheyle krşılanmıştır; eserleri toplatılmış, kendisi mahkemelere verilmiş, savunduğu ilkelerin bedelini hapislerde ve sürgünlerde ödemiştir. Biz, yirminci yüzyılın ikinci yarısında, en ilkel gerçekleri söylemeyi hala bir kahramanlık işi olmaktan çıkarmak istiyoruz. Biz, dünyanın ve Türkiye'nin gelişim çizgisi üzerinde halkımızla elele yürümek için, Türk sanatına ve edebiyatına lâyık olduğu saygıyı sağlamak için, dilimizi bağlayan, kalemimize kilit vuran, özgürlük düşmanı faşizm kalıntısı kanun maddelerinin kaldırılmasını istiyoruz.

T.E.B. Yönetim Kurulu

(Basın 10778 — Eylem: 11) Baskı Tarihi 5 Temmuz 1965

ATAÇ KİTABEVİ YAYINLARI

TÜRK VE DÜNYA HİKÂYECİLERİ

KIRMIZI YAPRAKLAR — William Faulkner
Çev: Ü. Tamer — 2 Lira
KORKUNUN PARMAKLARI —
Muzaffer Buyrukçu — 2 Lira
ALIN TERİ — Jack London
Çev: Selma Kurdakul — 2 Lira
(İkinci baskı hazırlanıyor)
SUSUZ YAZ — Necati Cumalı
(Tükenmiştir)
ÇAĞDAŞ ALMAN HİKÂYESİ
Antoloji — Haz: Kâmuran Sipal — 4 Lira
DİNAMİT — B. Traven
Çev: Adalet Cimcoz — 3 Lira
DÜNYADA HARP VARDI — Orhan Kemal —
2 Lira
BİR DELİNİN NOTLARI — Gogol
Çev: M. Özgül — 3 Lira
ELBİSECİLER ÇARŞISI — Kâmuran Şipal —
2 Lira
(Sait Faik Armağanı)
DUVAR — Jean Paul Sartre
Çev: V. Üretürk — 2 Lira
(İkinci baskı)

TÜRK VE DÜNYA ŞAİRLERİ

ÇİVİ YAZISI — İlhan Berk — 2 Lira
MEMLEKET ÖZLEMİ — Langston Huges
Çev: Necati Cumalı — 2 Lira
İNGİLİZ - AMERİKAN ŞİİRİ (Antoloji)
Haz: Bilge Umar — 2 Lira
SPLEEN DE PARİS — Paris Sıkıntısı
Charles Baudelaire — Çev: Tahsin Yücel —
3 Lira
BEN SANA MECBURUM — Attilâ İlhan —
3 Lira
(İkinci baskı)
BELÂ ÇİÇEĞİ — Attilâ İlhan —
3 Lira
KAPALI MUTLULUK — Coşkun Zengin —
2 Lira
(Dünya şiirlerinden çeviriler)
YAZ DÖNEMİ — Behçet Necatigil — 2 Lira
(Türk Dil Kurumu Armağanı)
NİCE KAYGILARDAN SONRA —
Şükran Kurdakul — 2 Lira
KAVEL — Hasan Hüseyin — 2 Lira
(Yeditepe Şiir Armağanı)

ELEŞTİRİCİ, İNCELEME

ÇOK KAPILI ODA — Asım Bezirci —
3 Lira
DOĞU - BATI — Melih Cevdet Anday
3 Lira
GÜNLERİN GETİRDİĞİ - GÜNLERİN
GÖTÜRDÜĞÜ — Asım Bezirci — 4 Lira
MAVİ VE KARA — Sabahattin Eyüboğlu —
3 Lira
(Ataç Eleştiri Armağanı)
BİR AÇIDAN — Mehmet Seyda
2 Lira
(Goethe, Stendhal, Balzac, Zola, Çekhov üstüne incelemeler)
İNSANIN YARGILANMASI — P. Henri Simon
Çev: P. Caporal - İ. Denker — 3 Lira
(Malraux, Sartre, Camus, Exupéry üstüne inceleme)
ÇOK KAPILI ODA — Asım Bezirci —

TİYATRO DİZİSİ

YANLIŞLIK — Albert Camus
(Çev: Ferid Edgü — 2 Lira
(İkinci baskı)
SAYGILI YOSMA — Jean Paul Sartre
Çev: Orhan Veli Kanık — 2 Lira
(İkinci baskı)
GERGEDAN — E. İonesco
Çev: Fikret Adil — 3 Lira
SİNEKLER — Jean Paul Sartre
Çev: Tahsin Yücel — 3 Lira
KOMEDİ SANATI — A. Seyler
Çev: Suat Taşer — 3 Lira
KRAL ÖLÜYOR — E. İonesco
Çev: Fikret Adil — 2 Lira
JACK'YA DA BOYUN EĞME — E. İonesco
Çev: İ. Denker P. Caporal — 2 Lira
DOĞRULAR — Albert Camus
Çev: Ferid Edgü — 3 Lira
ŞEYTAN ve YÜCE TANRI — Jean Paul
Sartre — Çe: Eray Canberk — 5 Lira
FİZİKÇİLER — F. Dürrenmatt
Çev: Zahide Gökberk — 3 Lira

ÇEŞİTLİ KONULAR

SİYASET ÇARKI — Jean Paul Sartre
Çev: Güzin Sayar — 3 Lira
MİLENA'YA MEKTUPLAR — Franz Kafka
Çev: Adalet Cimcoz — 6 Lira
(Türk Dil Kurumu Armağanı)
YENİ NİMETLER — André Gide
Çev: V. Üretürk — 2 Lira
MİTOLOGYADAN ÜNLÜ KİŞİLER
Emel Dilman — 2 Lira
YÜZ ÜNLÜ SENFONİ — Paul Grabbe
Çev: Selma Kurkadul — 5 Lira
YAŞAMA DUVARI — Nevzat Üstün — 3 Lira
Çev: Orhan Veli Kanık — 2 Lira
JAPON İKİZLERİ — Anne Mahgin
Çev: V. Üretürk — 2,5 Lira)

250 KURUŞ